

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 15.

Fredagen den 6 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 132, angående tillämpning av civila tjänstepensionsreglementet å personal, uppförd å indragningsstat för domänverket;

nr 142, angående förbättrad pension för sjuksköterskor med delaktighet i statens pensionsanstalt;

nr 137, angående nedsättning av avgiften för skatteinbetalning över postgiro vid skatteuppbörd i Stockholms stad; och

nr 141, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 122, med förslag till förordning angående giltighetstiden för vissa tullsatser;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 123, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2, 3 och 9 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stads-
hypotekskassa, m. m.;

nr 125, angående pensionsrätten för vissa övningslärare vid folkskoleseminarierna; och

nr 126, angående pensionsrätt för innehavaren av »Mimi Althainz professur i radioterapi» vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

till statsutskottet propositionen, nr 127, angående vissa ändringar i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken;

till bankoutskottet propositionen, nr 130, angående pensionsrätten för vissa mejerikonsulenter;

till statsutskottet propositionen, nr 129, angående anslag för budgetåret 1936/1937 till inrättande av en anstalt för män som ådömts ungdomsfängelse m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 124, angående lönetillägg åt vissa revirförvaltare i domänverket; och
nr 131, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårds-
lagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

§ 4.

Vidare föredrogs samt hänvisades till behandling av lagutskott herrar *Oss-
bahrs* och *Johanssons* i Krogstorp på bordet liggande motion nr 637.

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 36 och
37, första lagutskottets utlåtanden nr 15—19 samt andra kammarens fjärde
tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 6.

Slutligen föredrogs herr *Gardells* i Gahns vid kammarens nästföregående
sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och
chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa spörsmål, huruvida åtgär-
der äro att förvänta för införande av obligatorisk läkarundersökning av lä-
rare och barn vid samtliga folk- och småskolor m. m.; och blev ifrågavarande
anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Ko-
nungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angä-
ende ändrad lydelse av 75 § lagen den 7 juni 1934 (nr 242) om vägdistrikt;
och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag om
ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.;
samt

från bankoutskottet, nr 71, i anledning av framställningar angående ersätt-
ning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänst-
göring m. m.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande man-
dattiden för riksdagens andra kammare; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om viss ändring av förordningen om
ersättning för debitering och uppbörd av landstingsmedel;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående effektivt reglerande av im-
porten av virke; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om begränsning av importen av vissa
varor från Finland till Norrbotten; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckta motioner om inrättande av en hovrätt med säte i Göteborg.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman N. K. Törnkvist är fr. o. m. den 5 mars 1936 t. v. oförmögen att deltaga i riksdagens arbete. Diagnos influensa.

Stockholm den 4 mars 1936.

O. Nordlander,
leg. läk.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Närlinge	under 3 dagar fr. o. m. den 7 mars,	
› <i>Fält</i>	› 4 › › › 7 ›	
› <i>Björling</i>	› 3 › › › 8 ›	
› <i>Hansson</i> i Örebro	› 3 › › › 7 ›	
› <i>Petersson</i> i Storgården	› 10 › › › 8 ›	
› <i>Laurén</i>	› 4 › › › 7 ›	
› <i>Olofsson</i> i Digernäs	› 6 › › › 9 ›	
› <i>Hagberg</i> i Malmö	› 3 › › › 7 ›	
› <i>Sefve</i>	› 7 › › › 12 ›	
› <i>Andersson</i> i Surahammar	› 3 › › › 8 ›	
› <i>Ekman</i>	› 6 › › › 8 ›	
› <i>Hagman</i>	› 8 › › › 13 ›	och
› <i>Liedberg</i>	› 2 › › › 9 ›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 7 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Härmed intygas, att protokollssekreteraren *Carl Patric Ossbahr* lider av bronchitis ac. med feber och av denna anledning tillsvidare är oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Stockholm den 6 mars 1936.

Jakob Möllerström,
leg. läk.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk överenskommits, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas lördagen den 4 nästkommande april, varvid dock kvällsplenium ej skulle förekomma, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 16 i nämnda månad kl. 2 e. m., därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då föreliggande godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 3.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 136, angående skogsundervisningens omorganisation.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutsittet propositionerna:

nr 132, angående tillämpning av civila tjänstepensionsreglementet å personal, uppförd å indragningsstat för domänverket; och

nr 142, angående förbättrad pension för sjuksköterskor med delaktighet i statens pensionsanstalt;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 137, angående nedsättning av avgiften för skatteinbetalning över postgiro vid skatteuppbörd i Stockholms stad; samt

till statsutskottet propositionen, nr 141, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 18 och 19, bevillningsutskottets betänkanden nr 13 och 14 samt första lagutskottets utlåtande nr 20.

§ 6.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser om maltskatt; och anförde därvid:

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
om maltskatt.*

Herr **Lundell**: Herr talman! Här föreligger ju ett enhälligt betänkande från bevillningsutskottet. Det är väl känt för var och en, att det icke är någon särskild idé att mot ett sådant enhälligt betänkande yrka bifall till motionerna. Det avser jag i det nuvarande läget icke heller att göra. Men det förefaller, som om jag skulle behöva något närmare framhålla den tankegång, som ligger bakom motionärernas framställning, därför att det synes mig, att utskottet icke har beaktat, att det verkligen är en riktig och klar tankegång där bakom.

Då vill jag först något vända mig mot de argument, som utskottet anför för avslag. Utskottet säger, att detta steg från den av motionärerna föreslagna lägsta skattesatsen, 65 öre, till den därnäst följande av 1 krona 25 öre är för stort. Det kan man naturligtvis säga. När jag först fick se motionen i andra kammaren, som då redan var underskriven av annan person, gjorde jag samma reflexion. Men jag menade, att det är en sak, som bevillningsutskottet kan rätta till, om det tycker, att denna skillnad är alltför stor. Det är icke så ovanligt ändå, att motionärer så att säga sikta mot molnen, när de vilja nå skogsbrynet. Här hade ju bevillningsutskottet kunnat moderera och taga en sats av till exempel 90 öre eller 1 krona eller eljest den sats, som utskottet efter närmare utredning kunnat finna vara den lämpligaste.

Utskottet säger också, att den här skillnaden från 65 öre till 1 krona 25 öre uttryckt i procent utgör mer än 90 procent. Utskottet säger, att »redan den omständigheten, att en sålunda anordnad skatteskala icke är rimlig, anser utskottet utgöra skäl för avslag å motionerna». Jag vill då gentemot detta påpeka, att i de tidigare skatteskalorna, som finnas anförda i motionen, hava vi förut haft mycket större procentuella steg. Den första skalan, som hade skattesatserna 2, 5, 7, 9, 11 och 12 öre, innebar ett steg mellan första och andra skattesatserna på 150 procent, och den högsta skattesatsen var 500 procent högre än den lägsta. Sedan, i det läge, som kom efter 1907 års justering, var det ett steg från den första till den andra skattesatsen på 75 procent och från den första till den högsta skattesatsen på 200 procent. Man kan icke säga, att skatteskalen enligt motionerna skulle bli orimlig just därför, att detta steg skulle bli procentuellt så högt. Då skulle man ju därmed påstå, att de tidigare skatteskalorna varit orimliga i sig själva. Det tror jag ändock icke, att utskottet menar. Dessa tidigare skatteskalor blevo visserligen avskaffade och ersatta med nya men icke därför, att de varit orimliga, utan därför, att staten behövde få in mera pengar på maltskatten. Det är vad jag ville säga om de argument, som utskottet anför.

Vad sedan angår själva huvudpunkterna i den tankegång, som ligger bakom motionärernas framställning, så är det ju först det, att brygerierna äro mycket olika ställda dels i avseende å sin apparatur och sin rationaliseringsgrad och dels i avseende å — om jag så får uttrycka det — sitt ekonomiska läge. Alltså, brygerierna få dels använda mycket olika mängder malt för att få fram — låt oss säga — en hektoliter öl, dels få de vidkännas mycket olika arbetskostnader för att få fram samma hektoliter, och dels få de utgiva mycket olika transportkostnader, innan de få denna hektoliter öl försäld.

Ang. ändring i gällande bestämmelser om maltskatt. (Forts.)

Nu räkna motionärerna, att det procentuella steget från den nuvarande lägsta skattesatsen, 1 krona 25 öre, till den nuvarande högsta skattesatsen, 1 krona 45 öre, är alldeles för litet för att bryggerier med sämre utrustning och sämre läge skola kunna anses lika hårt drabbade av skatten som de, som hava ett gynnsammare läge och bättre utrustning. De förra bliva nämligen hårdare drabbade än de, som hava det gynnsammare läget och som äro bättre rationaliserade.

Jag vill tillåta mig att taga ett litet sifferexempel för att visa, hur detta tager sig ut. Låt oss tänka, att vi hava ett stort bryggeri, väl rationaliserat och som förbrukar till exempel 1,000,000 kilogram malt per år. De största bryggerierna hava en förbrukning, som ligger över detta, såvitt man ser av maltdryckskommitténs utlåtande. Ett sådant bryggeri får för de första 100,000 kilogrammen betala 125,000 kronor. För de därpå följande 100,000 kilogrammen malt får det betala 135,000 kronor. För de återstående 800,000 kilogrammen malt får det betala efter 145,000 kronor på 100,000 kilogram, och detta blir tillsammans 1,160,000 kronor. För alla de 1,000,000 kilogrammen blir det 1,420,000 kronor. Alltså blir det en medelskatt av 1 krona 42 öre per kilogram. Om vi nu antaga — och det är de siffror maltdrycksutredningen räknar med — att ett kilogram malt i och för sig kostar 30 öre obeskattat, får man ett pris på den beskattade malten av 1 krona 72 öre för dessa bryggerier. Om vi nu antaga vad som kan vara sannolikt i fråga om åtgången av kilogram malt per hektoliter öl och fortfarande gå efter maltdrycksutredningens siffror, skall man kanske kunna räkna med 14 kilogram för hektoliter öl. Då kommer man fram till en total maltkostnad per hektoliter öl för dessa bryggerier av 14×1.72 , d. v. s. 24 kronor 8 öre. — Om vi jämföra därmed ett bryggeri, som har dålig apparatur och även andra bristfälligheter, så kanske det där kan gå åt cirka 18 eller 19 kilogram malt per hektoliter öl. Den gruppindelning, som förekommer i maltdrycksutredningens betänkande, sätter i sista gruppen de bryggerier, som förbruka mest malt och räkna dit sådana, som behöva över 18.5 kilogram malt för en hektoliter öl. Hur hög kostnad för den beskattade malten per kilogram kan ett sådant bryggeri tåla vid för att det icke skall behöva betala per hektoliter öl mer än 24 kronor 8 öre? Man räknar lätt fram det genom att dividera 24.08 med 18.5. Man får då 1 krona 30 öre. Drar man från kostnaden för själva malten eller 30 öre, så finner man att det är rimligt, att ett sådant bryggeri får betala 1 krona i skatt, alltså betydligt lägre än den lägsta nuvarande skattesatsen 1 krona 25 öre.

Nu har jag icke tagit de mest extrema fallen. Skulle vi kunna taga ett medelvärde för maltåtgången för de bryggerier, som hava varit mest framgångsrika, skulle det efter maltdrycksutredningen ligga vid 13.75 kilogram, fastän jag räknat med 14, och för den sämsta gruppen skulle det ligga uppe vid 19, kanske 20 kilogram. Det finnes intet direkt medeltal där anført i utredningen. Alltså, bryggerier av sämre rationaliseringsgrad skulle icke egentligen tåla en högre maltskattesats än 80 öre—90 öre—1 krona. Då tycker jag, att det förslag, som föreligger i motionerna, icke är så alldeles orimligt.

Sedan är det ju så därutöver, att dessa bryggerier, som äro mindre rationaliserade, hava, som jag redan påpekat, sannolikt högre arbetskostnad per hektoliter öl och också högre distributionskostnader. Det verkar alltihop i samma riktning: att försämra det ekonomiska resultatet för dessa bryggerier.

Nu kan man ju ställa sig på den ståndpunkten, att det är så att säga utvecklingens naturliga gång, att bryggerier, som äro sämre rationaliserade och hava ett sämre ekonomiskt läge, skola undan för undan dö bort. Så har det varit hittills. Det vill jag naturligtvis icke argumentera emot, att det är den

Ang. ändring i gällande bestämmelser om maltskatt. (Forts.)
naturliga vägen. Men vad motionärerna argumentera emot, det är, att själva maltskattesatserna därvid skola vara en pådrivare, alltså i fråga om att taga död på de mindre bryggerierna.

Ändamålet med maltskatten är, som jag tidigare sagt, att skaffa staten pengar. Den bör gärna läggas så, att den i övrigt icke har någon inverkan på den ifrågavarande industrien. Det hade man kunnat ernå genom att, som motionärerna föreslå, gå med på ytterligare något steg inunder de tre, som nu finnas, kanske rätt så långt under, vid 80, 90 öre eller 1 krona eller någonting i det läget.

Det enda hållbara skälet och det, som jag vill fästa något avseende vid i bevillningsutskottets betänkande i detta ärende, är det, som anföres allra sist, där det heter: »Härtill kommer, att frågan om omläggning av beskattningssystemet för maltdrycker för närvarande är föremål för utredning samt att förslag i ämnet kan förväntas komma att föreläggas nästa års riksdag.» Det är det skälet, som gör, att jag för min del icke i det läge, vari frågan nu är, vill yrka bifall till de framlagda motionerna. Men jag har ändå på grund av de formuleringar, som bevillningsutskottet använt i sitt betänkande, ansett det vara erforderligt att framlägga motionärernas synpunkter och visa, att de äro fullt hållbara.

Nu hoppas jag bara, att bevillningsutskottets majoritet också svarar för, att detta går i uppfyllelse, alltså att till nästa års riksdag det kommer fram ett förslag om en omlagd beskattning i enlighet med maltdryckskommitténs betänkande och att bevillningsutskottet då också ställer sig välvilligare till detta än till de motioner, som det här är fråga om.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det skulle, då den senaste talaren icke ställde något yrkande, hava varit onödigt att från vår sida säga något i denna debatt. Men det har ju blivit vanligt, efter vad det framgår av den skriftspridning, för vilken vi hava varit utsatta under den senaste tiden från visst håll, att man plockar fram vissa uppgifter ur riksdagsprotokollen och utger dem som innehållande den absoluta sanningen. Då de synpunkter, som herr Lundell lagt på denna sak och som han enligt sin mening anser vara riktiga och klara samt av beskaffenhet, att det icke kan göras någon invändning mot dem, dock äro av den karaktären, att de icke hålla inför den allra minsta lilla omprövning, har jag ansett det vara riktigt att säga ett par ord.

Jag tror, att var och en, som sysslat med dessa saker, förstår fullt väl den misslynthet, som tar sig uttryck på olika håll. När man tar i betraktande, att den malt, som kommer till användning, när den köpes i marknaden, betingar ett pris av 30 öre men i samma ögonblick den kommer innanför bryggeriets port betingar ett genomsnittsvärde av något över 1 krona 60 öre per kilogram, kan man förstå, att den, som skall hantera detta malt i fortsättningen, blir misslynt över en sådan beskattningsmetod. Detta missnöje kommer icke bara till synes, när det gäller de bryggerier, som herr Lundell nu talade om, utan det kommer precis i samma grad till synes vid alla bryggeriföretag i hela vårt land. Men om man då tar hänsyn till, att riksdagen två gånger skrivit om att man strävar till en omläggning av beskattningssystemet och att man vill nå fram till en produktbeskattning, där sålunda skatten skall läggas på varan i det ögonblick den färdig lämnar bryggeriet och kommer utanför dess område, och det föreligger ett utarbetat förslag, som förväntas komma under riksdagens omprövning nästa år, tycker jag, att man skulle kun-

Ang. ändring i gällande bestämmelser om maltskatt. (Forts.)

nat på det hållet lugna sig en smula i stället för att vara så livligt sysselsatt med att skapa största möjliga begreppsförvirring i det föreliggande ärendet. Ett typiskt exempel på detta är ju, när man på fullt allvar gör gällande, att även om riksdagen skulle genomföra en produktbeskattning, så är det nödvändigt för de små bryggerierna att kräva ett bibehållande av skattedegressionen vid erläggandet av skatten till staten. Jag fäster kammarens synnerliga uppmärksamhet på, vilka storslagna perspektiv i fråga om våra konsumtionsskatter, som här öppna sig för våra ögon. Vi kunna bara flytta det över till ett annat område och i fråga om margarinaccisen låta den utgå med 50 öre vid de större margarinfabrikerna, med 30 öre vid de efterföljande margarinfabrikerna och med 25—20 öre vid de minsta margarinfabrikerna, för att var och en skall förstå, att i fråga om konsumtionsskatter kan man icke gå in för sådana principer, som hävdas från det håll, till vars talesman herr Lundell gjort sig.

Det är sant, att för 33 år sedan, när maltskatten genomfördes, utgick man från den synpunkten, att ett mindre bryggeri icke kunde utnyttja malten på det sätt, varpå ett större bryggeri kan göra det. Men det är ju icke detta, som är avgörande i dag. Är det så absolut säkert, att vad som var sanning för 33 år sedan är sanning även i dag? Jag skall bara anföra några få exempel. Här behöver man icke hålla sig till gissningar, icke röra sig med allmänna talesätt, utan vi kunna hålla oss till de uppgifter från samtliga svenska bryggerier, vilka avspeglas i de förda bryggerijournalerna.

Det visar sig, att i den grupp, som är berörd i motionen, ha vi exempelvis ett bryggeriföretag — jag skall icke nämna namnen på bryggeriföretagen, ty denna statistik är av den karaktär, att den icke är offentlig — som avverkar 37,000 kg malt per år. Vid detta bryggeri kom det till en maltåtgång av 15.08 kg per hektoliter med 10 procents stamvörtsstyrka i den färdiga pilsnern. Vi ha i samma grupp ett företag, som avverkar något över 24,000 kg malt om året. Detta kom enligt samma utgångspunkt till en använd maltmängd av 14.12 kg per hektoliter. Om jag då går över till de stora företagen och tager ett av de allra modernaste bryggerierna i detta land, vilket avverkar 742,000 kg malt per år, så finner jag, att för att få fram en hektoliter öl med samma styrka använder man där 14.55 kg malt. Jag kan taga ett bryggeri med 500,000 kg maltavverkning. Där använder man 14.82 kg. Det är ingen skillnad praktiskt taget för det lilla bryggeriet och det stora bryggeriet, under den förutsättningen att de ha en modern utrustning. Det lilla bryggeriet, som har följt med utvecklingen och är modernt utrustat, får ut av malten precis lika mycket som det stora bryggeriet.

Går jag sedan till andra bryggerier, har jag här i den grupp, där den avverkade maltmängden understiger 40,000 kg per år, ett bryggeri med 26,000 kg maltavverkning. Det använder 17.12 kg malt per hektoliter. Vi ha i samma grupp ett, som använder 19.04 kg, och ett, som använder 18.78 kg. Vi ha slutligen ett, som avverkar 13,500 kg malt per år men som måste ha 20.35 kg malt för att få fram en hektoliter pilsner. Det är dock intet märkvärdigt, herr Lundell, ty om jag flyttar mig över till den grupp, som innefattar större företag, har jag ett bryggeri med 50,000 kg maltavverkning per år, som använder 17 kg malt per hektoliter öl. Jag har ett med 58,000 kg maltavverkning, som använder nästan 19 kg malt, och jag har ett med 70,000 kg avverkning, som använder mellan 17 och 18 kg malt. Både dessa stora och dessa små företag ha det gemensamt, att de icke följt med den tekniska utvecklingen. Därför ha de blivit efter. Jag skulle icke säga ett dugg, om det vore så, att denna näring hade befunnit sig i det läget, att den icke hade kunnat följa med i den tekniska utvecklingen. Men denna näring har i många herrans

Ang. ändring i gällande bestämmelser om maltskatt. (Forts.)

är varit så pass lukrativ, att moderniseringen borde kunnat vara genomförd vid alla de företag, som verkligen velat följa med sin tid.

Jag vill i det avseendet säga herr Lundell, när han talar om procentberäkningen nu och i fråga om den gamla maltskatten, att det aldrig varit tal om någon skillnad i procent utan endast tal om att göra en skillnad genom intervaller med olika örestalsberäkningar. När finansminister Thorsson 1923 gick till en sänkning av proportionen mellan dessa örestalsberäkningar, skedde det från hans sida med den motiveringen, att det var nödvändigt, att så skedde, för att man icke skulle uppmuntra till avstannande av den sunda tekniska utvecklingen. Jag ber, herr talman, att få konstatera, att ett bifall till de synpunkter, som herr Lundell förklarar vara riktiga och klara, skulle innebära en direkt premiering från statsmakternas sida av industriföretag, som icke vilja följa med i den tekniska utvecklingen. Jag har ett mycket starkt sinne för att skatten skall utgå efter förmåga, men, herr talman, när blev det vanligt i detta land att låta en konsumtionsskatt, som industrien tar ut av konsumenterna, fylla det ändamålet? Uppgiften, att skatten skall beräknas efter förmågan, är överlåten åt andra skatteformer, som vi ha i vårt land.

Låt mig till sist säga ännu ett par ord. Jag är på det klara med den utveckling, som ägt rum på ifrågavarande område, och jag har lika starkt sinne för vad det innebär som någon liten bryggare. Men på mig inverkar det icke det allra ringaste, när man talar om stora bryggerier eller privata monopol, som äro i framväxt. Det är helt naturligt, när man säger, att staten har medverkat till detta, ty staten har medverkat till och understött hela den utveckling, som ägt rum. Genom koncessionstvånget, genom de sociala synpunkter, som staten lagt på denna lagstiftning, har staten velat sträva till att nå ett visst bestämt mål, där staten haft möjligheter till en ur sociala synpunkter betydelsefull kontroll. Men är det nu någon som tror, att även om vi skulle följa motionärernas förslag, det skulle kunna avbryta denna utveckling? Om vi säga till dessa mindre bryggerier: Ni få mindre skatt och ni få — såsom alla bryggerier göra i landsorten — taga 3, 4 à 5 öre mer för edra drycker, än vad de bryggerier göra, där driften är mera koncentrerad, skulle det betyda, att de små bryggerierna skulle få i sin hand ett sådant konkurrenskraftigt medel, att de skulle kunna stoppa den utveckling, som nu försiggår? Absolut icke! Man har ju själv i detta avseende erkänt, att det är orimligt, att storstädernas befolkning skall få dricka billigare pilsner än landsbygdens. Då måste man väl även ge storstädernas bryggerier rätt att höja priserna. Om man nu flyttar över bördan på det sättet, att man följer den enkla väg, som motionärerna i detta fall följt, är jag rädd för att de stora företagen fortfarande komma att sitta inne med så stora konkurrensmöjligheter, att även om man fullt och helt ginge motionärerna till mötes, det icke skulle rubba de stora företagens ställning det allra minsta. Men det skulle skapa en förödande konkurrens på skilda områden i landet, och det skulle kunna medföra sociala skadeverkningar, som från statsmakternas sida icke äro eftersträvansvärda. Vilja statsmakterna lösa den sidan av problemet, har det anvisats vägar, och när riksdagen nästa år går att taga ställning till den saken, ligga förslag utarbetade, vare sig man vill gå den ena eller den andra vägen för att skapa den kontroll över bryggeriindustrien, som ur allmänna och sociala synpunkter är nödvändig. Men när staten tvingas in på den vägen av allmänna och sociala intressen, som jag tror kommer att ske — det är nämligen min bestämda uppfattning, att majoriteten av svenska folket står bakom detta — då tror jag, att staten får tillgripa medel av en helt annan karaktär, än vad motionärerna här föreslagit i den tron, att de på detta enkla sätt skulle kunna övervinna den tekniska utveckling, som på detta område ägt rum.

Ang. ändring i gällande bestämmelser om maltskatt. (Forts.)

Jag har velat säga detta, herr talman, för att herr Lundells funderingar icke skulle stå oemotsagda och man sedan skulle kunna gräva fram dem och säga, att detta är tydligen, vad andra kammarens ledamöter anse i den föreliggande frågan.

Jag vill med anförande av dessa synpunkter hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lundell: Herr talman! Det är icke min avsikt, att här skall upptagas någon längre debatt i denna fråga, men jag vill säga, att när herr Olsson i Gävle opponerar och argumenterar mot vad jag sagt, så gör han det på ett ganska egendomligt sätt. Han talar om herr Lundells funderingar, men han berör hela tiden uttalanden i de trycksaker, som ha tillställts honom från en viss organisation av mindre bryggerier, och antar som självklart, att jag skulle stå bakom eller stödja dessa uttalanden. Det finns ingen som helst anledning till detta antagande. Mina åsikter äro inga andra än dem, jag här framfört i mitt första anförande. Mot dem har, såvitt jag kunnat märka, herr Olsson i Gävle icke gjort några egentliga invändningar. Herr Olsson talar t. ex. om att de små bryggarna vilja ha kvar degressionen i skatteskalen, även sedan vi i en framtid övergått till produktbeskattning, och herr Olsson säger ungefärligen, att det är väl att förmoda, att herr Lundell också stöder det kravet. Vad ligger det för grund till den förmodan? Jag har icke alls uttalat mig om den saken.

Sedan talade herr Olsson om att vi hade enskilda små företag, som voro utmärkt väl skötta och som använde mycket litet malt per hektoliter öl. Det tror jag säkert, att det finns. Herr Olsson talade också om bryggerier i en större storleksklass, som använde ganska mycket malt för att få fram en hektoliter öl. Det tror jag också är riktigt. Jag har ingen anledning att betvivla de uppgifter, som finnas i maldrycksutredningen. Men det är icke det, som är avgörande. Det är icke de enskilda företagen, utan det är medeltal, som det är någon idé att tala om, när det gäller en hel näring. — Det vet varje förespråkare för det enskilda näringslivet, att företag kunna skötas högst olika. Men vill man få medeltal, kan man gå till den tabell, som finns på sid. 196 i maldrycksutredningens betänkande. Därav framgår tydligt, att i den grupp, som använder minst malt per hektoliter, finnes intet litet bryggeri, utan där är det två av de medelstora och fem av de största bryggerierna. Alla de bryggerier, som använda mest malt per år, det är 14 stycken, höra till de tre grupper, som förbruka mindre än 15 kg malt per hektoliter öl, under det att alla de små bryggerierna så när som på 5 stycken tillhöra de grupper, som förbruka mera malt än 15 kg per hektoliter. Av 43 små bryggerier är det alltså blott 5 stycken, som ha så liten maltförbrukning per hektoliter öl, som samtliga storbryggerier ha. Det visar tämligen tydligt, att om man ser till medeltalet, som är det, som har avgörande betydelse, så ligger saken så till, som jag här framhållit. D. v. s. att småbryggerierna förbruka mera malt pr hl öl än storbryggerierna. — Vill man sedan taga reda på bärigheten av de olika bryggeriföretagen, så kan man ju gå till de uttalanden, som den auktoriserade revisorn Seth Svensson gjort i sin undersökning av dessa företags räntabilitet. Han slutar där med att säga, att »avkastningsförmågan hos bryggerierna har varit direkt proportionell mot deras storlek, d. v. s. ju större bryggerierna varit, dess högre har i allmänhet avkastningsförmågan varit». Det är ju något, som man har att fästa sig vid.

Nu säger herr Olsson i Gävle, att en sådan ändring i skatteskalen borde vara ägnad att avbryta den naturliga utmönstringen av svaga företag. Jag har redan yttrat mig om den saken och sagt, att jag naturligtvis icke på något sätt anser det vara onaturligt eller särskilt beklagligt, att svaga företag mönst-

Ang. ändring i gällande bestämmelser om maltskatt. (Forts.)

ras ut undan för undan, ty det har i alla tider varit det enskilda näringslivets utvecklingsväg. Men vad jag anmärkt på är, att man genom den nu gällande skatteskalen påskyndar en sådan utveckling. Det är icke en skatts ändamål att göra detta. Den är avsedd till att skaffa staten pengar och bör såvitt möjligt icke verka på annat sätt. Det är det, jag velat framhålla gentemot herr Olssons i Gävle argumentering.

Vad han talat om framtidsutsikterna för bryggerinäringen och om vad man inom vida kretsar i vårt land i fråga därom önskar, det skall jag icke här ingå på. Men de, som arbeta i denna näring, kunna eventuellt taga fasta på detta hans yttrande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten. Jag vill bara säga, att om jag på något sätt har förväxlat herr Lundells uttalanden med den ström av litteratur, som vi uppvaktats med under de senaste dagarna, så ber jag herr Lundell om ursäkt, under förutsättning att herr Lundell icke ställer sig bakom de uttalanden, som göras i denna litteratur.

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Lundells yttrande, att det icke gällde att leta ut det eller det företaget. Jag anser det vara riktigast att bedöma företagen som sådana och icke göra allmänna jämförelser i stort. Men med stöd av samma utredning, som herr Lundell åberopar, skulle jag kunna påstå, att det icke är någon synd om dessa företag, ty i genomsnitt har ju utdelningen visserligen sjunkit — från 23 procent på aktiekapitalet ned till 13 procent, och genomsnittet för den ifrågavarande perioden har varit 16 procent. Men om jag i likhet med herr Lundell på grund av denna utredning skulle fälla ett sådant generellt påstående, skulle jag anse mig begå orätt mot de olika företag, som detta icke äger tillämpning på.

Jag vill emellertid, herr talman, konstatera, att herr Lundells resonemang icke innebär någonting annat än att statsmakterna skola vara beredda att lämna subvention till vissa bryggeriföretag. Äro statsmakterna beredda att lämna en direkt subvention för att upprätthålla bryggerier, så må ju statsmakterna göra det, men då böra de också göra det med öppna ögon. När man talar om småföretagens ökade kostnader, bör man också göra klart för sig, att småföretagen icke bara ha lägre skatt utan även i regel för varje flaska pilsner taga ett pris, som är tre till fem öre högre än vad de större företagen betinga sig. Detta är en icke alldeles betydelselös faktor, när det gäller att ta reda på vad det kostar staten och vad det kostar konsumenterna, och det är ju dessa båda faktorer i förening man bör taga hänsyn till, då man vill uttröna, om man är inne på sunda banor eller inte.

Herr Lundell: Blott en liten replik till herr Olsson. Han säger, att jag vill lämna direkt subvention bara för att hindra rationalisering av dessa svaga företag. Gentemot detta vill jag säga, att jag nu flera gånger under mina yttranden här framhållit, att vad jag syftar till är, att man ej *genom skattesatserna* bör påskynda rationaliseringen. Detta är en helt annan sak, och jag tror herr Olsson ger mig rätt uti, att det icke är skattesatsernas ändamål att påskynda rationaliseringen.

Herr Olsson i Gävle: Till detta vill jag bara lägga och stryka under med så starka streck som möjligt, att de bryggerier, som man på detta sätt avser att hjälpa med motionerna, själva genom sina representanter inför maltdryckskommittén erkänt, att deras linje är statssubvention åt deras företag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 144, angående ersättning till vissa vid tågolycka skadade personer.

Nämnda proposition bordlades.

§ 8.

Härpå föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark jämte i ämnet väckta motioner;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlämnande av visst markområde till Ljungbyheds municipalsamhälle; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Väsby kungsgård i Sala stad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Till avgörande företogs nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare.

Punkten 6, angående statens sekundärlånefond för jordbrukare.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden i punkten 6 föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för statens sekundärlånefond för jordbrukare anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) II: 69 av herr *Brännström* i Burträsk, vari — såvitt nu vore i fråga — hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kungörelsen angående statens sekundärlånefond för jordbrukare av den 7 juni 1935, att i slutet av § 17 orden »med tillägg av en halv procent» skulle utgå, och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att genom särskilt anslag efter vissa normerande grunder åt låneförmedlare lämnades ersättning för handhavande av denna lånerörelse; samt

2) II: 488 av herr *Pettersson* i Rosta m. fl., varit föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville framlägga förslag om sådan ändring av bestämmelserna för lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare, att lån även måtte kunna utlämnas mot intecknings-säkerhet i växande skog.

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag såsom kapitalökning för statens sekundärlånefond för jordbrukare anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor;

2) att motionen II: 69 — såvitt densamma nu behandlats — icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att motionen II: 488 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Heiding* och *Pettersson* i Rosta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) — — — lika med utskottet — — —;

2) — — — lika med utskottet — — —;

3) att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 488 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville framlägga förslag om sådan ändring av bestämmelserna för lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare, att lån även måtte kunna utlämnas mot inteckningssäkerhet i växande skog.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Pettersson* i Rosta: Då riksdagen förra året beslöt att inrätta en fond för sekundärlån till skuldsatta jordbrukare, var det naturligtvis för att dessa jordbrukare skulle få sitt lånebehov tillgodosett på ett förnuftigt sätt. Genom att emellertid rätten till skogsbelåning uteslöts, kom denna lånefond inte alla betryckta jordbrukare till del; jordbrukarna i skogsbygderna blevo dock härvid utslutna från dessa lånemöjligheter. Utskottet framhöll i fjol, att när jordbrukskreditutredningen behandlade denna fråga, avstyrkte majoriteten, att värdet å växande skog skulle få inräknas i belåningsvärdet, under det att minoriteten röstade för detta. Denna minoritet bestod av två och majoriteten av tre ledamöter; det fattades alltså icke mycket i att det blivit majoritet. Sedermera gick jordbruksministern på majoritetens linje, dock med någon tvekan. Han kanske även reflekterade på att gå på den linje, minoriteten hade föreslagit, men i sista hand gick han på majoritetslinjen. Man kunde redan då förutsäga, att en del av dessa jordbrukare inte skulle erhålla lån, och det har ju även under de månader, bestämmelserna varit i tillämpning, visat sig, att jordbrukarna i skogsbygderna icke i nämnvärd grad sökt lån ur fonden.

En annan olägenhet är ju även, att en del skuldsatta jordbrukare, som äga skog med blott yngre bestånd, ofta nog kunna tvingas att i förtid avverka dessa yngre skogsbestånd för att få in pengar till räntor och amorteringar. Om de i stället hade kunnat erhålla lån ur sekundärlånefonden, hade de under en tidrymd av 20 år i lugn och ro kunnat få amortera dessa lån mot låg ränta. Nu kommer det helt säkert att hända i många fall, att dessa jordbrukare komma att i förtid avverka yngre bestånd, som det skulle ha varit ekonomiskt fördelaktigare, om de fått stå kvar och växa i några år.

Det framhålles även i utskottets motivering, att den föreslagna belåningsformen krävde särskilda föreskrifter, varigenom låntagarna underkastades långt gående begränsning i rätten att avverka skog på sina fastigheter, och utskottet framhåller vidare, »att den genom lagen den 6 juni 1930 om begränsning av rätten att avverka skog å inteknad fastighet införda möjligheten att erhålla hypotekslån mot säkerhet i växande skog endast i mycket ringa omfattning utnyttjats». Det är alldeles klart, att de inteckningar, som ligga som säkerhet för ett hypotekslån, äro botteninteckningar, och sådana kan ju var och en belåna utan svårighet i vilken bank han önskar. Det är i så fall givet, att man inte bryr sig om att underkasta sig de svårigheter, som måste uppkom-

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)
ma vid belåning i sekundärlånefonden. Men när det gäller belåning av topp-inteckningar, som vanligen ligga som säkerhet för sekundärlån, är det ju givet, att låntagaren måste finna sig i vissa inskränkningar i rätten att avverka sin egen skog. I detta avseende hava vi i vår motion föreslagit, att det skall göras en utredning i syfte att få fram lämpliga föreskrifter. Vi hava alltså inte yrkat på omedelbar tillämpning. En jordbrukare, som äger en skogsgård, måste naturligtvis hysa en viss oro för hur det skall ställa sig för honom i framtiden, om hans topplån blir uppsagt. Om han däremot kunde erhålla ett lån ur denna sekundärlånefond, skulle han med arbetsro och sinneslugn kunna fortsätta sitt hårda och ansträngande arbete och utöva sin näring.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Gustafsson* i Lekåsa, *Werner* i Höjen, *Niklasson* och *Johansson* i Tväråselet.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Denna sak diskuterades ju i fjol, då en liknande framställning förelåg. Visserligen gingo motionerna då direkt ut på att belåning av skog skulle medgivas, men man kom inte längre än att man reserverade sig för ett skrivelseförslag. Enligt min uppfattning bör man icke nu föreslå en skrivelse, alldenstund denna fråga utretts av sakkunniga, vilka 1934 avlämnade sitt betänkande. Redan 1935 var man färdig att begära en ny utredning, och då bör man ju inte i år komma och begära ännu en utredning. För övrigt har ju hela denna låneverksamhet knappt kommit i gång. Praktiskt taget hava inga lån utlämnats förrän under januari i år, och nu vill man ha en utredning och ändra grunderna för låneverksamheten.

För min del vill jag icke alls gå med på skogsbelåning, det framhöll jag i fjol, och jag vill tillägga, att det icke är så lätt att ordna som motionärerna tro. Dels kommer uppskattningen av den växande skogen att kräva stora omkostnader, och dels kommer man inte att använda sig av denna lånemöjlighet i mer än något enstaka fall. Beträffande den kontroll, som skall utövas av skogsvårdsstyrelserna, har man gjort gällande i utskottet och i den allmänna debatten, att en sådan kontroll mycket lätt skulle kunna ordnas. En uppskattning av värdet på den växande skogen måste ske, det måste uppges, hur många kubikmeter den innehåller, och det måste fastslås, hur stor den årliga tillväxten är. Då belåning sker upp till 75 procent av taxeringsvärdet, måste naturligtvis en sådan kontroll äga rum. Det kommer att bli ett förmynderskap över skogsägarna, vilket de nog komma att ledsna på. Med den saken må det vara hur som helst. Vad som i utskottet har varit det avgörande skälet är, att denna sekundärlånekreditverksamhet knappt hunnit börja i vårt land. I fjol förelåg en motion, i vilken man begärde en utredning. Riksdagen avtog denna motion. Den utredning, som finnes, är icke mer än två år gammal, och då kan det väl icke finnas anledning att sätta i gång med en ny utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Svensson** i Grönvik: Den föregående talaren ville ju närmast göra gällande, att det är obefogat att komma fram med ett ändringsyrkande beträffande en lånerörelse, som knappast påbörjats. Detta kan möjligen förefalla riktigt, men om man anser, att lånerörelsen vilar på en mer eller mindre felaktig grund, är det väl bättre att ändra den från början än att fortsätta längre tid, innan man rättar till en eventuell orättvisa. Och att en orättvisa i detta fall ägt rum, är väl ändå uppenbart, ty med de grunder, som tillämpas för sekundärlånen, så blir det ju faktiskt på det sättet, att skogstrakterna i

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)

vårt land utestängas från denna lånefond. Då skogsvärdet icke får inräknas i belåningsvärdet, har man ju icke något som helst gagn av densamma. Man kan placera sina lån fördelaktigare i sparbanker och hypoteksföreningar än i sekundärlånefonden. Det blir faktiskt på det sättet, att sekundärlånen endast kunna vara till gagn för slättbygdens jordbrukare, under det att skogsbygdens icke ha någon som helst nytta av denna lånerörelse. Det är väl ändå inte meningen, att när man inrättar en lånefond till hjälp åt skuldsatta jordbrukare, man delar upp dem i två grupper, av vilka endast den ena, i detta fall den mindre, skall ha gagn av fonden, under det att den större gruppen skall ställas helt utanför.

Man har gått emot att inräkna skogsvärdet i belåningsvärdet, därför att man anser, att det kan föreligga risk för att en del låntagare avverka sin skog och därigenom minska säkerheten. Jag tror, att om vi med de erfarenheter, vi ha om jordbrukarna i detta land, med lugnt omdöme betrakta denna sak, vi då skola komma underfund med att de farhågor, som bland annat den närmast föregående talaren gav uttryck åt, äro väsentligt överdrivna. Ty all kreditrörelse i detta land såväl som i andra är väl i väsentlig mån en förtroendesak. Tro herrarna då, att endast de, som ha skog äro mer eller mindre noggranna i sitt handlande? Är det inte på det sättet, att även dessa äro måna om sina egna möjligheter att slå sig fram? Skogsägarna försöka att sköta sin skog likaväl som jordbrukarna, som endast ha jordbruk, försöka att sköta detta.

Den föregående talaren ville särskilt trycka på, att det skulle vara förenat med stora svårigheter och behövas en synnerligen minutiös och noggrann kontroll, om skogsbelåningen skulle komma till stånd. Ja, om man jämför med andra områden, så tror jag, att man kan säga, att om man använder samma noggrannhet, så finns det anmärkningar att göra även där. Jag tror emellertid, att detta är en fråga av sådan betydelse för så stora delar utav vårt lands jordbrukare, att riksdagen icke bör ställa sig avvisande mot ett sådant rättvist krav som det här föreliggande. Jag tror, att riskerna bli minimala. Jag vill bara som ett exempel anföra, att vi gärna som villkor för utlämnande av egnahemslån i Kronobergs län satt, att egnahemmet skall ha skogstilldelning. Där anse vi alltså, att skogen utgör ett värdetillskott och en garanti för att låntagarna kunna fullgöra sina amorteringar och sköta sina lån. Därför tycker jag, att det är märkligt, att man här resonerar på motsatt sätt, här utgör skogen en risk, och man vill inte gå in för denna. Hur jag än vänder på saken, kan jag omöjligen komma till den uppfattningen, att svårigheterna att inräkna skogsvärdet i lånevärdet äro av sådan omfattning, att de böra vara avgörande. Jag tror, att det hade varit lyckligt, om vi redan från början hade gått in för denna form av låneverksamhet.

Jag skall inte upptaga tiden längre, men jag ber att särskilt få betona vikten av denna fråga för stora delar av vårt folk och våra jordbrukare, och jag hoppas, att andra kammaren för sin del måtte bifalla den vid punkten fogade reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herrar *Mattsson*, *Andersson* i Södergård och *Brännström* i Burträsk.

Herr **Spångberg**: Herr Johansson i Uppmälby ansåg, att det är så kort tid, sedan denna låneverksamhet beslöts, att man inte nu kan komma med någon skrivelse i frågan. För vår del ansågo vi redan i fjol, då riksdagen fattade beslut i denna sak, att olägenheterna i bestämmelserna voro så pass stora, att många jordbrukare inte skulle komma att få någon hjälp alls. Erfarenhe-

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)

terna under den tid som har gått visa, att vi hade rätt mot den sakkunskap, som herr Johansson i Uppmälby tydligt stödde sitt anförande på. Det gäller framför allt just de små skogsbönderna. Jag har träffat på mer än ett sådant fall under denna korta tid. Jag skall be att få ge ett exempel på ett sådant fall, där en jordbrukare vänt sig till mig och frågat, om det fanns några möjligheter för honom att få någon hjälp. Jag skulle vara mycket tacksam, om jag i detta fall från auktoritativt håll, från regeringsbanken, kunde få en anvisning på hur man skall gå tillväga för att hjälpa en sådan jordbrukare från ruin. Det gäller en liten jordbrukare, vars jordbruk förut stått ungefär i ett värde av omkring 2,000 kronor men vid en senare taxering gått ned till omkring 1,600 kronor. Jordbrukaren hade ett lån mot inteckning i Jordbrukarbanken på något över 1,000 kronor. När taxeringen sjönk, fann denna bank med sina intressen förenligt att säga upp lånet och vidtaga indrivningsåtgärder, och skulden har på detta sätt ökat till något över 1,200 kronor. Egentligen borde man ju kunna anse, att läget ur rent ekonomisk synpunkt för denne jordbrukare ändock icke borde vara så svårt — taxeringsvärdet är 1,600 kronor och skulden, trots den lagsökning som ägt rum, icke mer än 1,200 kronor.

Nu är frågan: var skall en sådan jordbrukare kunna erhålla någon hjälp? Han kan icke få egnahemslån. Åtkomsthändlingarna äro för gamla. Han kan icke få lån till förhindrande av exekutiva åtgärder. Skulden är i så fall för stor. Ett sekundärlån borde han kunna erhålla, men då är skogen beräknad i så högt värde i förhållande till taxeringen, att det inte blir så mycket kvar att låna på. Villkoren äro, som alla veta, att man får låna högst en summa motsvarande 75 % av taxeringsvärdet, sedan skogsvärdet räknats ifrån. Här har man värderat skogen till 800 kronor av taxeringsvärdet, kvar står då ett jordbruksvärde av 800 kronor, och han skulle kunna erhålla ett lån på högst 600 kronor. Men ett lån på 600 kronor hjälper honom icke, då han har en skuld på 1,200 kronor. Nu passar det verkligen i detta fall, att om han finge låna även på skogen procentuellt samma summa som han får låna på jordbruksvärdet, skulle han kunna erhålla ett sekundärlån på 1,200 kronor och därmed betala sin skuld hos banken.

Så ligger frågan till för denne jordbrukare, och den kommer väl att ligga till på samma sätt för ett rätt stort antal andra jordbrukare. Nog är det väl underligt, att, när man går in för att hjälpa och säger sig skola hjälpa och med stora later talar om hur man hjälper, man icke skall kunna finna någon lösning för att hjälpa just dessa små från en ruin, som innebär att de förlora sina hem och kastas ut i arbetslöshet och elände. När man ser sådana praktiska exempel, förstår man, huru nödvändigt det är, att en ändring sker, även om det bara är ett år sedan riksdagen på oriktiga grunder fattade ett felaktigt beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Jag kan meddela, att jag haft och fortfarande har en viss sympati för skogsbelåning, men jag har trots detta icke kunnat komma till samma resultat som de ärade talesmännen i dag för reservationen gjort. Orsaken härtill skall jag be att få i korthet klarlägga.

Då staten bedriver sekundärlåneverksamhet, måste åtminstone i viss grad bankmässiga metoder tillämpas. Staten får säkerhet, som skall ges i form av panträtt i fastighet upp till högst 75 % av taxeringsvärdet eller det åsatta belåningsvärdet, som aldrig får gå högre än taxeringsvärdet, och i detta fall anses med taxeringsvärde endast jordbruksvärdet. Om man skulle gå in för att låna även mot säkerhet av skogen, kommer detta givetvis att kräva någon anordning, varigenom den lånesökande förhindras att under den tid han innehar lå-

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)

net förminska pantens, d. v. s. skogens värde. Detta innebär med andra ord, att vederbörande jordägare skulle bli nödsakad att underkasta sig något, som man kan beteckna i det närmaste med »avverkningsförbud». Jag vet, att Sveriges jordbrukare i allmänhet äro synnerligen obenägna för att binda sig till dylika villkor. För övrigt kan jag icke ge herr Svensson i Grönvik rätt i, att denna fråga har så stor betydelse för skogsbygden. Han säger, att skogstrakterna skulle bli helt utestängda. Nej, herr Svensson i Grönvik, det är felaktigt. Om herr Svensson hade sagt, att möjligheterna för skogsbygdens jordbrukare att låna ur sekundärlånefonden bli något mindre än möjligheterna för slättbygdens jordbrukare, då skulle jag kunnat ge honom rätt, men då han säger, att de bli utestängda, är det felaktigt. Jag kan nämligen meddela, att i den sekundärlåneverksamhet, som nyligen igångsatts, ha många jordbrukare med skogsmarker från landets skilda delar begärt och även erhållit lån. Saken har alltså icke den stora betydelse, som motionärerna och reservanterna i utskottet här vilja göra gällande.

Jag tror därför, herr talman, att andra kammaren kan för sin del tryggt följa utskottet. Den skogsbelåning, som här ifrågasättes, kan säkerligen icke komma till någon större användning, även om den bleve genomförd. Jag kan såsom belägg härför anföra, att enligt en uppgift från en av landets största hypoteksföreningar har i denna förening den möjlighet till skogsbelåning i samband med hypoteksbelåning av fastigheter, som infördes 1930 här i landet under de fem år som gått resulterat i, att icke mer än en sökande begärt lån mot säkerhet i växande skog. Jag tror därför, att även om det kan göras gällande, att vissa moraliska eller teoretiska synpunkter tala för att en skogsbelåning kan vara berättigad och befogad, den är av synnerligen litet värde för skogsbygdens folk.

På grund av dessa synpunkter synes det mig, som jag förut nämnde, att andra kammaren kan tryggt följa utskottets förslag, till vilket jag också ber att få yrka bifall.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Den föregående ärade talaren ville ju bestrida riktigheten av mitt uttalande, att skogsbygdens bönder äro utstängda från dessa lån, och formellt kanske han kan göra det. Men reellt sett blir det väl så. Ty om en jordägare har en fastighet, av vars taxeringsvärde jordbruksvärdet belöper sig till $\frac{1}{3}$ och skogsvärdet till $\frac{2}{3}$, och han kan gå i vilken bankinrättning som helst och få lån för hela taxeringsvärdet, är det väl ingen som helst rimlig anledning för honom att vända sig till sekundärlånefonden för att ta ett mindre lån där.

Det exempel, som herr Spångberg drog fram, gällde en liten jordbrukare, men det visade på ett eklatant sätt, att man icke kan tillgodogöra sig den fördel, som ligger i sekundärlånefonden, därför att skogen ställes utanför.

Vidare ville herr Andersson i Löbbo göra gällande, att det icke blir fördelaktigt för jordbrukarna att tillgodogöra sig denna lånemöjlighet från sekundärlånefonden på grund av den lånerörelse, som hypoteksföreningarna bedriva. Jag skulle gentemot detta vilja göra den frågan: när hypoteksföreningarna, som äro kända för ytterlig försiktighet, ändå gå med på skogsbelåning, varför skola statsmakterna, som ju avse att lämna jordbrukarna en från sociala synpunkter betingad hjälp, vara mera försiktiga än hypoteksföreningarna?

Jag tycker icke att det är någon saklig anledning att gå emot detta förslag. Det förhåller sig alldeles uppenbart så, att stora grupper — jag återupprepar vad jag sade i mitt första anförande — utgörande den större delen av jordbrukarna, komma att sakna möjlighet att tillgodogöra sig de fördelar, som äro

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)
avsedda med dessa sekundärlån. Och varför skola de ställas utanför? Varför icke ge möjlighet att hjälpa även dessa, som kanske i väsentlig utsträckning ha det sämre ställt än de, som få hjälp på andra områden?

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har icke begärt ordet egentligen för att lägga mig i denna debatt. Frågan har behandlats för kort tid sedan, och det torde vara tillräckligt att hänvisa till den föreliggande utredningen.

För min del har jag ingen principiell invändning att göra mot den tanken att kunna belåna skog medelst sekundärlån, men för mig har det hela egentligen varit en praktisk fråga. Hypoteksföreningar ha rätt att belåna skog, men det har icke blivit några lån, jordbrukarna ha icke funnit någon anledning att gå den vägen, och det visar alltså, att det finns mycket litet verkligt intresse hos de skogsägande jordbrukarna att utnyttja belåning av skogsvärdet. Så är förhållandet å ena sidan, å andra sidan behöver man för att genomföra en sådan utvidgning av lånerörelsen en ganska invecklad civillagstiftning — det har varit mycket enkelt att lösa den frågan, när det gällde hypoteksföreningarna, ty de äro i realiteten en enda långivare. Men om man skulle överflytta detta på sekundärlånen, finge man ta med icke bara hypoteksföreningar utan även centralkassor och sannolikt även sparbanker, och det bleve en betydligt mera invecklad fråga. Med hänsyn till sakens ringa praktiska betydelse har jag icke ansett, att det funnits anledning att sätta i gång med arbete på denna civillagstiftning. Jag förmenar, att det bör väl vara det klokaste att något avvakta utvecklingen av sekundärlånerörelsen, innan man skri-der till åtgärder i detta avseende.

Jag begärde emellertid ordet med anledning av det exempel, som framfördes från herr Spångbergs sida. Det ligger i sakens natur, att det exemplet verkade något fantastiskt på envar. Det säger sig självt, att ett jordbruk, som är taxerat till 1,600 kronor, icke är något jordbruk. Ett jordbruk, där den växande skogens värde i taxeringen är hälften av 1,600 kronor och alltså jordbruksvärdet bara är 800 kronor, ter sig också märkligt. Nu har det emellertid här sagts mig, att det är fråga om ett litet jordområde, som en person äger och som icke är bebyggt. Det är tydligen närmast en jordlott av den storlek, som lämpar sig för ett arbetarsmåbruk. Det kan icke bedrivas något självständigt jordbruk på en så liten jordlott, och eftersom så är förhållandet, besvarar jag herr Spångbergs fråga på det sättet, att vederbörande kan ju hos arbetarsmåbrukslånefonden i Eda kommun ansöka om lån och få ett lån så stort, att han därmed kan betala icke blott alla sina skulder utan även bygga nödiga hus, som nu fattas. Det vore ju skäl att använda de utvägar som finnas. Att staten skulle göra några särskilda belåningsmöjligheter av affärsmässig natur för att belåna skog på så små lägenheter, som här är fråga om, kan ju icke gärna begäras.

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Utskottets ärade ordförande framdrog en del erfarenheter av denna låneverksamhet, men det är ju icke svårt att inse, att genom att utestänga skogsbelåning komma de jordbrukare som ha skog aldrig att i nämnvärd grad få lån ur denna fond.

Han säger vidare, att det skulle kräva stora kostnader att uppskatta värdet på växande skog o. s. v. Värdet av växande skog ha vi i taxeringshandlingarna, och det är i allmänhet icke för högt tilltaget, och det kostar visst endast 1 krona att få utdrag ur taxeringshandlingarna för att styrka den posten.

'Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)

Sedan nämnde han även något om kontrollen. Nu är det så, att hypoteksföreningar och centralkassor, som få utlämna lån, ha i regel, hypoteksföreningarna sina låneombud i bygderna, som kunna sköta om kontrollen, och centralkassorna en hel styrelse, som mycket väl kan sköta kontrollen. Och dessutom har man skogsvårdsstyrelserna.

När sedan herr Andersson i Löbbo framhöll, att det gällde att icke förminska pantens värde och att en bestämmelse härom skulle verka alldeles som ett avverkningsförbud, vill jag erinra om, att det ju enligt nuvarande skogslagstiftning redan är förbud mot att avverka skog utan att fråga skogsvårdsstyrelsen, som har att föranstalta om utstämpling. Vi ha så att säga redan nu detta avverkningsförbud, och skogsvårdsstyrelserna skulle mycket väl kunna sköta om den saken.

Han och sedan även jordbruksministern nämnde vidare, att hypoteksföreningarna icke fått någon skogsbeläning. Den saken har jag berört redan i mitt första anförande och uppvisade då orsaken, varför det icke tagits några lån emot skogsinteckningar. Det är således intet skäl för att säga nej till detta förslag.

När vidare herr jordbruksministern säger, att frågan har så ringa praktisk betydelse, att man därför icke vill sätta i gång en civillagstiftning i frågan, vill jag däremot genmäla. att jag för min del anser tvärtom, att den har en stor praktisk betydelse för alla de skuldsatta jordbrukare i hela landet i vilkas fastighetsvärden ingår ett större eller mindre skogsvärde, vilket nu, egendomligt nog, icke kan få ställas såsom säkerhet för sekundärlån.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Svenssons i Grönvik replik till mig. Då belåningsmöjligheterna upp till 50 % endast i rena undantagsfall ha utnyttjats, torde väl all sannolikhet tala för att en höjd belåningsmöjlighet till mellan 50, och 75 % i än mindre grad skulle komma att bli utnyttjad. Det exempel, som herr Svensson drog fram här, då han som exempel anförde en jordbrukare, som har en fastighet, vars värde till $\frac{1}{3}$ belöper sig på jordbruksvärdet och till $\frac{2}{3}$ på skogsvärdet, föranleder mig till att gå vidare i antagandet: låt oss slå ut detta i pengar och se hur det skulle gestalta sig. Vi ta ett typiskt småbruk, som är taxerat till 15,000 kronor. Därav skulle 5,000 kronor vara jordbruksvärde och 10,000 kronor skogsvärde. Jag undrar, om icke herr Svensson då också skulle vilja ge mig rätt däri, att de bönder, som ha jord och hus taxerade till 5,000 kronor och dessutom skogsmark taxerad till 10,000 kronor, icke i större utsträckning behöva gå och låna några pengar.

Herr Spångberg: Herr talman! Jordbruksministern förmenade i sitt anförande, att det var rent fantastiska uppgifter, som jag här lämnat. Det fantastiska i den här saken finner jag vara det sätt, varpå man kan behandla jordbrukarna, allt under det att man säger sig hjälpa dem. Jag har lämnat fullt riktiga uppgifter, herr Sköld. På det jordbruk, jag talade om, finnas inga åbyggnader. Det består av ett stycke jord och litet skogsmark, vilket allt taxerats till det av mig angivna värdet. Denna jordbrukare har dessutom del i ett annat jordbruk liksom också i de åbyggnader, som finnas på detta senare, där han också bor. Lånet i fråga är emellertid beviljat mot inteckning i det förstnämnda jordbruket, vilket är hans eget. Hans tanke har också från början varit att bygga sig ett hem där. När jordbruksministern nu råder mig och denne jordbrukare att vända oss till de myndigheter, som finnas för här ifrågavarande ändamål, så vill jag säga honom, att jag nog försökt hjälpa denne jordbrukare tillrätta, vilket en ganska rikhaltig korrespondens också vitt-

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)
nar om. Han har vänt sig till olika myndigheter som ha att handlägga dylika ärenden i Värmland. Vi ha fört korrespondens och haft telefonsamtal med dessa myndigheter, något som jag också kan bestyrka. Det är sålunda inga fantastiska eller oriktiga uppgifter, som jag här kommit med.

Jag har icke tagit upp denna fråga enbart med tanke på denne ende jordbrukare, låt vara att jag haft mina tankar särskilt fästade på honom, utan jag har valt detta exempel för att visa, huru det ter sig för en hel del jordbrukare, vilka befinna sig i ungefär samma läge som denne. I detta fall skola vi också förfara på sätt, som jordbruksministern nu senast rekommenderade, nämligen att gå till Eda arbetarsmåbruksnämnd. Jag hoppas att Kungl. Maj:ts ord, vilka jag tolkar som ett löfte och skall begagna så långt jag det kan, kunna vara ett gott påtryckningsmedel på ifrågavarande arbetarsmåbruksnämnd, och att de också skola leda till att Jordbrukarbanken kommer att ta litet mera hänsyn och sålunda icke genomföra de exekutiva åtgärderna, förrän frågan hunnit ordnas.

Även om så skulle ske i detta fall, så återstår dock många, många andra fall av likartad karaktär. Frågan kvarstår sålunda såsom olöst, även om denne jordbrukare nu skulle få hjälp. Det föreligger sålunda all anledning att allt fortfarande gå in för den uppfattning, som jag såväl nu som tidigare har gjort mig till tolk för.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Anderssons i Löbbo replik till mig. Om hans resonemang är riktigt skulle det innebära, att den som äger skog inte behöver låna pengar. Hur det förhåller sig med den saken, kan ju herr Andersson i Löbbo förvissa sig om hos våra sparbanker. Om han har möjlighet att gå igenom deras låneklientel, skall han nog komma underfund med, hur många skogsägande bönder det i själva verket finns, som behöva låna pengar. Jag tycker också, att rent principiellt hans argument, att skogen underhåller sina brukare, slår ihjäl talet om riskerna, ty gjorde den det, skulle ju brukaren inte behöva låna; detta, nota bene, om herr Anderssons i Löbbo resonemang är riktigt.

Gentemot herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet påpekande, att det fall, som herr Spångberg drog fram, kunde lösas, om vederbörande vände sig till arbetarsmåbruksnämnden, skulle jag endast vilja säga, att när det gäller dessa lån, anser statsrådet att staten kan ta de därmed förenade riskerna, men när det gäller att på annat sätt belåna dessa småbruk, tycks herr statsrådet emellertid inte vilja vara med om att ta några risker.

Herr Johansson i Tväråselet: Herr talman! I anledning av ett påstående, som gjorts uti debatten i denna fråga, nämligen att det skulle vara förenat med stora risker för långivaren att som säkerhet för ett lån ta inteckning i skog, då skogen lätt skulle kunna avverkas i så stor utsträckning att säkerhetens värde ginge förlorad, vill jag endast framhålla, att i fråga om skötsel och vården av våra skogar utövas genom våra skogsvårdsstyrelser en kontroll, som är strängare än den som ifrågakommer beträffande hävden å våra jordbruk. Med hänsyn till denna omständighet anser jag, att det anförda skälet icke alls utgör något motiv för att man nu icke skall godkänna reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propo-

Ang. statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)

sitionen. Herr Pettersson i Rosta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 6:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 10.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 152, angående återbetalning av stödlån genom förbättringsarbete;

nr 153, angående ytterligare statsunderstöd till torrlägningsföretaget Ätrans reglering i Skaraborgs och Älvsborgs län;

nr 154, angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag i Örebro län;

nr 157, angående bidrag till åtgärder för Mälarens reglering; och

nr 158, angående sänkning av räntan å vissa uppskovslån ur egnahemslånefonden.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Fortsattes handläggningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 22.

Punkten 7, angående egnahemslånefonden.

Under punkten 7 av förevarande avdelning av statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge för 1937 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kunde ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna; dels såsom kapitalökning för egnahemslånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 2,300,000 kronor; dels ock medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer under budgetåret 1936/1937 uppskov till ett sammanlagt belopp av 300,000 kronor måtte kunna beviljas med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 38 av herr *Heiding m. fl.*, likalydande med II: 104 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*, vari hemställts, att räntan å jordbruksegnahemslån måtte sättas till 3.6 % och för bostadsegnahemslån till 4 %, att gälla å hela lånebeloppet; samt

Ang. egnahemslånefonden.

Ang. egnahemslånefonden. (Forts.)

2) II: 190 av herr *Hansson* i Rubbestad, vari föreslagits, att riksdagen ville besluta, att räntan å egnahemslån för jordbruksändamål måtte fastställas till 2 $\frac{1}{2}$ procent.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för 1937 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kunde ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

2) såsom kapitalökning för egnahemslånefonden anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 2,300,000 kronor;

3) medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer under budgetåret 1936/1937 uppskov till ett sammanlagt belopp av 300,000 kronor måtte kunna beviljas med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden;

II) att motionerna I: 38 och II: 104 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

III) att motionen II: 190 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan erhöles på begäran ordet av

Herr *Pettersson* i Dahl, som anförde: Herr talman! Jag inser tämligen väl det lönlösa uti att försöka uppträda och tala emot ett enhälligt jordbruksutskott i den föreliggande frågan om en sänkning av egnahemslåneräntan. Då jag är motionär, må det emellertid tillåtas mig att anföra några synpunkter i ärendet.

Man torde ha anledning att fråga sig, vilket ändamål denna egnahemslåneverksamhet egentligen avser att tjäna. Svaret måste bli, att denna verksamhet går ut på att på ett verksamt sätt bidra till att obemedlade hemmasöner och lantarbetare kunna skaffa sig egna lantbruk eller att av ofullständiga jordbruk kunna göra fullständiga sådana. Man kan då fråga sig, hur detta skall bli möjligt med de bestämmelser, som nu gälla för här ifrågavarande lån. Ja, går man och undersöker de bestämmelser, som finnas rörande egnahemslånen, så finner man, att dessa äro av två slag, nämligen dels egnahemslån, som utlämnats före 1920, och sådana som utlämnats efter nämnda år. De förra lånen löpa med en räntesats av 3.6 procent å såväl amorteringsdelen som å den stående delen. För de senare lånen åter gälla två olika räntesatser, nämligen dels en å 3.6 procent, som utgår å amorteringsdelen, och dels en å 4 procent, som utgår å den stående delen, vilken del också är den större.

Vid 1934 års riksdag var frågan om räntesänkning föremål för riksdagens behandling i anledning av en då framlagd kungl. proposition. Denna gick ut på en sänkning av räntan från dåvarande 4.5 procent till 4 procent. Samtidigt med denna proposition hade riksdagen också att behandla tvenne motioner, vilka gingo ut på, att samma räntesats skulle tillämpas å samtliga lån, såväl de tidigare som de senare. Vi erinra oss kanske, att kamrarna då stannade vid olika beslut, i det att andra kammaren godkände en räntesats av 3.6 procent, medan första kammaren fastställde en räntesats av 4 procent. Den härav föranledda sammanjämkningen innebar att räntan fastställdes till 3.6 procent å amorteringsdelen och till 4 procent å den stående delen.

Hur har nu detta verkat i realiteten? Jo, i sitt beslut uttalade riksdagen,

Ang. egnahemslånefonden. (Forts.)

att då medelräntan å utav staten upplånade medel låg så pass högt, som fallet var, så skulle dessa långfristiga lån icke löpa med lägre ränta än den, vartill upplåningen skedde. I beslutet ifrågasattes också, huruvida icke medelräntan å upplånade medel skulle komma att stiga, något som i sin tur skulle inverka på utlåningsräntan. Denna förmodan, att räntan skulle komma att stiga, har icke besannats. Som måhända väl är, har räntenivån i stället alltfört kunnat hållas nere, och man kan förmoda, att den även i fortsättningen kommer att visa tendens att ytterligare falla. Detta framhåller ju jordbruksutskottet självt i den föregående punkten, d. v. s. punkt nr 6, där det heter i fråga om de medel som stå till förfogande för sekundärlån att »då medelräntan för statens upplåning mot obligationer under innevarande år ytterligare sjunkit, torde i varje fall icke vara uteslutet, att räntan på lån, som under nästa budgetår utlämnas från fonden, kan fastställas lägre än till 3.85 procent». I realiteten skulle detta innebära att de s. k. sekundärlånen, som löpa med sämre rätt än egnahemslånen, kunna fås till en billigare räntesats än dessa primärlån. Det kan inte anses rimligt, att så skall vara förhållandet. Följden har också blivit, såsom i motionen påpekas, att det finns egnahemslånetagare, som finna det vara fördelaktigt att återbetala egnahemslånen för att i stället uppta lån i andra penninginrättningar till omkring 3 %. Detta kan ju inte anses riktigt.

Jordbruksutskottet har avfärdat motionen ganska kort, och utskottet säger sålunda, att då frågan är föremål för utredning, så anser utskottet icke, att riksdagen nu bör sänka räntan. Ett dylikt ståndpunktstagande innebär i själva verket, att dessa egnahemslånetagare få betala en högre ränta å sina lån än de skulle behöva göra, om de lånade på annat håll.

Det har emellertid inträffat tidigare, att riksdagen ändrat tillfälligt. Riksdagen beslöt sålunda 1932 en preliminär räntesänkning beträffande vissa lån. Det kan därför inte anses såsom någon omöjlighet, att riksdagen även i detta fall skulle besluta, att samma räntefot skall tillämpas beträffande egnahemslånets båda delar, och att denna fastställas till 3.6 procent. Ett dylikt beslut skulle jämväl innebära en förenkling samt en bättre ordning och reda i fråga om egnahemslånen.

Då det sålunda, herr talman, icke kan anses som orimligt begärt, att riksdagen nu bifaller den i frågan väckta motionen, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Härpå yttrade:

Herr **Herou**: Herr talman! Jag vill endast slå fast, att vi inom den socialistiska riksdagsgruppen mycket livligt vilja biträda förslaget om en sänkning av räntan å egnahemslånen. En dylik sänkning vore motiverad ur flera synpunkter. Statens egnahemsverksamhet är behäftad med en hel del mycket allvarliga brister. Framför allt gäller detta jordförmedlingsverksamheten, vilken är så illa ordnad, att inköpspriset för ett egnahem för en jordbrukare ställer sig orimligt högt. Statens egnahemsverksamhet tenderar att göra jordspekulanterna och jordförmedlarna rika, medan småbrukarna, som man avser att hjälpa genom dessa lån, få kämpa mot stora svårigheter i en på det hela taget ohållbar kamp.

Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten därpå, att vi städes pekat på nödvändigheten av, att man som ett komplement till egnahemslåneverksamheten inför en expropriationslagstiftning, vilken skulle göra det möjligt att förverkliga åtminstone det första villkoret för en framgångsrik verksamhet, nämligen att egnahemslånetagaren kan köpa sin jord till ett sådant

Ang. egnahemslånefonden. (Forts.)

pris, att han kan förränta det nedlagda kapitalet med hänsyn tagen till jordbrukets möjligheter.

Vidare har statens jordbrukspolitik gått ut på att genom prisregleringar hjälpa jordbruket. Härigenom ha emellertid för vissa grupper av småbrukare uppstått nya svårigheter. Detta erkännes för övrigt också av prisregleringens verksamaste förespråkare. Även i fråga om dessa åtgärder synes det mig vara skäl i, att man, intill dess vi fått mera ordnade förhållanden på detta område, bör gå in för en sänkning av dessa räntesatser. Nu säger ju utskottet, att frågan om räntan å lån från egnahemslånefonden torde komma att upptagas till behandling i samband med utredningen av egnahemsverksamheten. Man får väl hoppas, att utskottets vaga formulering — »torde» — icke skall hindra, att även denna fråga blir föremål för behandling. Jag vill också hoppas, att vid denna utredning hänsyn skall tagas jämväl till en för egnahemsverksamheten så betydelsefull fråga som en ytterligare sänkning utav räntorna.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Denna fråga diskuterades mycket ingående vid 1934 års riksdag, då de nuvarande räntesatserna fastställdes. Räntan å ett egnahemslån är fastställd genom kontrakt mellan staten och egnahemslånetagaren. Detta gör, att staten icke, om det allmänna ränteläget skulle höjas, kan höja räntan å egnahemslånen. År 1934 gingo vi in för att sänka räntan. Det skrevs ju också då, att det skedde under förutsättning att vederbörande egnahemsägare ginge med på det. Det var ju ingen fara att skriva på det sättet. Det har icke varit någon egnahemsägare, som nekat att gå med på saken. Frågan om sänkning av räntan var motionsvis uppe i fjol. Nu har Kungl. Maj:t satt till en särskild utredning, den s. k. 1936 års egnahemsutredning. I de för denna utredning gällande direktiven står det, att till behandling skall upptagas frågan om sänkning av räntan å egnahemslånen, frågan om jordanskaffning och frågan om eventuellt vidtagande av åtgärder i syfte att göra det möjligt att förvärva jord till mindre jordbruk, som äro sådana, att de icke kunna kallas självständiga jordbruk.

Då hela saken för närvarande ligger under utredning, finns det enligt utskottets uppfattning ingen anledning att nu ändra räntesatserna. Jag hade i fjol en annan uppfattning än den, som ligger till grund för riksdagens efter sammanjämkning fattade beslut. Jag böjde mig då för flertalets mening, därför att, om annuiteterna på amorteringsdelen icke gjordes lika stora som förut, skulle det medföra ett mycket stort arbete. Man hade fått räkna om amorteringsbeloppen på alla de hundratusentals lån, som äro utestående.

Jag skall icke uppehålla tiden längre. Jag är övertygad om att vi böra vänta med att sätta ned räntesatserna, till dess utredningen är klar. Då kommer ju hela frågan upp till behandling. Jag vill uttala den förhoppningen, att det icke skall dröja alltför länge, innan den kommer på riksdagens bord.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Utskottets ärade ordförande poängterade, att det icke fanns någon anledning att taga upp denna fråga nu, eftersom den är föremål för utredning. Då kan man fråga sig: När blir utredningen färdig? Hur länge skola egnahemslånetagare betala denna höga ränta? I realiteten få dessa egnahemslånetagare, som ha det sämst ställt, betala högre ränta än andra personer. Jag kan icke finna, att det ligger någon rättvisa i detta system.

Ang. egnahemslånefonden. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På av herr talmannen först därå framställd proposition blev utskottets i mom. I) gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen angående mom. II) propositioner dels på bifall till utskottets i berörda moment gjorda hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionerna I: 38 och II: 104; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Slutligen blev efter av herr talmannen därå given proposition utskottets i mom. III) gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 146, med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken, m. m.; och nr 156, angående anslag till fångvården m. m.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 13.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om sänkning av räntan å lån från fonden för fiskerinäringens befrämjande.

Ang. sänkning av räntan å lån från fiskerilånefonden.

Jordbruksutskottet hade till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 80 av herrar *J. A. Theodor Nilsson* och *Sigfrid Hansson*, likalydande med II: 223 av herr *Lind m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte fastställa räntan å lån från fonden för fiskerinäringens befrämjande till 2.5 %.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herr *Karlsson* i Munkedal, som yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Det torde vara förklarligt, om jag hemställer att få lämna några upplysningar om varför motionärerna även i år kommit fram med en begäran om att få räntan sänkt på lån från denna fond. Det torde vara så mycket mera förklarligt, som riksdagen såväl i fjol

Ang. sänkning av räntan å lån från fiskerilånefonden. (Forts.)

som helt nyligen fattat så gott som enhälliga beslut om att räntefoten för en del övriga lån skulle vara densamma som nu. Fiskarnas egna organisationer i Bohuslän, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, den halvstatliga havsfiskeföreningen och icke minst länets landsting ha funnit det nödvändigt att göra framställning om att räntan på fiskerilånen skall sänkas ifrån nuvarande 3.6 % till 2.5 %. Fiskarna gingo något längre. De yrkade, att räntesatserna skulle fastställas till 2 %. Fiskeriintendenten i Västerhavets distrikt och länsstyrelsen i länet ha tillstyrkt, att räntan skall sättas till 2.5 %, vilket också lantbruksstyrelsen tillstyrkt. Länets landsting beslöt enhälligt, på förslag av dess förvaltningsutskott, att göra framställning till Kungl. Maj:t om åtgärder i sagda syfte. Kungl. Maj:t har emellertid icke funnit skäl föreligga att vidtaga några åtgärder för att åstadkomma en räntesänkning. Måhända äro Kungl. Maj:ts beslut grundade på riksdagens under senare tid upprepade gånger uttalade uppfattning, att räntan från utlåningsfonderna för närvarande inte skall sänkas. Men det framhålles ofta, att riksdagen är föröhrad att säga sin mening, och enligt min tanke bör då riksdagen som sin mening uttala, att räntan på fiskerilånen skall sänkas.

Jag skall med några siffror försöka bevisa riktigheten av min åsikt.

Fiskerinäringen har åtminstone på västkusten ändrat karaktär. Fiskarna ha fått investera allt större och större kapital i sin näring. Fångstvärdet har icke stått i rimlig proportion till det kapital, som fiskarna på grund av förhållandena tvungits investera i båtar, motorer och övriga redskap. Våra bohuslänska fiskare ha liksom västkustfiskarna i allmänhet allt mer och mer tvingats ut på de stora haven. Därmed har ju följt betydligt ökade utgifter. Jag måste säga: Heder åt våra fiskare, som på det sättet riskerat relativt stora kapital! Hade de icke gjort det, skulle vår fiskerinäringens läge varit ännu sämre än vad det nu är, till men, skulle jag tro, för det svenska folkushållet. Jag skall som sagt bara lämna några få siffror, som belysa riktigheten av vad jag nyss yttrade.

År 1918 var det sammanlagda fångstvärdet — jag talar här bara om bohuslänska förhållanden — 19,300,000 kronor, under det att redskapsvärdet var 15 miljoner kronor. År 1928 hade fångstvärdet gått ned till 13.56 miljoner kronor, under det att redskapsvärdet beräknades till 18,100,000 kronor. År 1933 var fångstvärdet 14,462,000 kronor men redskapsvärdet icke mindre än 22.5 miljoner kronor. Det är alldeles tydligt, att fiskarna icke erhålla skälig förräntning på det insatta kapitalet. Det är uppenbart, att statsmakterna måste ge fiskerinäringen ett kraftigare stöd än hittills.

Häremot kanske invändes, att detta med hänsyn till den medelinlåningsränta, som vi för närvarande ha, icke kan ske, åtminstone icke i form av billigare lån. Från fiskerilånefonden utlånas i runt tal 5.5 miljoner kronor, av detta belopp ha mellan $3\frac{1}{4}$ och $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor gått till Bohuslän. Statens ränteförlust förmenas bli så stor genom en räntesänkning, att staten icke skulle kunna gå med på en sådan. I det av motionärerna avsedda fallet skulle emellertid, om motionärernas yrkande bifölles, statens ränteförlust bliva i runt tal 60,000 kronor. Detta offer böra statsmakterna bringa med hänsyn till fiskerinäringens betydelse för folkushållet. En utgift på 60,000 kronor kan lätt bäras av staten men är en tung börda för de fattiga fiskarna. Därför ha vi vågat giva uttryck åt den tanken, att fiskerilånefonden åtminstone i jämförelse med flertalet av statens utlåningsfonder intager en särställning. Detta är liksom bakgrunden till motionerna och det är detta som gjort, att jag i utskottet vågat yrka bifall till desamma.

Jag skall, herr talman, icke vidare uppehålla tiden. Jag riktar en vädjan

Ang. sänkning av räntan å lån från fiskerilänefonden. (Forts.)
till denna kammare att beakta förevarande spörsmål. Jag hyser inga överdrivna förhoppningar om att kammaren kommer att bifalla motionerna. Jag hoppas emellertid, att kammaren om icke nu så inom den närmaste framtiden skall behärta fiskerinäringens allvarliga läge.

Jag yrkar sålunda bifall till de i ämnet framställda motionerna.

Med herr Karlsson i Munkedal förenade sig herrar *Lind, Hansson* i Hönö och *Ekman*.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Härefter föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkingsföretag i Gävleborgs län; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av befattningen som försäljningschef hos domänstyrelsen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner, II: 613, angående underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken, och II: 614, angående tiden för den dagliga undervisningen vid de allmänna läroanstalterna.

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 613, hade herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande åtgärder till underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken i ungefärlig överensstämmelse med de riktlinjer, som i motionen angivits.

I en likaledes inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 614, hade vidare herr *Werner* i Höjen föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådana åtgärders vidtagande, att vid bestämmande av tiden för den dagliga undervisningen vid de allmänna läroanstalterna större hänsyn toges till skolungdomens hälsa och de å orten rådande kommunikationsförhållandena.

Utskottets hemställan innefattade, att de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation anmälts av fru *Eklund* samt herrar *Niklasson* och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande att till läroverksstadgan § 19 foga ett tillägg av det innehåll, att vid fastställande av lästiden vid våra läroverk hänsyn toges jämväl till i orten rådande kommunikationsförhållanden.

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru Eklund: Herr talman! Då jag i sällskap med ett par andra av utskottets ledamöter reserverat mig till förmån för ett mera positivt uttalande i denna fråga, ber jag att med några ord få motivera denna min inställning.

I utskottets motivering citeras några ord, som riksdagen yttrade i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1927. I denna skrivelse heter det: »Ekonomiska hänsyn borde icke få stå hindrande i vägen, då det gällde för de unga att tillgodogöra sig den allmänna undervisning, som staten gäve. Det stode i fullgod överensstämmelse med denna åskådning att söka underlätta de svårigheter, varmed fattiga, studiebegåvade lärjungar hade att kämpa under sin studietid.» Denna vackra tanke, som man trodde sig få i möjligaste mån förverkligad genom den begärda utredningen, har dock ännu knappast kommit längre än till en utformning på papperet. Ätminstone när det gäller landsbygdens barn och deras deltagande i den högre undervisningen. För städernas barn är det ju i allmänhet tämligen väl sörjt. Även om de, som bo där, ha det ganska smått i ekonomiskt avseende, ha de ändå ofta nog möjlighet att låta sina barn gå igenom de högre skolorna, då barnen kunna helt eller delvis befrias från terminsavgifter. När de ändå bo hemma och gå i skola, betyder det ju icke så mycket, rent ekonomiskt, i vilken skola de gå. Den långa lärotiden kan ju också i viss mån kompenseras genom stipendier och dylikt.

Helt annorlunda ställer det sig för landsbygdens barn. På landsbygden är det icke bara de allra fattigaste, som äro uteslutna från den högre undervisningen. Man kan tvärtom säga, att detta gäller det stora flertalet och att det är endast några få bland de allra bäst ekonomiskt situerade, som kunna få tillfälle att gå i ett läroverk i staden. Den reform, som för några år sedan genomfördes för att underlätta folkskolans barns tillträde till läroverken, har icke haft några större verkningar, ty det är icke kunskaperna det beror på utan ekonomien. Det är icke heller nog med att möjligen få terminsavgifterna nedsatta, ty det är icke dessa avgifter, som äro det mest betungande, utan det är inackorderingskostnaderna. Varken lantbrukarna, som ju i allmänhet icke ha så stora ekonomiska resurser, ätminstone icke när det gäller kontanter, eller arbetare och tjänstemän ha någon större möjlighet att betala för sina barn i städerna. Vad arbetare och tjänstemän angår, så äro ju deras avlöningar anpassade till den ort, där de bo, och icke med tanke på att de skola kunna betala inackordering för sina barn å annan, dyrare ort.

Även undervisningen per korrespondens blir ju ganska dyrbar för många, och det torde endast vara de allra starkaste och mest energiska, som på den vägen kunna komma någon vart. Allt detta gör, att landsbygdens barn i stort sett ännu äro uteslutna från deltagande i den högre undervisningen i statens skolor. Hur läsbevägade dessa barn än må vara, nödgas de i allmänhet att söka sig arbete på det sätt, som ligger närmast till hands, och icke ens för detta arbete ha de någon större möjlighet att få utbildning. Följden blir, att många av dessa barn komma på fel plats i livet och icke kunna få den glädje av arbetet, som de skulle kunnat få, om de fått gå den väg, dit deras anlag och begåvning pekat.

Sedan åratals tillbaka föreligger en utredning om olika sätt att ekonomiskt hjälpa fattiga och studiebegåvade, avlägset boende barn. En sammanfattning av denna utredning återfinnes också i utskottets betänkande på sid. 3. Ehuru denna utredning icke hittills resulterat i några positiva åtgärder, vill jag hoppas, att sådana snart komma att vidtagas, en förhoppning, som även utskotts-

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

majoriteten givit uttryck åt. Det är därför icke heller på den punkten som jag reserverat mig.

Men såväl i motion nr 613 som i motion nr 614 föreslås också andra utvägar för att åtminstone i någon mån kunna hjälpa ett visst antal av landsbygdens barn. Där föreslås nämligen, att de moderna kommunikationernas, särskilt busstrafikens, tider å ena, och läroverkens lästider å andra sidan skola bringas i bättre relation till varandra, så att de barn, som kunna bo hemma och åka in till skolan i staden varje dag, kunna få tillfälle att göra detta. Man skulle ju härvid kunna tänka sig en bussfärd på upp till 2 å 3 mil. Trots de svårigheter, som en sådan färd onekligen för med sig för barnen, blir det i alla fall både bättre och billigare för föräldrarna än att ha dem inackorderade i staden, och barnen skulle dessutom kunna få åtnjuta något av den ro och omvårdnad, som endast hemmen kunna skänka dem.

I verkligheten föreligger inte heller på denna punkt någon större skiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, och man kan därför säga, att det inte är till arten utan endast till graden, som våra uppfattningar skilja sig åt. Majoriteten anser nämligen, att man redan förut tagit hänsyn till dessa förhållanden, och på de platser, där man tilläventyrs ännu inte ordnat denna fråga, skulle man kunna lösa den rent lokalt. Vi reservanter äro dock av en något avvikande mening. Det har nämligen visat sig, att man visst inte överallt tagit nödig hänsyn till dessa förhållanden, och dessutom mena vi, att det nog många gånger kan vara ganska svårt att lokalt ordna denna sak. Det är ju alldeles uppenbart, att en läroverksstyrelse, i de flesta fall åtminstone, tar hänsyn till en samlad opinion bland elevernas föräldrar och målsmän, men här är det ju fråga om målsmän, som bo spridda runt om i bygderna och som inte ha några möjligheter att sätta i gång en samlad opinion eller på annat sätt göra sig påminta. Det kan ju också hända, att deras barn ännu inte hunnit börja skolan, fastän de önska, att barnen skulle kunna få göra det. Det blir naturligtvis någonting helt annat, om från Kungl. Maj:ts sida vidtagas de åtgärder, som kunna behövas för att få rättelse till stånd i de fall, där man ännu inte ordnat det så, som man borde på detta område.

För att förebygga alla missförstånd vill jag uttryckligen betona, att det här inte alls är meningen, att vi på detta sätt skulle öka läroverkens elevantal. Vi vilja endast få till stånd en gallring bland elevmaterialet, så att de barn från städerna, som i fråga om studiebegåvning inte ha så goda förutsättningar, få lämna plats för barn från landsbygden, som äro mera studiebegåvade och därför bättre skulle kunna tillgodogöra sig undervisningen. Barn från landet ha nog i detta avseende under alla tider fått lida för att de växt upp på landsbygden och inte i staden, där de skulle kunnat tillgodogöra sig de studiemöjligheter, som stå stadsbarnen till buds.

Då jag är övertygad om att denna fråga är av synnerligen stor betydelse, då det gäller landsbygdens barn och deras framtid, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Werner i Höjen: Herr förste vice talman! Då herr Andersson i Rasjön och jag väckte de två motioner, som nu föreligga till behandling, ha vi tydligen varit inne på ungefär samma tankebanor.

I första ögonblicket skulle man kunna tycka, att detta är en fråga, som endast berör landsbygden och dess befolkning. Så är emellertid ingalunda för-

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

hållandet. En bättre anpassning av den dagliga undervisningstiden till nu rådande olika förhållanden, skulle helt säkert hälsas med glädje även av stora befolkningsgrupper i städerna.

Samhället har ju under en lång följd av år på alla möjliga sätt sökt hjälpa landsbygdens ungdom att erhålla samma möjligheter till utbildning som barnen i städerna. Tyvärr måste man dock konstatera, att det i detta avseende ännu finns en viss skillnad mellan stad och land. På landsbygden måste vi alltså räkna med de stora avstånden, som göra det mycket svårt för barnen att söka sig in till de olika läroanstalterna och samtidigt bo kvar i hemmen. Under den senaste tiden ha dock kommunikationerna utvecklats på ett alldeles enastående sätt, och ute på landsbygden ha vi numera ett fulländat busslinjenät, som gör det möjligt för barnen att från rätt stora avstånd, ända upp till 2 å 3 mil, söka sig in till läroverken. Därvidlag möter emellertid ofta en annan svårighet. Om jag närmast tänker på mitt län med dess stora avstånd, ha nämligen busslinjerna i de allra flesta fall lagt sina turer så, att de komma in till de centrala orterna vid halvnio- eller niotiden på morgonen. Så vitt jag känner till förhållandena, ha emellertid de lokala skolstyrelserna i allmänhet bestämt, att läsningen skall börja klockan 8. Barnen få därför på något annat sätt försöka ta sig in till skolorna i så god tid, att de äro där, när undervisningen skall börja på morgonen. De få cykla in till skolan, om de bo på närmare avstånd, eller också få de försöka följa med någon mjölkskjuts, som kanske går ut i mycket god tid. Detta gör, att barnen måste stiga upp mycket tidigt, kanske redan klockan 6 på morgonen, för att hinna in till skolan.

Vi ha ansett, att man borde söka få till stånd en rättelse på denna punkt. Läroverksstadgan innehåller inga som helst bestämmelser om hur lästiden skall ordnas i annan mån än att hänsyn så långt möjligt skall tagas till de tider, då flertalet samhällsmedlemmar i den ort, där läroverket är beläget, har ledighet för mattid i hemmet. Enligt vår mening skulle stadgan på denna punkt kunna kompletteras med en bestämmelse om att de lokala läroverksstyrelserna vid fastställandet av lästiden även skulle ta hänsyn till de på orten rådande kommunikationsförhållandena. Vi äro övertygade om att denna bestämmelse skulle kunna genomföras utan minsta olägenhet. De lokala läroverksstyrelserna ha nämligen redan nu möjlighet att ordna denna sak, men jag för min del har åtminstone ännu inte sett, att man tagit någon hänsyn till kommunikationsförhållandena.

Jag kan inte finna annat än att det även med den välvilja som präglar utskottets uttalanden skulle varit lämpligt, att utskottet gått med på en positiv åtgärd och begärt ett förtydligande av läroverksstadgans bestämmelser. Jag tror nämligen inte, att man kan bryta den praxis, som råder på detta område, annat än genom ett bestämt uttalande från statsmakternas sida. Då jag sätter i fråga möjligheten att i vissa fall framflytta lästiden, vill jag samtidigt understryka, att detta inte enbart är ett landsbygdsintresse, utan en sådan åtgärd skulle nog i många fall hälsas med mycket stor tillfredsställelse även av städernas invånare. Det är nämligen alldeles uppenbart, att även den bildningssökande ungdomen i städerna många gånger får börja sin dag långt tidigare än de vuxna. Ungdomen i städerna kan kanske ofta inte finna vila eller stillhet förrän fram emot midnatt, och så skola barnen tvingas upp för att börja sin arbetsdag redan vid sjutiden på morgonen. Det blir för litet sömn och vila för dessa ungdomar, som befinna sig i uppväxtåren och ofta nog i skolan få utföra ett strängt arbete.

Med dessa ord har jag velat anföra de synpunkter, som ligga bakom min motion, som i huvudsak tar sikte på att man skall bereda de avlägset boende

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

barnen möjlighet att i full utsträckning utnyttja de förefintliga undervisningsanstalterna och samtidigt, genom att kunna utnyttja tillgängliga kommunikationsmedel, bereda dem möjlighet att få bo kvar i hemmen.

Jag ber, herr talman, att med stöd av vad jag nu anfört få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herrar *Niklasson* och *Lundstedt* instämde häruti.

Herr Weijne: Herr talman! Det ärende, som här föreligger till behandling, sönderfaller egentligen i två delar.

Den första delen av dessa spörsmål beröres i den motion, som framburits av herr Andersson i Rasjön m. fl. och som går ut på att genom olika åtgärder underlätta för landsbygdens ungdom att besöka de allmänna läroverken. Jag ber redan från början få försäkra den ärade motionären, att det i varje fall inte inom den grupp i utskottet, som jag särskilt representerar, finns någon principiell avvikelse från motionärens synpunkter. Vi äro i hög grad angelägna om att den utredning, som 1927 års riksdag begärde och som delvis har verkställts, också kommer att fullföljas, så att man verkligen får se några resultat av den skrivelse, som riksdagen avgav för nio år sedan. Man måste emellertid konstatera, att de olika regeringar, som suttit vid makten under den tid frågan vilat hos Kungl. Maj:t, ha haft vissa svårigheter att brottas med.

En av de synpunkter, som man fått lägga på denna fråga, har varit trängseln på de intellektuella levnadsbanorna. På den punkten delar jag givetvis de synpunkter, som framfördes av fru Eklund, nämligen att man bör sträva efter ett urval ur begåvnings- och lämplighetssynpunkt och inte ur penning-synpunkt eller bostadssynpunkt. Å andra sidan måste man dock göra klart för sig, att i en tid då det råder stor arbetslöshet bland de s. k. intellektuella, blir kampen för den fattigare ungdomen betydligt hårdare än under andra förhållanden. Därför måste man redan från början ha klart för sig de svårigheter, som en fattig pojke, vare sig han bor på landet eller i staden, ofta möter. Från utskottsmajoritetens sida ha vi emellertid icke i det fallet rest några invändningar mot motionärens synpunkter. Vi äro fullt medvetna om att något bör göras och vi ha genom vår motivering velat ge Kungl. Maj:t en uppmaning att ta upp frågan och försöka föra fram den till en lycklig lösning.

Sedan komma vi emellertid till en annan del av motionerna, och där är herr Werner i Höjen med, nämligen frågan om kommunikationerna, särskilt busslinjerna. Motionärerna från folkpartiet och herr Werner i Höjen ha dock lagt upp frågan litet olika. Herr Werner i Höjen vill, att skolorna skola ta hänsyn till kommunikationerna, under det att motionärerna från folkpartiet kanske något mera trycka på att kommunikationerna skola ta hänsyn till skolorna. För min del anser jag, att det bör ske ett samarbete mellan dessa två parter och att det är önskvärt att man försöker förena skolans och kommunikationsväsendets synpunkter. I utskottet efterlyste jag något fall, där en skola med hänsyn till kommunikationsförhållandena borde framflytta tiden för undervisningens början eller där en busslinje kunde ordna en bärig tur med skolungdom, utan att detta skett. Man har helt enkelt inte kunnat anföra något enda sådant exempel.

Jag kan inte undgå att gentemot fru Eklund framhålla, att hela detta spörsmål väl ändå i första hand är en lokal fråga. Om det på någon ort icke råder önskvärd överensstämmelse mellan en busslinjes turer och skoltiderna och det skulle finnas ett tillräckligt starkt behov att få till stånd en ändring i detta avseende, böra väl ändå vederbörande målsmän ha möjlighet att framföra sina

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

synpunkter och i viss mån göra sin vilja gällande. Först sedan det visat sig, att den vägen icke är framkomlig, anser jag, att riksdagen bör tänka på att söka åstadkomma någon författningsändring eller ordna frågan på annat sätt.

Herr Werner i Höjen berörde vidare ett annat spörsmål, nämligen frågan om lästidens förläggning ur hälsosynpunkt. Denna synpunkt ingår i herr Werners i Höjen motion, men den har inte kommit till uttryck i reservationen. På denna punkt råder dock, som alla känna till, ganska delade meningar. Det finns en ganska stark opinion från läkarhåll, från en del målsmän och även från skolhåll, som gör gällande, att man bör flytta fram den dagliga lästiden. Jag är själv inte blind för de synpunkter, som därvidlag framförts. Samtidigt måste man dock ta hänsyn till att ett framflyttande av skoltiden skulle medföra, att skolan fick pågå långt fram på eftermiddagen. Det skulle då bli omöjligt att i samma utsträckning som hitintills bereda eleverna ledighet från skolarbetet under den tid på dagen, då det ännu är dagsljus. Detta är alltså en ganska komplicerad fråga. Om emellertid motionärerna begärt en allmän utredning angående den dagliga lästidens förläggning, tror jag nog, att det funnits rätt starka skäl för en sådan utredning — om nu riksdagen behöver ta något initiativ i den frågan.

Vad vi nu ha att ta ståndpunkt till är emellertid den reservation, som här föreligger, och som går ut på att vi skola begära en ändring i läroverksstadgan av innehåll att de olika skolstyrelserna vid bestämmandet av den dagliga lästiden skola ta hänsyn till rådande kommunikationsförhållanden. Det är naturligtvis inte något farligt äventyr att besluta en sådan skrivelse, men utskottsmajoriteten har inte velat vara med på detta, därför att vi anse, att en sådan skrivelse icke är nödvändig. För någon månad sedan talades det rätt mycket om alla skrivelser som ligga i departementen utan att föranleda några åtgärder. Jag tror för min del att riksdagen bör vara försiktig med att skriva till Kungl. Maj:t, och man bör ha synnerligen starka skäl, innan man avlåter en skrivelse.

Då jag inte anser, att man i denna fråga kunnat förebringa några bärande skäl för en skrivelse till Kungl. Maj:t, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! När man läser utskottets motivering och hör dess ordförande här utveckla sina synpunkter, får man den uppfattningen, att vår motion blivit bemött med en översvallande välvilja. Det är bara synd, att denna välvilja inte har räckt till ett förslag om positiva åtgärder.

Då utskottets ordförande i sitt anförande framhöll, att det för närvarande inte är nödvändigt att företa någon åtgärd i förevarande angelägenhet, vill jag fästa uppmärksamheten på att detta ganska dåligt överensstämmer med hans motivering, där han gång på gång erkänner, att det som avhandlas i motionerna är en mycket behjärtansvärd sak, som bör uppmärksammas. Nu är ju detta i allra högsta grad en speciell landsbygdsfråga, och man kan därför kanske inte begära, att städernas representanter skola ha så stort intresse för de spörsmål det här gäller. Det är en händelse, som ser ut som en tanke, att av de utskottsledamöter, som deltagit i avslagsyrkandet, de flesta äro bosatta i städerna. Vi som bo på landsbygden känna dock, som herr Werner i Höjen mycket riktigt framhöll, ett starkt behov av att något göres för att lösa de problem, som här upptagits.

När jag väckte min motion, var jag naturligtvis inte säker på att jag själv kunde anvisa de rätta vägarna, och därför nöjde jag mig med att hemställa

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

om utredning i ämnet. Nu säger utskottets ordförande, att om vi hade begärt en allmän utredning om den lämpliga förläggningen av den lagliga skoltiden, skulle han kunnat biträda vår hemställan. Ja, men man skulle väl kunna finna tacksning för ett sådant yrkande från utskottets sida i min motion, där jag begärt en allmän utredning om ett samordnande av undervisningstiden med lämpliga kommunikationstider och för övrigt om alla problem överhuvud taget, vilkas lösning kunna underlätta de fattiga landsbygdsbarnens skolgång. Hade bara den goda viljan funnits, hade man nog kunnat komma fram till ett positivt resultat.

Jag skall inte närmare yttra mig om den föreliggande frågan i dess större sammanhang. Därvidlag har utskottet hänvisat till 1929 års förslag och uttalat en förhoppning om att efter vad som förekommit Kungl. Maj:t skall ta sig an saken. Jag kan emellertid inte dela utskottets förhoppningar i det avseendet, ty har en utredning legat i sju år, utan att någon regering tagit upp ärendet, då brukar det nog behövas en extra påstötning för att få fram den i ljuset. Med hänsyn till det livliga intresse, som funnits inom utskottet, skulle man kunnat vänta sig ett något kraftigare stöd. Man hade till exempel i klämman kunnat beträffande 1929 års utredning uttala, att den borde föranleda till någon positiv åtgärd. Jag skall emellertid inte närmare ingå på den delen av detta spörsmål, men jag vill erinra om att då saken fördes på tal vid 1929 års riksdag, var det på grund av en partimotion från det socialdemokratiska partiet. Och en av det socialdemokratiska partiets dåvarande ledamöter, herr Sundström, anlade då samma synpunkter på denna fråga, som vi nu gjort, nämligen att man borde försöka hjälpa de fattiga barnen på landsbygden att besöka läroverken. Då fanns det alltså inom det parti, som herr Weijne tillhör, ett positivt intresse för saken, som tog sig uttryck i en partimotion. Nu däremot tycks det inom detta parti inte ens finnas så mycket intresse för denna fråga, att man vill tillstyrka en motion, som endast omfattar en relativt liten del av problemet.

Vidare påstod herr Weijne, att vi inte hade kunnat påvisa ett enda exempel på bristande samordning mellan kommunikationsmedlens ankomsttider och läroverkens begynnelsetider. Jag tror, att man med hundratals exempel skulle kunna visa, att det inte finns någon sådan överensstämmelse mellan dessa tider.

Då jag föreställer mig, att herr Weijne hämtat sin erfarenhet från sin hemstad, har jag skaffat mig en busstidtabell för Västergötland. I den finner man, att så gott som samtliga busslinjer, som gå till Borås, ha sina turer lagda så, att de komma in till staden, sedan undervisningen i läroverket börjat. På rutten Skene—Borås kommer den första bussen in klockan 8.30. På linjen Borgstena—Borås kommer första bussen in klockan 8.45, och samtidigt kommer bussen Gingri—Borås. På rutten Vårgårda—Borås slutligen kommer bussen in till staden klockan 10.45. — I Kopparbergs län, där vi bl. a. ha läroverk och samskolor i Falun, Hedemora och Borlänge, komma så gott som samtliga bussar in med sin första tur så sent som klockan 9.15, och undervisningen i läroverken börjar ju redan vid åttatiden. Här skulle man ju med enkla anordningar och utan några som helst olägenheter kunna tjäna ett behjärtansvärt syfte. Jag anser, att man bör söka gå varandra till mötes från båda hållen. Läroverken skulle kunna börja sin undervisning en kvart eller halvtimme senare på morgonen, om detta befinner lämpligt med hänsyn till kommunikationsförhållandena, och bussbolagen skulle säkert också kunna lägga om sina turer litet med hänsyn till den ökade trafik, som de kunde påräkna, om deras tider

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

stämde med skolornas begynnelsestider. Som det nu är äro busstiderna mera inställda på affärlivet än efter skolorna och deras behov.

Utskottet framhåller vidare, att det skulle finnas en möjlighet att via skolöverstyrelsen få till stånd de ändringar, som vi i motionen åsyfta. Så vitt jag kan förstå, finns det emellertid inte någon sådan utväg, ty det står ju tydligt och klart i läroverksstadgans 19:e paragraf, hur undervisningstiden skall bestämmas. Det enda förbehållet därvidlag är, att »hänsyn så långt möjligt skall tagas till de tider, då flertalet samhällsmedlemmar i den ort, där läroverket är beläget, har ledighet för mattid i hemmet». Det finns inte ett enda ord om att man skall ta hänsyn till kommunikationsförhållandena. Om man går den väg som herr Weijne rekommenderar, kan man följaktligen inte heller med någon utsikt till framgång överklaga ett beslut av en skolstyrelse beträffande undervisningstidens förläggande. Utskottet menar tydligen, att man i varje fall under hand skall gå in till skolöverstyrelsen och begära en ändring. Dessvärre är det dock så, att det inte finns någon organiserad opinion bland föräldrarna. De bo spridda här och där ute i orterna. Var och en av dessa familjer kanske spekulerar på att skicka sina barn till läroverket i staden. När pojken skall börja i skolan, finner man emellertid, att det blir alldeles för dyrt att inackordera honom i staden och, om han skall bo i hemmet, blir det omöjligt för honom att komma in till läroverket i god tid före undervisningens början. Hur skall denna föräldraopinion organiseras och komma till uttryck?

Vad utskottet och herr Weijne här ha anfört, är, det tillåter jag mig säga herr talman, rena svepskäl. Vill man inte en sak, hittar man naturligtvis alltid på några motiv för sin avvisande hållning. Utskottet har ju själv i sin motivering sagt, att det är mycket lätt att åvägbringa en rättelse genom en ändring av läroverksstadgan i den riktning motionärerna förutsätta, men man har tydligen inte orkat fram till något positivt beslut, vilket måste beklagas. Jag tror dock, herr talman, att det vore skäl för andra kammaren att gå den väg, som reservanterna anvisa. Visserligen tar reservationen endast sikte på en liten del av det problem det här gäller, men om regeringen får anledning att syssla med detta mindre spörsmål, kan man ha vissa förhoppningar om att hela frågan skall komma upp även i ett större sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande föga reservationen.

Med herr Andersson i Rasjön förenade sig herr *Osberg*.

Herr Weijne: Herr talman! Jag måste säga, att det föregående anförandet icke skulle ha förvånat mig, om det hade kommit från någon ledamot vilken som helst, men jag hade knappast väntat mig detsamma av folkpartiets ledare. Det finns ett mycket enkelt knep som man brukar använda ibland och som kanske särskilt brukar användas vid politiska möten och det är att spela ut landsbygden emot städerna och säga, att stadsrepresentanterna inte begripa någonting i fråga om landsbygdens angelägenheter. Nu är det emellertid så, att bland utskottsmajoriteten finnas icke endast stadsrepresentanter utan också två landsbygdsrepresentanter. Jag vågar för övrigt på det kraftigaste bestrida, att jag har för vana att här i riksdagen anlägga stadssynpunkter på frågorna. Jag har försökt att se detta spörsmål även ur landsbygdens synpunkt.

Det förvånar mig också, att folkpartiets ledare ger sig ut på så hal is som han gör, då han skall försöka bedöma bussförhållandena i Boråstrakten. Han talar om att mellan Skene och Borås går en buss, som kommer in till staden

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

kl. 8.45 f. m. Jag kan upplysa herr Andersson i Rasjön om att denna buss går parallellt med en järnväg, och där går det skoltåg, som kommer till staden i alldeles lagom tid innan skolorna börja. På samma sätt förhåller det sig med busslinjen Borgstena—Borås, där det också går skoltåg. Skall man ta exempel är det nog rätt nyttigt, att man känner de lokala förhållandena litet bättre.

Jag vet inte om herr Andersson i Rasjön i allmänhet anser att riksdagen, när den skrivit i en fråga utan att detta föranlett åtgärder inom en viss tid, skall skriva en gång till. Vi ha ju inte bara haft en socialdemokratisk regering utan också en regering sammansatt ur det dåvarande frisinnaede partiet, och då kunde det väl också varit skäl att skriva. Visserligen hade det inte gått så lång tid då sedan riksdagen avlät sin skrivelse, men frågan hade dock icke blivit löst, och dessutom hade man vid det tillfället knappast kommit in i lågkonjunkturen i så hög grad som under den första tiden, då den nuvarande socialdemokratiska regeringen satt vid rodet.

Herr Andersson i Rasjön sade, att det var mycket dålig samstämmighet mellan min motivering och kläm, vilket emellertid berodde på att herr Andersson medvetet eller omedvetet försökte att ge en annan innebörd åt vad jag sade än jag avsett. Jag sade nämligen att det beträffande den lilla frågan, ändring av läroverksstadgan, icke hade förebringats några skäl för att man skulle skriva till Kungl. Maj:t. Rörande den stora frågan ansåg jag att riksdagen hade ett betydande intresse att bevaka, men då man i utskottets motivering positivt hade givit uttryck åt att man önskade någonting utträttat, skulle det enligt min mening kunna räcka därmed. Jag vill fästa uppmärksamheten på att därvidlag även fru Eklund instämt. Det var den där lilla frågan om ändring av läroverksstadgan, som jag satte i förhållande till klämen.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lundqvist: Herr talman! I sitt första anförande påstod herr Weijne, att han inom utskottet förgäves hade efterlyst något enda fall, där man icke hade lyckats åstadkomma en god ordning och ett gott förhållande mellan kommunikationerna å ena sidan och skolans tider å den andra. Jag beklagar, herr talman, att jag icke vid det tillfället satt i andra kammarens första tillfälliga utskott eller att icke någon av dess ledamöter kommit till mig med en förfrågan, ty jag tror att jag skulle ha kunnat stå till tjänst med en ganska riklig provkarta i detta avseende.

Nu vill jag ju gärna erkänna, att det här närmast resonerats om busskommunikationer. På det området är jag icke särskilt sakkunnig, men jag är ju icke alldeles främmande för kommunikationsväsendet i övrigt och vill då säga, att jag från min verksamhet vid statsbanorna skulle kunna peka på många fall, då man ifrån skolans sida visat förståelse för detta krav och ändrat sina lästider mycket väsentligt. Jag skulle emellertid också kunna ge en rad exempel på hur man behårt hållit fast vid den ordning, man tidigare haft, och icke velat vara med om att rucka ens tio minuter på lästiden per dag för att därigenom underlätta för landsbygdens ungdom att komma i åtnjutande av läroverksundervisningen. Jag tror därför för min del, herr talman, att om man verkligen vill främja motionärernas strävanden, och det anser jag bör ligga litet var om hjärtat, så är det icke blott icke något »farligt äventyr», som herr Weijne sade, att skriva till Kungl. Maj:t, utan det är såvitt jag kan förstå ganska starkt motiverat att göra det. Jag kommer därför för min del, herr talman, att rösta för reservationen, till vilken jag nu även ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Anderson* i Norrköping.

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

Herr Werner i Höjen: Herr talman! Herr Weijne använde uttrycket »den lilla frågan», när han talade om den senare delen av herr Anderssons i Rasjön motion, som sammanfaller med min egen. Jag vill då säga, att detta ingalunda är någon liten fråga, utan det är en betydelsefull fråga, icke endast för landsbygden utan också för stora delar av städerna.

Herr Weijne säger vidare att det icke förebragts ett enda fall, som visar att det råder något missförhållande eller att ett konstaterat missförhållande icke kunnat rättas. Jag skulle vilja råda herr Weijne att studera busstidtabellerna för exempelvis Värmlands län, där busslinjerna ofta mötas till ett antal av 12—15 i sådana centra som Arvika och Sunne med flera platser. Till dessa orter komma bussarna i regel in vid 9-tiden på morgonen eller kanske något dessförinnan. Det skulle väl då kunna anses möjligt att ändra lästiden vid de kommunala och övriga läroverk, som finnas i respektive orter, så att den skolungdom som behöver bo kvar i hemmen skulle kunna använda bussförbindelserna i fråga.

Jag skulle å min sida vilja efterlysa åtminstone något fall, då man i dessa orter — och jag tror att förhållandena där sammanfalla med dem som gälla för stora delar av Mellansverige och Norrland — inrättat lästiden med hänsyn till kommunikationerna. Man frestas säga, att det är de obotfärdigas förhinder, när utskottet erkänner det berättigade i motionerna men icke samtidigt är så pass logiskt i fråga om slutledningen, att man tar det enda riktiga steget och begär en ändring i läroverksstadgan för att stödja de anspråk, som med rätta kunna resas ifrån den bildningsökande skolungdomens målsmän.

Herr Sefve: Herr talman! Jag finner det uteslutande glädjande, att dessa motioner rörande de högre skolorna samlat ett så stort intresse. Jag måste också säga, att jag i mycket hög grad sympatiserar med motionärernas syften, och som ett bevis därpå kan jag säga, att jag själv pekat på den väg som reservanterna rekommenderat.

Orsaken till att jag icke velat vara med om att yrka på en skrivelse till Kungl. Maj:t är helt enkelt den, att enligt min uppfattning den nödvändiga apparaten redan finnes. Att skriva vore en överflödsåtgärd, även om det inte kunde skada i och för sig. Det är nämligen så, att lokalstyrelserna i första hand ha att bestämma tidpunkten för skolarbetets början och slut, och det finns ingen anledning tro annat än att de efter bästa förmåga tillvarataga lärjungarnas intressen. Men skulle det visa sig, att detta icke vore fallet, ha vederbörande endast att gå till skolöverstyrelsen — och det bruka föräldrarna i regel icke tveka att göra — och då får skolöverstyrelsen vidtaga de åtgärder som befinnas lämpliga. Kan icke skolöverstyrelsen påverka lokalstyrelsen i fördelaktig riktning, får skolöverstyrelsen göra framställning till Kungl. Maj:t om en sådan här ändring.

Det är således med hänsyn till detta, som jag för min del ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet, då jag ju instämt med herr Andersson i Rasjön, men jag föranleddes därtill av herr Weijnes anförande. Jag brukar alltid sätta stort värde på vad herr Weijne har att säga, och jag behöver inte få sämre tankar om honom, om han nu hoppat över skacklarna en gång. Men jag får lov att säga herr Weijne, att man inte behöver spela ut en partiledare i detta fall. Vi veta att herr Andersson i Rasjön är mycket saklig i sina yttranden och sällan brukar gå till överdrift;

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

om han nu stiger ned till folket och beaktar deras spörsmål, hoppas jag han icke behöver lida någon smälek från herr Weijnes sida för den sakens skull.

Det är ganska svårt för dem som bo i större samhällen att sätta sig in i förhållandena ute i bygderna. Det går skoltåg, har herr Weijne sagt, men herr Weijne vet lika väl som jag, att det är en avsevärd skillnad mellan skoltåg och bussar. Det är ofta långt fram till stationen, och när skolan börjar tidigt på morgonen, kan det vara rätt besvärligt för ungdomarna att hinna fram. Bussarna gå däremot utefter landsvägarna och kunna stanna var som helst, vilket naturligtvis är mycket bättre. Det är blott rimligt att begära tillmötesgående från båda hållen. Landsbygdens ungdom har i alla fall mycket svårare att komma fram till skolan än städernas. Dels är det ganska långa avstånd på landet och dels är det andra omständigheter som spela in. Vi äro dock ett folk, och om det finns människor långt ute i bygderna, som vilja försöka komma fram till lärdomsplatserna, så skall man jämna vägen för dem. Det tror jag också att herr Weijne vill, men som han resonerar idag, tror jag inte han får kammaren med sig.

Det finns stor energi hos en del landsbygdsungdom som vill komma fram, men det skulle misslyckas i de flesta fall, om man inte hjälpte dem härvidlag. Detta är dock en gemensam angelägenhet — här behöver man inte tala om stad och land. När det allmänna får släppa till dryga skatter, skall åtminstone icke en skolman lägga block i vägen för dem som vilja fram, utan var och en bör sträva efter att jämna vägen för dem som ha det besvärligt i detta avseende. Ofta har landet fått sina bästa krafter ifrån den rena landsbygden. Ofta äro de som gjort en betydande insats för samhället födda och fostrade i avlägsna bygder, och vi skola icke försöka stäcka deras strävanden.

Herr talman! Jag ber att på det varmaste få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Det är en egendomlig väg herr Sefve rekommenderar, då han säger att först skola föräldrarna gå till lokalstyrelsen, och lyckas de inte där, skola de gå till skolöverstyrelsen, och sedan skall skolöverstyrelsen försöka få bukt med lokalstyrelsen. Lyckas inte det, skall skolöverstyrelsen gå till regeringen. Varför denna onödiga omväg, när saken går att klara så enkelt som genom att bara lägga till tre, fyra ord i läroverksstadgan, en åtgärd som herr Sefve själv förklarar, att han inte anser på något sätt äventyrlig eller till skada?

När man hör ett sådant försvar för utskottets ståndpunkt, anser åtminstone jag mig fri att alltfört hysa den misstanken, att det är i viljan det brustit. Vare det mig långt ifrån att säga, att det brustit något i stadsrepresentanternas förmåga att bedöma landsbygdsintressena, men jag har satt i fråga, huruvida det varit särdeles välbeställt med viljan.

Utskottets ordförande tröstar sig med att när nu utskottet skrivit så välvilligt och, som han tycker, kraftigt beträffande utredningen från 1929, så kommer nog regeringen att ta upp saken. Herr Weijne är gammal riksdagsman och vet mycket väl att vad som står i en motivering i ett ärende som avslås bryr ingen regering sig om — man får vara tacksam om regeringen tar upp vad riksdagen direkt skriver och begär. Det är många yrkanden om utredning som regeringarna icke effektuerat. Nu tror herr Weijne att vad första tillfälliga utskottet skrivit i en motivering skall Kungl. Maj:t ta hänsyn till och efter vad som här förekommit lägga fram ett förslag. Jag huser dock icke den förhoppningen vare sig för denna regerings vidkommande eller någon annans, ty alla regeringar äro i detta hänseende lika. Det skall vara ett tyd-

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)
ligt och klart uttalat önskemål från riksdagens sida, om man skall ha utsikt att vinna gehör för detsamma.

Herr Flyg: Herr talman! Jag begärde ordet i denna fråga med anledning av ett yttrande av herr Weijne, som erinrade om hur många skrivelser som icke hade beaktats av Kungl. Maj:t. Herr Weijne belyste sin uppgift med några siffror, vilka publicerades någon gång på nyåret. Och av detta förhållande drog herr Weijne, som är ordförande i ett utskott — visserligen ett tillfälligt, men dock ett av riksdagens utskott — den säregna slutsatsen, att riksdagen borde noga akta sig för att skriva mer till Kungl. Maj:t, ty det var så många skrivelser som hittills vore obesvarade och som alls icke hade föranlett någon åtgärd.

Ett sådant uttalande må under nuvarande förhållanden vara symptomatiskt för hur man resonerar på socialdemokratiskt håll. Man anser tydligen, att så länge vi ha regeringsmakten, behöver riksdagen inte skriva om någonting, ty våra mannar sköta om det hela. Det är kanske också symptomatiskt för den anda i tiden, som tagit sig uttryck i åsikten, att den absoluta regeringsmakten är den bästa styrelseformen för ett land. Men när något sådant anföres av en utskottsordförande såsom skäl för att man icke skall göra något i den föreliggande frågan, då är det, herr talman, ett tillräckligt argument för mig att ansluta mig till reservanterna. Dessutom förefinnes i denna fråga så starka skäl för reservanternas synpunkter, att jag anser att man även från de utgångspunkterna bör ta ståndpunkt på den sidan i förevarande ärende.

Herr Weijne: Herr talman! Jag hoppas kammaren ursäktar om jag besvärar med ännu ett par ord. Jag vill bara till herr Flyg säga, att när jag sagt att man inte skall skriva så mycket, menar jag helt enkelt att man skall försöka avväga skälen för och emot och skriva endast i de mest betydelsefulla frågorna för att inte låta Kungl. Maj:t drunkna i skrivelser. Det är min åsikt, och sedan får herr Flyg ha vilken uppfattning han vill om den saken.

Herr Werner i Höjen ville att jag skulle studera busstidtabellerna. Vad bevisar det att en buss kommer till ett skolsamhälle sedan skolan har börjat? Det fattas ett led i bevisföringen, herr Werner i Höjen. Det måste nämligen vara tillräckligt många barn som behöva resa till en skola för att det skall vara möjligt att ordna en bussresa för dem. Detta är förutsättningen för att det skall kunna skapas kontakt mellan skolor och busslinjer. Och det är på den punkten bevisföringen brister.

När herr Lundqvist säger att det är likadant vid järnvägen, borde ju herr Lundqvist som inflytelserik järnvägsman försöka lösa detta problem eller i varje fall försöka ge något skäl, varför man icke kunnat ordna saken.

Herr Osberg var mycket välvillig mot mig. Jag var i allmänhet något så när välartad, men i dag hade jag tydligen blivit litet sämre. När herr Andersson i Rasjön nu ville »stiga ned till folket», så borde jag begripa den saken, sade herr Osberg. Vad jag i varje fall inte kan begripa är när herr Osberg påstår, att det är bättre för skolungdomen att åka buss än tåg. Det förhåller sig nog på alldeles motsatt sätt. På ett tåg kunna de läsa läxor under resan, där är varmare, mindre hälsofarligt och tryggare i alla hänseenden, så att inte skall man uppmuntra skolungdomen att åka buss i stället för tåg.

Herr Lundqvist: Herr talman! Det förefaller mig som om under denna långa debatt utskottets ärade ordförande skulle ha glömt bort vad reservanterna egentligen vilja. Såvitt jag kunnat läsa rätt, begär man en ändring av

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

läroverksstadgan, som skulle göra det möjligt att litet oftare få läroverken att rucka på sina lästider. Man gör alltså icke någon framställning om att man skall köra oekonomiska bussturer eller oekonomiska tåg, mot vilket givetvis vägande invändningar med fog kunna göras, utan det är fråga om att läroverken skola ändra lästiden en eller annan kvart, vilket, såvitt jag kan förstå, icke skulle kunna medföra några som helst ekonomiska vådor.

Herr Osberg: Herr talman! Jag vill bara säga herr Weijne, att vi hade en folkskolinspektör som var utskickad för att studera skolväsendet i Amerika för några år sedan, och han kom hem och förklarade, att transporten av skolorna där ute nu för tiden i stor utsträckning försiggick med bussar. Man anlade stora skolcentraler och man använde sig av bussar överallt för att föra barnen till och från skolorna.

Nu tänker väl herr Weijne, när han talade om skoltågen, förmodligen närmast på den järnväg, som sammanbinder Borås och Göteborg, men det är tyvärr flera platser, dit det icke leder någon järnväg, och där ha bussarna en stor uppgift att fylla. Bussarna kunna för övrigt på ett helt annat sätt anpassa sig efter skoltiderna än järnvägstågen kunna. Vid järnvägarna måste man ta hänsyn till hela järnvägssträckan och inte bara till de lokala behov som förefinnas. Det kan faktiskt göras storverk i detta avseende, och jag tycker det skulle vara egendomligt, om man inte med god vilja skulle kunna sammanknyta dessa intressen, till båtbad för den sak det här gäller.

Jag säger än en gång, att landsbygdens folk har kolossalt stora svårigheter i fråga om att få sin ungdom till skolorna i städerna. För stadsungdomen kan skolgången ordnas jämförelsevis billigt, de kunna bo och äta i hemmen, men för landsbygdens ungdomen blir det på alla sätt dyrare, man måste kosta på dem långa resor, m. m. Det är därför vi behöva inskrida och hjälpa i stället för att lägga hinder i vägen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag tycker det har kommit litet för mycket kommunikation i denna fråga, och kanske inte minst från herr Lundqvists sida. Jag har den uppfattningen, att om man driver denna sak för långt, komma skolorna att bli helt och hållet beroende utav kommunikationerna, och det kan inte vara riktigt. Det borde väl vara så som herr Osberg i sitt senaste anförande påpekade, att också kommunikationerna få ta hänsyn till vad som passar för skolorna.

Jag har ett exempel från mina egna bygder där ett järnvägsföretag, emedan det är så många elever på en plats, satt in en motorvagn på morgonen, och jag har inte hört något missnöje med det arrangemanget. Från andra platser, där det också finns elever som gå i samma skola, få de ta sig fram bäst de kunna, ty de äro inte tillräckligt många för att det skall bära sig att sätta in en extratur. Samarbete mellan kommunikationsväsendet och skolorna går nog att ordna utan att man behöver skriva till kungen!

Herr Weijne: Herr talman! Jag ville bara till herr Osberg säga att jag, i motsats till den där folkskolinspektören som reste till Amerika, har den uppfattningen att man skall frakta barnen så litet som möjligt med bussar till skolorna.

Jag tillät mig i en motion förra året föreslå ett uttalande från riksdagens sida om försiktighet vid nedläggande av skolor på landsbygden; det gällde då främst folkskolor. Då hade »stadsrepresentanten» så stort begrepp om landsbygdens önskningsar, att han om möjligt ville undvika dessa skjutsar,

Ang. underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken. (Forts.)

alltså raka motsatsen till herr Osberg, som tydligen vill, att man skall följa Amerikas exempel och frakta ungdomen i bussar.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till yrkandet, att kammaren för sin del måtte bifalla den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Rasjön, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, för sin del bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, för sin del bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina för verksamheten vid åkerbrukskolonien Hall; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalning av preskriberade skadestånd till viss personal vid statens järnvägar; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående viss utvidgning av lagstiftningen om förlagsinteckning; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Schweiz den 15 januari 1936 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Ang. ändring av lagen om tillsyn över stiftelser.

Härpå upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion angående ändring av lagen om tillsyn över stiftelser.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 600, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Flyg* föreslagit, att riks-

Ang. ändring av lagen om tillsyn över stiftelser. (Forts.)

dagen ville hos regeringen begära sådan snar ändring av lagen den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser, att »även de där nämnda stiftelserna etc. icke befrias från anmälningsplikt rörande donationer» samt att länsstyrelserna förpliktades kontrollera, huru dylika stiftelser uppfyllde donationsvillkoren.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **Flyg**: Herr talman! Första lagutskottet har beträffande denna motion sammanställt en rätt utförlig historik över hur man kommit fram till de bestämmelser som nu gälla på det område, varom här är fråga. I motionen yrkas att vissa i motionen nämnda stiftelser »icke befrias från anmälningsplikt rörande donationer». Utskottet finner emellertid icke att något behöver vidtagas på området utöver den lag, som år 1929 stiftades av riksdagen. Utskottet anför nämligen i slutet av sin motivering följande: »Beträffande alla de allmännyttiga stiftelser som grunda sig å testamente har för övrigt efter tillkomsten av 1929 års lag och vid sidan av denna tillskapats en möjlighet till kontroll från det allmänna». Och utskottet säger, att Konungens befallningshavande äger att ingripa »så snart ändamålsbestämmelsen för en sådan stiftelse icke efterlevs».

Jag har anfört detta ur utskottsutlåtandet för att därmed karakterisera det samma såsom en historik över hur den av mig berörda frågan ligger till och hur man kommit fram till de bestämmelser som nu gälla. Utskottet anser som sagt, att de i motionen påtalade missförhållandena även med nuvarande bestämmelser skulle kunna bli åtkomliga för den som härav är intresserad och att vidare Konungens befallningshavande har att ingripa, när de bestämmelser som gälla icke efterlevs. Mot detta resonemang är givetvis ingen invändning att göra, utan man får måhända tvärtom vara första lagutskottet tacksam för att utskottet gjort denna sammanfattning. Man kanske t. o. m. kan säga, att så långt har den väckta motionen kanhända lett till ett resultat som man här har ett av ett utskott utformat yttrande om vad som kan göras för att råda bot på de missförhållanden, som härvidlag existera.

Det är dock någonting i detta utlåtande som jag måste påtala, och det är att man helt har bortsett från det speciella fall som i motionen påtalats och detta speciella falls behandling, och vidare bortsett från de faktiska exempel i övrigt som finnas på samma här berörda gebit. I motionens motivering har sagts, att år 1862 fanns i form av donationer en summa på 3 miljoner kronor, vilket belopp vid den tidpunkten gav en utdelning av 162,000 kronor årligen. Om man bara utgår ifrån dessa fakta kan man konstatera, att det utav dessa donationer för närvarande endast finns en mindre del kvar och att vad som finns kvar användes för helt eller delvis andra syften än de som angivits av respektive donatorer.

Utän att ge någon närmare adress för kammarens vidkommande ligger det i varje fall så till, att om herrar ledamöter av andra kammaren i sina hemkommuner vilja kontrollera de berörda missförhållandena, skola de på sina egna hemorter kunna få praktiska exempel på riktigheten av vad som påtalas i motionens motivering. Det finns givetvis möjligheter för dem som äro speciellt intresserade av saken, exempelvis arvingar efter donatorer i andra eller tredje led, eller andra som rätteligen skulle ha kommit i åtnjutande av en donation men som på grund av att den icke användes på avsett sätt, icke komma i åtnjutande därav, att på ett eller annat sätt söka vinna rättelse. Men vad man här måste påtala behovet av det är att staten såge till — och det vore det rik-

Ang. ändring av lagen om tillsyn över stiftelser. (Forts.)

tiga och rimliga, herr talman — att man för det första finge kännedom om de olika donationer, varom här är fråga, och för det andra att sådana åtgärder vidtoges, att det skapades rättsskydd kring dessa donationer, så att de användas enligt vederbörande donationsgivares bestämmelser. Det är detta som man har förbisett och som man enligt de utredningar som äro vidtagna av olika institutioner och myndigheter, förmodligen anser vara en bisak, men som ändock är realiteter på området och som man främst borde uppmärksamma.

Jag skall icke, herr talman, då ett enhälligt utskott yttrat sig, närmare ingå på det speciella fall det här gäller. Men så mycket har jag satt mig in i denna fråga, att jag är fullt övertygad om att stå på mycket säker grund då jag säger, att den behandling som kommit den Enerothska donationen till del — eller rättare sagt den behandling som den överhuvud taget icke har fått — icke står i överensstämmelse med donators vilja. Här förekomma händelser bakom kulisserna, som sannerligen borde uppmärksammas av den part som utskottet omnämner, nämligen vederbörande Konungens befallningshavande, alltså i detta fall överståthållarämbetet i Stockholm.

Det är kanske inte rätt att ta kammarens tid i anspråk med att anföra några av detaljerna härvidlag. Emellertid försökte vid ett tillfälle efterlevande släktingar till donator göra en framstöt för att få en rättelse till stånd på området. Då genmälde man gentemot en av dessa släktingar, en kvinna, att om vederbörande skulle tillstyrka en sådan framställning, som det var fråga om, skulle detta kunna medföra vissa konsekvenser för ifrågavarande släkting på grund av att en viss statsrådsledamot kunde bli upprörd eller förgrymmad och eventuellt på indirekt väg hämnas på denna släkting på det område som låg henne nära. När dylika metoder komma till användning, visar enbart metodens karaktär, att saken är sjuk och att man, då man påtalar dylika omständigheter, ingriper på ett område, där ingripande är behövt. Det är detta, herr talman, som jag här velat framhålla, men detta har utskottet tyvärr icke till fullo uppmärksammat, utan i stället mera sysslat med det rent formella på området.

Jag skulle tro att man utan att göra sig skyldig till några överord kan säga, att behandlingen av den Enerothska donationen för en viss professur i ett konkret angivet ämne på sitt sätt och på sitt område påminner om en annan affär som i dagarna varit mycket omskriven, inte minst i den tidning som jag själv är medarbetare i, nämligen den Unmanska affären, och där det nu synes som om man genom offentligt påtalande verkligen lyckats få till stånd en rättelse i fråga om den slentrian och byråkrati som därvidlag gjort sig gällande. Likartade förhållanden ha varit rådande på detta område, och det hade därför, herr talman, varit önskvärt och på sin plats, att de hade uppmärksamats av det utskott, som haft denna motion om hand och att de föranlett ett annat ståndpunktstagande än det som utskottet nu kommit till.

Jag tar emellertid fasta på vad utskottet säger i slutet av sin motivering, vari det heter, att det finns »en möjlighet till kontroll från det allmänna» genom den lag som nu gäller. Och jag tar fasta på uttalandet, att Konungens befallningshavande har rätt att ingripa, såsom varande utskottets åsikt, att det icke endast är en rätt utan också en plikt för vederbörande ämbetsman att ingripa och se till att här äntligen åstadkommes en rättelse.

Jag kan till sist, herr talman, påpeka, att det var en tidning, som här om kvällen meddelade, att nu skulle man äntligen lösa den av mig berörda frågan och tillsätta nyssnämnda professur. Jag vet inte om den motion, som det gäller att besluta om och som nu skall begravas på förslag av ett enhälligt utskott, möjligen kan ha föranlett det där intervjuuttalandet i ifrågavarande tid-

Ang. ändring av lagen om tillsyn över stiftelser. (Forts.)

ning, men om så är fallet har ju motionen den korta tid den fått leva, kanske ändå i viss mån utfört en nyttig gärning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning *Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened.*

I en inom andra kammaren väckt till lagutskott hänvisad motion, nr 353, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Hassler m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag — till innevarande eller nästa års riksdag — om straff för den, som sökte förmå vittne att i vittnesmål avgiva medvetet oriktiga uppgifter.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta verkställa utredning angående utvidgad lagstiftning avseende straff för den, som sökte förmå någon att avgiva falskt vittnesmål eller falsk utsaga vid förhör inför myndighet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Åkerman, Klefbeck, Wangson* och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Lindberg* i Umeå och *Berg*, vilka hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Lundstedt: Herr talman! Den motion, som föranlett detta utskottsutlåtande, är enligt min mening i skilda avseenden anmärkningsvärd; dels genom sitt egentliga innehåll, men dels och framför allt genom det s. k. bevismaterial, som till stöd för innehållet har blivit anført. I förra avseendet har utskottsmajoriteten ryckts med av motionen till att påyrka införande av straff bland annat för försök att anstifta mened. Minoriteten har varit mera sansad och i en reservation påyrkat avslag å motionen. Jag kan nu meddela, att första kammaren ställt sig på reservanternas sida och sålunda avslagit utskottsmajoritetens hemställan. Trots detta finner jag det vara utav stor betydelse, att även denna kammare ställer sig på avslagsståndpunkten, och jag skall därför tillåta mig att till vad i reservationen anförts till stöd för avslagsståndpunkten foga ytterligare följande.

Skola icke alla förhoppningar om att vårt land inom en överskådlig framtid må begåvas med en vetenskapligt grundad strafflag vara dömda att skrinläggas, så är det nödvändigt, att man äntligen uppgiver denna de s. k. partiella reformernas väg, åtminstone när initiativet icke utgår från regeringen, som ju alltid har möjlighet att omsorgsfullt och vetenskapligt förbereda ärendet, varigenom risken minskas, att man slår in på kortsynta och ohållbara vägar. En sak för sig är, att man självfallet från riksdagens sida kan påyrka *upphävande* av straff eller *minskning* i straffskalor för handlingar, vilkas sociala värdering i vår tid uppenbarligen sker efter helt andra grunder än

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
dem, som i det förflutna varit bestämmande för deras straffbarhet. Men saken kommer i ett helt annat läge, när fråga blir om införande av nya, respektive skärpta straff. Den visserligen uråldriga, men icke desto mindre den dag i dag är starkt och djupt motiverade principen »hellre fria än fälla», denna gamla princip inom kriminalprocessen, synes mig ha en lika betydande motsvarighet inom kriminallagstiftningen. Det vill säga, må lagstiftaren noga akta sig för att införa strafflagar, som icke äro ägnade att fullgöra sin sociala funktion, strafflagar som icke kunna så, som lagstiftaren kanske hoppats, rycka den allmänna moralen med sig, utan i stället möjligen rent av vålla en moralisk appresning.

Det är visserligen sant, att den så kallade moderna straffrätten tenderar till att generellt utvidga straffbarheten till att gälla icke blott det fullbordade brottet utan även försök till brott. Men det kan också visas, att just denna tendens hos den moderna straffrättsvetenskapen beror på förbiseende av psykologiska faktorer, som med nödvändighet betingade en strafflags sociala funktion att rycka den allmänna moralen med sig, beror på förbiseende av den nödvändiga förutsättningen för att icke straffet skall urarta till ett terroristiskt medel i samhället. Det förhåller sig nämligen med den s. k. moderna straffrätten och ifrågasvarande misstag på följande sätt.

Fullt riktigt har man funnit, att vedergällningsidén icke bör utgöra någon ledstjärna för lagstiftaren. Men, har man menat, det är vedergällningsidén, som ligger i bakgrunden och begränsar straffbarheten till det fullbordade brottet och hämmar försökets straffbarhet. Undanröj, säger man, den oförnuftiga vedergällningsidén, och vägen är öppen för tanken, att försöket i princip såsom försöksbrott bör beläggas med straff. I detta resonemang har man emellertid förbisett, att vedergällningsidén, trots sin oförnuftighet, dock har haft en viss betydelse för straffrättens socialt nyttiga utformande, nämligen just därigenom att den har hindrat försökets generella bestraffning. Det är säkerligen denna vedergällningsidéns nyttiga roll för straffrätten, som gjort, att den kunnat hålla sig så länge som skett. Saken är nämligen den, att vedergällningen förutsätter, att en viss påtaglig effekt, en verkligt uppfattbar skada, har uppstått genom handlingen. Därmed förutsätter vedergällningen faktiskt detsamma, som även måste förutsättas, för att straffet skall kunna fullgöra sin funktion att rycka den allmänna moralen med sig. Detta kan straffet nämligen icke göra på annat sätt än så, att straffet i det allmänna medvetandet inpräglar vissa sociala världens okränkbarhet. Men denna inprägling åter kan icke ske genom straffet, så vida det icke i det allmänna medvetandet står klart, att ett socialt värde faktiskt har blivit kränkt genom den bestraffade handlingen. Detta kan visserligen inträffa, nämligen i särskilda fall, redan genom blotta försöket. Men i allmänhet är det så, att det blotta försökets straffbarhet på grund av denna synpunkt, som jag nu skisserat, kommer att strida emot straffets sociala funktion. När utskottet nu återoppar sig på vissa moderna straffrättsprinciper i detta fall, så är detta därför enligt min mening alls intet argument. Det återstår tvärtom att ingående undersöka, huruvida det föreliggande försöket har sådan karaktär, att dess straffbarhet kan förenas med straffets sociala funktion. För en sådan undersökning lämpar sig en kammardebatt ännu sämre än förhandlingar i ett utskott. En sådan undersökning hör till den vetenskapliga beredningen. Innan en sådan undersökning har skett, måste det enligt min mening anses förhastat att genom ett riksdagsbeslut söka frammana den propo- nerade lagändringen. En sak tillåter jag mig dock att i detta sammanhang särskilt nämna.

Med fullt fog pekar motionären på vittnesmålets stora betydelse som upplysningskälla för rättskipningen. Hålla vi oss till civilprocessen, så tillgår det i

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

allmänhet så, och måste i allmänhet tillgå så, att en part hänvänder sig till en person med begäran om hans vittnesmål. Självfallet tillfrågar han därvid personen, om denne kan uttala sig så och så. I denna tillfrågan ligger givetvis en önskan, att vittnet skall uttala sig så och så. En sådan önskan kan mycket lätt även i fullkomligt oskyldiga fall te sig så, som om man sökte förmå personen att vittna på visst sätt. Därmed ha vi i detta oskyldiga beteende det föreslagna brottsrekvisitet för handen! Vad jag pekar på är de risker, som även den lojalaste medborgare utsätter sig för genom den föreslagna lagen, och som ovillkorligen i viss utsträckning måste leda till, att också fullt korrekta vittnesmål icke komma till stånd. Man måste komma ihåg, att det råder en ganska utbredd aversion inom stora delar av vårt folk mot att vittna, varför övertalningsförsök i lojalaste anda kunna bli nödvändiga. Var skall här nu gränsen gå mellan straffbarhet och straffrihet? Hur lätt kan icke här den mänskliga fiendskapen komma att animera till menedsprocesser. Även om den anklagade frikännes, har han dock, kanske utan att kunna föra rekonventionstalan, stått inför skranket såsom tubbare till mened. Detta är en mycket enkel reflexion, som jag dock ansett mig kunna framställa i kammaren till bevis för att sådant, som kan låta så bra på papperet, kan ha sidor, som på papperet icke synas men som i verkligheten kunna vara nog så betydande. Med andra ord: Vittnesmålet beprisade betydelse som upplysningskälla för rättskipningen kan just genom en lag sådan som den föreslagna komma att minskas. Detta är *en* av de punkter, i vilka riksdagen synes böra hava full klarhet, innan den animerar regeringen att utarbeta ett lagförslag sådant som detta.

Herr talman! Jag övergår nu till den andra anmärkningsvärdheten i den föreliggande motionen. Jag säger genast, att aldrig har ett riksdagstryck gjort ett så ohyggligt intryck på mig som en del utav det s. k. bevismaterial, varpå den ärade motionären velat stödja sin framställning. Jag säger »motionären», då jag av uppställningen av namnunderskrifterna anser mig kunna draga den slutsatsen, att herr Hassler ensam är den egentliga författaren av motionen. I detta bevismaterial låter motionären, utan att några som helst reservationer komma till synes, en av sina kammarkolleger framträda som en skändlig förbrytare. Ty aldrig har ett brott i vårt folks föreställningar framstått såsom mera skamligt och neddragande än meneden och tubbning till mened. Det kan tyvärr icke finnas något tvivel om, att motionärens avsikt just varit att framställa herr Frankenbergs handlingssätt som prototypen för de tilltag, som genom den föreslagna lagen skulle bli kriminaliserade.

Låt oss ett ögonblick stanna vid de dokument, med stöd av vilka motionären har ansett sig kunna framställa en av sina kolleger i kammaren såsom en sådan äreförgäten individ. Först åberopas ett icke beedigat vittnesintyg av Einar Claesson. Man tycker, att med den erfarenhet av dylika aktstycken, som borde kunna förväntas hos en processualist, skulle motionären ha ställt sig ett par frågor, innan han på detta demonstrativa sätt publicerade ifrågavarande intyg. Hade intygsgivaren själv författat intyget? Var han verkligen beredd att stå för innehållet, även om han icke själv författat detsamma? Båda dessa frågor måste nekande besvaras, såsom framgår av ett nytt vittnesintyg av samme Einar Claesson, daterat den 15 maj 1935, sålunda åtta månader före motionen. Detta senare intyg giver närmast vid handen, att Claesson överhuvud taget icke haft någon riktig kunskap om det av motionären åberopade intyget, som synes vara hopsatt av tre andra personer, bland andra den Rosenberg, som var fackföreningens motpart uti den av motionären berörda rättegången. Sitt senaste intyg avslutar Einar Claesson i följande ordalag: »Jag har hört uppgivas», säger han, »att Rosenberg under processen ingav intyget» — nämligen det av motionären åberopade — »till rådhusrätten. I varje fall

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
 har jag aldrig själv inför rätta uppläst eller vidkänts intyget... Vad beträffar en i intyget förekommande uppgift, att det från styrelsens och Frankenbergers sida framhölls, att vad jag vittnat för framtiden kunde lända mig till skada, så hänför sig detta uttalande till några ord av Frankenberg av ungefär följande lydelse: 'Du förstår Claesson, att detta är en allvarlig sak', men jag vill framhålla, att jag icke hotades med några skadliga följder eller fackliga hämndaktioner, och när mötet upplöstes och vi åtskildes yttrade ordföranden, Birger Karlsson, några ord av ungefärligen den lydelsen, att han 'hoppades jag förstod, att det här endast gällde att få fram sanningen'.»

Motionärens andra stödjedokument utgöres av ett vittnesmål i augusti 1933 av Svante Ek. Enligt detta vittnesmål skall herr Frankenberg genom särskilda förespeglningar ha förmått Svante Ek att avgiva ett den 10 juli 1933 daterat intyg, som genom sin ensidighet icke angäve hela sanningen i den av intyget berörda frågan. I motionärens framställning, som särskilt understryker detta vittnesmåls betydelse, får detsamma karaktären av ett bevis för Frankenbergers försök att tubba vittnet till mened. Den, vilken såsom under-tecknad försökt sätta sig in i hela denna angelägenhet, observerar först och främst, att det från herr Frankenbergers sida aldrig varit fråga om att överhuvud anmoda Svante Ek att vittna inför rätta. Han observerar vidare, att avfattningen av intyget den 10 juli 1933 var fullt lojal från Frankenbergers sida, alldenstund denne och hans kommittenter, utan att syfta till att inkalla Ek såsom vittne, endast önskade gendriva Rosenbergs påstående, att uteslutna medlemmar voro avskurna från arbetstillfällena, och han observerar slutligen för det tredje, att innehållet i det till Frankenberg avgivna intyget sedermera kom att stå i den skarpaste strid med Svante Eks egna ekonomiska intressen. Skulle dessa av Ek kunna tillvaratagas, var det för honom nödvändigt att korrigerera sin attest av den 10 juli 1933 till Frankenberg. En sådan korrigeringskedde också genom Eks senare vittnesmål, som sålunda måste anses vara avgivet av jävig person i egen sak, av en person sålunda, som enligt all erfarenhet av den mänskliga naturen måste presumeras ha saknat förmågan att i detta fall kunna fullständigt hålla sig till sanningen. Redan i början av år 1934 hade också Ek såsom part i eget mål, jämförligt med det Rosenbergska, slutfört en rättegång mot fackföreningen i rådhusrätten, som tillerkände Ek skadestånd av fackföreningen på tusentals kronor.

På detta sätt förhåller det sig sålunda med det bevismaterial, på grundval av vilket motionären slungat dessa oerhörda beskyllningar emot en kammarkollega! Vid närmare granskning upplösa sig dessa bevisgrunder i, så vitt jag kan se, det rena ingenting.

För ett år sedan nödgades herr Frankenberg löpa gatlopp i den borgerliga pressen för samma fullkomligt obestyrkta handlingar, som motionären nu tillvitvat honom i motionen. Herr Frankenberg sökte då att genom process rehabilitera sig emot förföljelserna. Det kan inte ha berott på något annat än den svenska tryckfrihetsprocessens oduglighet, att upprättelse i denna process förvägrades honom. Den som haft tillfälle att följa med och bevittna herr Frankenbergers iver och hans redbara strävanden att genom domstolens utslag få sin kränkta ära återupprättad, han måste förstå, att den mannen har rent mjöl i sin påse, och att de simpla anklagelserna inte kunna vara något annat än ogrundat förtal, och han fylles därför av avsky över att dessa förföljelser kunnat fortsättas in i själva riksdagen.

Det har varit allt annat än angenämt för mig att taga detta avstånd från en motionär, som samtidigt är min ämbetskollega. Men jag vill säga herr Hassler, att jag icke ett enda ögonblick hyst den uppfattningen, att han lagt fram dessa vilseledande dokument i ond tro. På grund av den bekantskap jag

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

har med den ärade motionären står han för mig närmast som en — låt mig säga — friskus, som oförväget går på och är omåttligt glad över varje fet bit han tror sig ha träffat på. Felet är bara, att den överdådiga glädjen stundom kommer honom att icke närmare granska den feta biten, innan det är för sent.

Det förefaller mig, som om den ärade kammaren även på grund av vad jag nu framhållit angående svagheten i motionärens bevismaterial borde känna sig manad att hesitera inför utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Herr talman! Åberopande allt vad jag i ämnet anfört tillåter jag mig hemställa om bifall till reservationen.

Herr **Hillgård**: Herr talman! Man torde vara tämligen ense om att det förfarande det här gäller, nämligen försök att förmå annan att avgiva falskt vittnesmål, bör vara belagt med straff. Reservanterna ha icke heller gjort gällande annat. I reservationen angives såsom huvudskäl för avslagsyrkandet, att reservanterna anse andra brottskategorier finnas, där försök förr bör straffbeläggas. De åsyfta därmed förmodligen bland annat försök till rån och bedrägeri. Men detta synes icke vara något tillräckligt skäl för avslag på ett förslag om kriminalisering av ett förfarande, som man erkänner bör vara straffbelagt. Ett sådant förslag bör icke avvisas endast med en hänvisning till att det finnes andra handlingar, som också böra straffbeläggas. Det synes som om reservanterna från sina utgångspunkter snarare bort komma till det resultatet att biträda utskottsmajoritetens förslag om skrivelse men därutöver framhålla önskvärdheten av att jämväl vissa andra brottsförsök bleve kriminaliserade.

Jag har inte kunnat undgå det intrycket, att när de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet — och jag antar även i kammaren — gå emot förslaget, så är det icke för sakens skull i och för sig utan för att de tagit anstöt av vissa punkter i motionens motivering. Men kammaren torde finna, att utskottet i sitt utlåtande icke alls upptagit dessa punkter, som kunna sägas ha en bestämd adress. De behövas icke för att saken skall vara mer än väl motiverad. Riksdagen kan ju dock icke undandraga sig att pröva ett förslag ur rent sakliga synpunkter och om den då finner — låt vara på andra skäl än förslagsställarens anfört — att fog finnes för förslaget, så bör den icke avvisa saken endast därför att den icke gillar förslagsställarens motivering. Ett bifall till utskottets hemställan innebär, att riksdagen gillar utskottets motivering, icke den som motionären anfört. Och jag tror icke, att något med fog kan anmärkas på utskottets motivering.

I själva sakfrågan vill jag endast framhålla, att det verkligen är i hög grad angeläget med en straffbestämmelse på detta område. Det är beklämmande med alla dessa menedsfall i t. ex. jaktmål och spritmål. I mina trakter nere i Halland dömdes för ett par år sedan inte mindre än åtta personer av underrätten för mened i ett mål om olaga utskänkning av pilsnerdricka, bland dem anstiftaren, som just var den som gjort sig skyldig till den olaga utskänkningen. Av de åtta i underrätt dömda blevo visserligen tre frikända i högre instans, men det hela slutade dock med att fyra personer utöver anstiftaren dömdes till straff från två års straffarbete och uppåt. Det är klart, att ett effektivt straff redan för obehörig påverkan å vittne borde verka starkt återhållande och därmed i många fall verka som ett skydd mot att personer råka i olycka, utsättas för moralisk och ekonomisk ruin därför att de icke kunna motstå övertalningsförsök och lockelser. När den allmänna opinionen med rätta uppröres över den hänsynslöshet, som anstiftaren visar, så har den ju all anledning att fråga sig, om det allmänna verkligen har gjort allt som

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
det bör göra för att förhindra sådana fall. Enligt min mening måste denna allmänna opinion säga sig, att det ha vi icke gjort, så länge vi utan vidare tolerera och lämna utan varje som helst rättslig påföljd även de mest energiska ansträngningar att förmå ett vittne att svika sin sanningsplikt. Den förutsättning för en partiell strafflagsreform på detta område föreligger alltså, som innebär att ett verkligt behov av lagändring skall göra sig gällande. Reformen är icke heller, såvitt synes, av beskaffenhet att på ett olämpligt sätt föregripa en allmän straffrättsreform, som tycks låta vänta länge på sig. Och slutligen synes ändringen utan alltför stora svårigheter kunna inpassas i det nuvarande straffrättssystemet.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde fröken *Wellin*.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag bekräftar riktigheten av vad herr Hillgård säger, att inom första lagutskottet har endast en allmän mening varit rådande, att försök att tubba någon till mened bör straffas. Jag för min personliga del anser, att försöksbrotten i allmänhet böra straffas, men jag kan icke inse, att man just nu har anledning att taga upp detaljen av försöksbrotten, som utgöres av försök att förmå annan att begå mened. Jag delar första lagutskottets uppfattning i det avseendet, att för hela rättsordningen är det nödvändigt att omgärda vittnen med allt det skydd de behöva för att inför domstol tala sanning. Jag tror, att ett straffbeläggande av försök att tubba vittne att begå mened också är en väg att giva ökat skydd åt vittnen i deras betydelsefulla uppgift att hjälpa domstolarna att utforska sanningen. Riksdagen har även beaktat värdet av att giva vittnen skydd och detta icke minst genom fjolårets beslut att straffa person, som i vedergällningssyfte traskasserar vittne.

Jag har alltså icke haft något emot att biträda ett skrivelseförslag om utredning om en lagstiftning, enligt vilken försöksbrotten i allmänhet skulle straffbeläggas. Men jag anser icke tillräckliga skäl föreligga att bryta ut den detalj, som rör försök att tubba till mened.

Inför en förestående strafflagsreform bör man icke utan vidare gå fram på de partiella reformernas väg. Det finnes givetvis fall, då det är påkallat att gå den reformen i förväg. Händelser kunna inträffa och förhållandena kunna utveckla sig så, att en detalj av strafflagen bör revideras. Nästan varje år ha sådana fall inträffat, men motionen har icke i fråga om förevarande försöksbrott föreburet skäl, som motivera att dessa försöksbrott mera än andra böra bli föremål för lagstiftning just nu.

Jag måste säga herr Hillgård, att ehuru jag ogillar motionens hela uppställning, har icke den omständigheten avhållit mig från att objektivt se på saken. För mig är det icke någon så synnerligen stor överraskning att finna motioner, där man sanningslöst beskyller arbetarrörelsen för avarter. Motionen är icke så till vida mera anmärkningsvärd än en del andra motioner med samma tendens. Men jag kan icke neka till att på mig gör motionen ett beklämmande intryck, då en av kammarens ledamöter däri beskylles för försök att förleda till mened. Jag känner tillräckligt väl tre av motionärerna för att kunna antaga, att de icke velat utslunga sådana anklagelser mot en riksdagskamrat, som motionen gör. Och jag har som en förmildrande omständighet anat, att de kommit med på motionen, därför att de erkänt motionens syfte men icke läst motiveringen. Själv har jag ibland haft anledning att beklaga, att jag skrivit under en motion, vars syfte jag delat, men vars motivering jag icke kunnat

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
instämna i. Jag vill icke heller tro, att huvudmotionären haft argt uppsåt med sin motion, och jag har så mycket större anledning tro, att han icke, medvetet åtminstone, velat bryta mot en i riksdagen vedertagen regel, den nämligen att en riksdagsman icke har lov att kränka någons och allra minst en riksdagskamrats ära, jag har så mycket större anledning tro, att han i detta fall icke haft någon avsikt att skada, eftersom han, som själv är rättslärare, torde känna till de rättsregler, som gälla i riksdagen och vilka regler jag hoppas han godkänner.

Jag har dock icke tagit så starkt intryck av motionens olyckliga motivering, att jag dragit mig för att objektivt behandla frågan. Jag har därvid i likhet med utskottets majoritet kommit till den uppfattningen, att de skilda motionären anfört icke äro bärande. Första lagutskottet har icke velat taga upp en enda detalj i motionärens bevisföring.

Vi diskutera sålunda icke längre motionen, utan vi diskutera första lagutskottets utlåtande. Första lagutskottet motiverar sitt skrivelseförslag därmed, att på vissa områden är det omöjligt att komma till rätta med olagligheter, om icke man får straffbelagt försök att tubba till mened. Man åberopar därvid, att det är omöjligt att komma till rätta med olaga sprithandel och olaga jakt utan att giva vittnen det rättsskydd, som försökets bestraffning skulle innebära. Om man kunde bevisa, att svårigheten att komma till rätta med den olaga sprithandeln ligger däri, att man icke har försök att tubba till mened straffbelagt, kunde jag möjligen gå in för bifall till lagutskottets hemställan, men första lagutskottet är främmande för verkligheten, då det påstår, att just denna brist i strafflagen utgör ett hinder för att komma åt den olaga sprithandeln.

Jag har under de senaste åren läst åtskilliga berättelser från nykterhetsnämnder, där man beklagar sig över svårigheterna att komma åt den olaga sprithandeln. Men jag har icke funnit, att någon har sagt, att olaglighetens beivrande försvåras av att vittnen tubbas till mened. Nej, det beror på att vittnen icke vilja giva sig till känna. De, som kunna vittna, äro i stort sett lika asociala som de olaga sprithandlarna själva. De vilja icke giva sig till känna på grund av de konsekvenser, för vilka de kunna bliva utsatta från de olaga sprithandlarnas sida, om de vittna emot dem. Det skydd vi vid fjolårets riksdag gävo vittnen genom införandet av straff för vedergällningsbrott, hade man hoppats skulle kunna påverka det slags människor det här är fråga om, olaga sprithandlare och olaga jägare, men det har icke skett, och det torde knappast ske genom att strafflägga menedstubbning.

Jag bekräftar än en gång herr Hillgårds uppgift, att alla inom första lagutskottet ogilla i högsta grad alla försök att förmå vittnen att icke tala sanning i sina vittnesmål. Men vi anse, att hela komplexet av lagar bör behandlas i ett sammanhang. Varför bryter man ut endast dessa försöksbrott och ställer andra — försök till rån, bedrägeri och stöld — på framtiden? Herr Hillgård har icke i sitt anförande lämnat stöd för att just denna del av försöksbrotten äro mera mogna för en lagstiftning än andra.

Jag vill även fästa kammarens uppmärksamhet på att första lagutskottet så väsentligt går utom ramen för motionärens yrkande, att det tager upp sådana försöksbrott till bestraffning, som det kan vara rätt så vanskligt att kriminalisera. Första lagutskottet föreslår nämligen, att alla försök att tubba en person att inför offentlig myndighet lämna osanna utsagor skulle vara straffbara. Jag medger, att varje försök att tubba en människa till att säga osanning är klandervärd, men det är icke därför välbetänkt att kriminalisera alla sådana försök. Om t. ex. vid en lantmäteriförrättning en part skulle försöka

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
locka vittne att säga osanning inför lantmäterimyndigheten, skulle den förse-
elsen kriminaliseras och den som gjort försöket bestraffas. Om för att taga
ett annat exempel en person vid förhör inför polismyndighet påverkas att
tala osanning, så skulle — ehuru icke en dylik utsago kan straffas — den som
tubbat honom att ljuga erhålla straff och jag ifrågasätter, om ett sådant brott
bör såsom första lagutskottet föreslår kriminaliseras.

Jag sammanfattar reservanternas uppfattning: eftersom alla försöksbrottens
bestrafning bör utredas i ett sammanhang och inga skäl förebragts för att
lösbryta just denna detalj av försöksbrotten, finnes ingen anledning att nu
skriva i saken. Och då man tillika utsträcker sitt yrkande så långt, att icke
ens de, som principiellt erkänna försöksbrottens straffvärdhet kunna gå med
på att kriminalisera de brott man åberopar i utskottsutlåtandet, är detta ett
ytterligare skäl till att vi icke kunnat biträda utskottsmajoritetens yrkande.

Av de skäl jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reserva-
tionen.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertagit lednin-
gen av kammarens förhandlingar, instämde fru *Östlund*.

Herr Hassler: Herr talman! Jag ber att till en början få säga ett par mera
personliga ord. Jag har verkligen icke alls i denna motion avsett en personlig
förföljelse mot vissa personer eller att rikta en anklagelse åt visst håll. Ingen
av de personer det här är fråga om känner jag eller har haft någon beröring
med. Jag har icke avsett att skada någon eller att komma någon till livs. Vad
jag velat har varit att reagera mot ett handlingssätt, som jag för min del
finner vara i mycket hög grad riskabelt för rättssäkerheten i vårt samhälle.

Det göres anmärkningar mot sanningsenligheten av det bevismaterial jag
anfört, och herr Lundstedt säger, att det upplöser sig i det rena intet. Här
är dock fråga om utdrag ur domstolsprotokoll, och jag tror, att man har an-
ledning att varna för metoden att genom mer eller mindre obestyrkta påståen-
den underkänna, vad som inför domstol gäller som fullgiltigt bevis, nämligen
beedigade vittnesmål. Jag tror faktiskt icke, att man kan genom efteråt mer
eller mindre uppkonstruerade påståenden i ena eller andra riktningen rubba
värdet av vittnesutsagor. Man bör icke under några omständigheter påstå,
att vittnen kommit med oriktiga uppgifter, utan att man kan inför domstol be-
visa, att dessa vittnen gjort sig skyldiga till mened. Man kan inom kamma-
ren uppträda ganska fritt i dessa frågor, men jag tycker icke, att man bör
känna sig så obunden, att man här betecknar vittnesmål som oriktiga. Jag
tror, att man måste ha rätt att åberopa domstolars protokoll och handlingar,
vilka ha offentligt vitsord. Vad skulle man annars få åberopa såsom belägg
för sina påståenden? Jag tror, att i denna kammare liksom i riksdagen över-
huvud har det många gånger framförts betydligt svagare saker som fullgoda
bevis för påståenden i olika avseenden. Jag vill säga, att dessa vittnesutsagor,
om vilka här är fråga, ha senare icke, såvitt jag vet, i det mål, som nu ligger
i högsta domstolen, kunnat gendrivas. I själva verket har målet vunnits på
grund av dessa handlingar i underrätt och hovrätt, och vi ha ingen anledning
att tro, att detta bevismaterial ej skall i högsta domstolen befinnas fullt accep-
tabelt.

Jag vill också erinra om, att frågan varit föremål för domstols prövning i
annat avseende nämligen genom tryckfrihetsåtal, som herr Lundstedt nämnde
om. Tryckfrihetsjuryn fann, att åtalet icke var av den art, att man kunde
gilla detsamma. Nu sade herr Lundstedt, att vår tryckfrihetsprocess är så
oduglig, att man icke kan sluta något därav. Jag hoppas, att vi få påräkna

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

herr Lundstedts bistånd, när vi senare i riksdagen komma till frågan om tryckfrihetsprocessen. Jag hoppas, att man då kan påräkna herr Lundstedts bistånd för en effektiv reform av densamma. Jag har icke någon hög tanke om tryckfrihetsprocessen i vårt land. Jag har suttit i allt för många juryer för att kunna ha en sådan. Men jag tror ändå, att om det skulle ha uppvisats för juryn, att här var det fråga om lösa påståenden, då hade icke målet fått den utgång, som det faktiskt fick.

Jag vågar påstå, att det bevismaterial, som man här angripit, har man i själva verket icke lyckats komma åt som mindervärdigt i något hänseende. I varje fall ha dessa beedigade utsagor inför domstol för folk i allmänhet sådant bevisvärde, att man måste använda skarpere medel för att få dem underkända, nämligen att i en ny process visa, att dessa vittnesmål äro felaktiga.

Jag protesterar mot herr Lundstedts påstående, att jag velat framställa någon kammarledamot som förbrytare. Herr Lundstedt vet mycket väl, att det handlingssätt, varom här är fråga, icke är straffbart. Nu är det visserligen fråga om att genom lagändring åstadkomma ändring i detta hänseende, men innan en sådan skett, kan jag icke förstå, hur man kan tillgripa så starka ord som här förekommit. Det förefaller mig vara fullständigt berättigat.

Herr talman, jag vill upprepa, att i denna sak spela personerna för mig faktiskt ingen roll. Det angrepp, som gjorts mot mig personligen, tar jag med mycket stort lugn. Jag har under en lång verksamhet på olika områden vant mig vid att lämna personliga angrepp å sido och hålla mig till sak. Så gör jag även nu i denna fråga, då jag går närmare in på densamma.

Jag har med tillfredsställelse annoterat, att representanten för reservanterna i första lagutskottet också gjorde det, då han förklarade, att denna sak bör ses ur saklig synpunkt, när det gäller, om man bör gå till lagstiftning redan nu i detta fall. Han har besvarat frågan nekande, men utskottets majoritet har besvarat den jakande. Den principiella ställning, som herr Lundstedt har intagit, skiljer sig högst väsentligt från herr Hedlunds. Herr Lundstedt har sin egen ståndpunkt i fråga om försök till brott. Han gillar icke den moderna tendensen att utsträcka försöks straffbarhet, och de grunder, som han anför, tror jag, att jag kan lämna åsido tillsvidare, därför att de icke lära omfattas av andra experter på området. Tvärtom äro, såvitt jag vet, alla andra, som sysslat med frågan om försöks straffbarhet, av den mening, att det ur rena preventionssynpunkter är betingat, att försök till brott i högst väsentlig utsträckning göras straffbara. Denna ståndpunkt har redan första lagutskottet intagit, och denna ståndpunkt är faktiskt, tror jag, den enda hållbara. Den svenska lagstiftningen lider av mycket stora brister i detta hänseende. Det finnes knappast något kulturland, där försök äro så litet straffbara som hos oss. Redan då strafflagen tillkom på 1860-talet, fanns det många som i större utsträckning ville gå in för försöks straffbarhet. Här finns utan tvivel en betydande lucka inom svensk straffrätt, och utskottet har relaterat åtskilliga punkter, där så är fallet. Utskottet har framhållit, att 1923 års förslag till strafflagens allmänna del har med mycket stark motivering hävdad, att här föreligger en brist i lagstiftningen, som behöver utfyllas. Särskilt har man framhållit, att det behöves en allmän kriminalisering av försök till anstiftande av brott. Vidare har professor Thyren i sitt år 1929 framlagda förslag till nya bestämmelser om falsk förklaring, d. v. s. vad som nu innefattas under menedsbestämmelserna, framhållit, att många lagar, som icke annars straffa försök till anstiftan av brott, ha särskilda bestämmelser om försök att förleda till mened. Att dylika gärningar böra straffas, lider intet tvivel, säger han vidare. Och han har framlagt förslag därom, att bestämmelser i sådant syfte

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
skola införas i överensstämmelse med vad fallet är i alla kringliggande länders strafflagar, såväl moderna som mera ålderdomliga.

Vidare vill jag erinra om, att man för ett par år sedan gick till att lagstifta beträffande försök i visst hänseende. Det gällde då anstiftan av försök till utpressning. När man år 1934 genomförde de nya bestämmelserna i fråga om utpressning, var det ingen som var tveksam därom, att man borde i det sammanhanget taga upp frågan om att straffa försök till utpressning. Första lagutskottet har nu ställt sig på den ståndpunkten, att man bör gå in för, att den svenska strafflagen i detta hänseende kommer i överensstämmelse med andra länders strafflagar. I den nyaste, den danska, har man visserligen ingen bestämmelse, att försök till anstiftan av mened skall straffas. Men man har en allmän bestämmelse, att var och en, som avser att åstadkomma förbrytelse, straffas, om icke förbrytelsen fullbordas, såsom för försök. Det är en mycket långt gående allmän bestämmelse. I den norska, den tyska och den finska strafflagen och i en rad andra europeiska strafflagar finnas särskilda bestämmelser om försök till anstiftande av mened. Och där gå straffen ganska långt, i Norge så långt, att man tillämpar vanligt menedsstraff, när det gäller personer, som försöka anstifta sådan. Enligt den finska lagen straffas dylikt med fängelse i högst 1 år eller böter, enligt den tyska med fängelse upp till 2 år, och i vissa andra europeiska länders lagar har man t. o. m. strängare straff. Jag tror, att det är svårt att uppleta något europeiskt land av motsvarande kulturgrad som vårt, där icke detta förfaringssätt är kriminaliserat, oberoende av strafflagens ståndpunkt i övrigt till försöksteorierna.

Att det här föreligger en lucka i svensk strafflag, kan man inte komma ifrån, och då är frågan: Skola vi taga upp denna fråga nu eller, som reservanterna vilja, vänta på en allmän revision av vår strafflagstiftning? Det är därom striden står och bör stå. Det är två saker, som det här är av vikt att klargöra. Den ena är: Kan man utan att i övrigt bryta mot systemet införa särskilda försöksbestämmelser i detta speciella fall? På den frågan tror jag, att man har rätt att svara jakande, ty det har förekommit åtskilliga fall förut, där man infört isolerade försöksbestämmelser. Jag erinrar om den nya reformen beträffande straffbarhet för utpressning. Då man införde en sådan bestämmelse, fick man alltså prejudikat på, att man kan införa försöksbestämmelser i särskilda fall, och att det icke är tekniskt omöjligt att göra det, ser man gott vid jämförelse med de norska och finska lagarna, som ha samma regler beträffande försök till anstiftan av mened. Skillnaden är bara den, att dylikt försök icke har upptagits i den svenska strafflagens trettonde kapitel, medan det finnes i motsvarande sammanhang i de andra strafflagarna. Att det skulle finnas någon teknisk omöjlighet därför, vågar jag på goda grunder bestrida. Första lagutskottets majoritet har också ställt sig på denna ståndpunkt. Jag tror, att då utskottets majoritet gått in för detta, är det en tillräcklig borgen för, att det icke är fråga om något outförbart eller något som icke kan på grund av tekniska skäl rekommenderas.

När herr Hedlund förklarade, att man icke bör införa partiella försöksbestämmelser utan reglera hela området i ett sammanhang, vill jag påpeka, att man gått en annan väg tidigare, och att en reform beträffande hela försöksområdet i ett sammanhang icke kan göras annat än i samband med en helt ny strafflag. Man måste då införa särskilda bestämmelser i strafflagens allmänna del och sedan vid varje brott överväga, i vad mån man skall införa försöksbestämmelser. Jag kan därför icke tänka mig någon annan möjlighet att genomföra en reformering på försöksområdet än att man tar ut de brott, som äro sådana, att försök där böra vara straffbara. Det är denna väg, som den nuvarande justitieministern har rekommenderat. Han nämner vissa brott,

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

där försök borde straffas, nämligen dråp, bedrägeri och vissa slag av tjuvnad. Skulle det då vara orimligt att i det sammanhanget få med försök till anstiftan av mened? Jag föreställer mig, att om man kan göra det ena, så kan man också göra det andra. Hela frågan är: Finnas här tillräckligt starka reella skäl för att införa bestämmelser om anstiftande av mened? Äro förhållandena sådana, att dylika behövas? Jag vill då framhålla det förhållandet, att i alla våra grannländer finnas sådana bestämmelser. Det tyder på, att man där funnit påkallat att införa sådana regler. Det är då ganska förvånansvärt, om förhållandena i Norge och Finland skulle vara så olika våra, att en lag, som man där ansett självklar och haft sedan lång tid tillbaka, icke skulle vara motiverad i Sverige. Det skulle tyda på, att det vore en väsentlig skillnad i de samhälleliga förutsättningarna mellan oss och våra grannländer. Jag undrar, om man rimligen kan påstå detta. Jag vill säga, att för den, som en lång tid sysslat med vittnesutsagor och deras värde som bevismedel, står det alldeles klart, att det är en given förutsättning för att de skola tillmätas betydelse och fungera i processen såsom verkliga upplysningskällor, att påverkan på vittnena måste i möjligaste mån uteslutas. Tyvärr är det så här i Sverige, att en sådan påverkan ligger nära till hands på grund av vår skriftliga procedur och bruket av skriftliga vittnesattester. Det innefattar i själva verket en situation, som disponerar till att påverka personer, och redan det tyder, menar jag på att det skulle finnas behov av regler, som förekomma anstiftande av mened. Men vidare har var och en, som i tidningarna följt med olika slag av processer, många gånger kunnat konstatera, i hur många fall och på hur olika områden dylik inverkan på vittnen äger rum. Utskottet har fäst uppmärksamheten på den olaga rusdryckshanteringen, smugglingen och åtskilliga andra fall, där det kunde finnas behov av regler i detta avseende. Jag vill framdraga en annan sak, som också är mycket viktig, nämligen bilmålen. Jag tänker, att de flesta, som sysslat med bilmål i större utsträckning, ha en känsla av, hur vanligt det är, när det gäller någon liten förseelse, att föraren ingriper så, att han söker förmå passagerarna att lämna uppgifter, som äro till nytta för honom och ägnade att fria honom från åtal. Dylikt har förekommit i fråga om förseelser, som äro så obetydliga, att man har svårt att förstå, att folk vill tillgripa sådana saker som att förmå andra att lämna felaktiga uppgifter. Det är icke mer än ett år sedan det hände här i Stockholm att en person, som begått en liten obetydlig förseelse, lyckades förmå två damer att vittna falskt, och de fingo fängelsestraff för att de hjälpt honom från ett relativt obetydligt straff. I flera fall vet jag, att det skett, att man gjort framställningar om lämnande av oriktiga uppgifter, ehuru dessa framställningar visserligen icke föranlett påföljd. Jag tror, att den, som närmare trängt in i förhållandet, har en stark känsla av, att vi icke stå till svars med att låta denna stora lucka, som saknaden av försöksregler i förevarande avseende utgör, fortfarande stå öppen.

Jag lade med tillfredsställelse märke till, att herr Hedlund, när han motiverade sitt ståndpunktstagande, uteslutande höll sig till det sakliga resonemang jag nu talat om. Jag tror, att det vore synnerligen välbetänkt, om kammaren i det fallet följde herr Hedlund, icke i fråga om hans yrkande, utan i fråga om hans inställning i denna fråga, alltså att se saken ur rent sakliga synpunkter. Jag förstår, att åtskilliga av kammarens ledamöter stött sig på formen för motionen, men jag hemställer, att man icke låter den förgelse man känt påverka det sakliga i ståndpunktstagandet. Jag kan icke anse det riktigt, att man i en viktig lagstiftningsfråga, där en reform begäres, som av alla erkännes befogad, ehuru man icke är ense, om det är lämpligt just nu att skrida till en reform, låter vissa känslökäl påverka sig. Man bör

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
i stället se till vad saken kräver och överväga, om icke de förhållanden, som ha förekommit, äro av den art, att man har full anledning att begära, att en lagstiftning kommer till stånd för att råda bot på dessa missförhållanden. Jag menar, att det icke är riktigt, att en viktig lagstiftningsfråga av sådan anledning, som jag nämnt, får vänta ett eller annat år, ty om något annat är det icke fråga. Den kommer nämligen igen, ty den har den tyngden, att den måste realiseras inom en ej alltför avlägsen framtid. Det är icke riktigt att låta en sådan lagstiftningsfråga vänta på grund av att man känner missshag i ett eller annat avseende.

Jag vädjar alltså till kammarens ledamöter att med beaktande av de sakliga skäl som framförts av första lagutskottet bifalla vad utskottet hemställt.

Herr Olsson i Rimfors: Herr talman! Jag har helt naturligt icke begärt ordet för att ingå på någon teoretisk polemik med herrar jurister i sakfrågan, utan för att avge en personlig deklARATION angående min inställning till frågan, särskilt med hänsyn till att det uttalats förvåning över att jag ställt mig på utskottsmajoritetens ståndpunkt. Jag vill säga så gott först som sist, att när jag läste motionen och så länge jag icke hunnit längre än till motionärernas framställning i motionen, fann jag, att där var åtskilligt, som var beaktansvärt. Men ju längre jag läste, och när jag kom till bilagorna och läst hela motionen, kan jag icke neka till, att jag fann hela framställningen synnerligen otrevlig, lindrigt sagt. Jag får sålunda för min del taga avstånd från motionen i denna del. Har man ett gott uppslag, som man vill ha fram, är det riktigast att använda sådant bevismaterial, som man kan stå för. Jag kan icke bedöma detta bevismaterial, som ligger före här, och därför skall jag av denna orsak och även av andra orsaker icke närmare ingå på det. Jag beklagar vad här förekommit, men om jag ser saken rent sakligt, måste jag fråga mig själv: Huru-dant är det verkliga läget på detta område? Föreligger något behov av att göra något eller är allting gott och väl, såsom det är? Jag har icke från något håll i dag hört annat än att man, liksom jag själv, anser, att det finns en lucka i vår lagstiftning, när det gäller försök att förleda människor att lämna osanna uppgifter eller försök att förmå människor att gå så långt, att de inför domstol avlägga falskt vittnesmål d. v. s. begå mened. Det måste betraktas såsom ett missförhållande av mycket allvarlig art. Nu är emellertid frågan, huruvida det är möjligt att på detta område genom en lagstiftning råda bot för vad man anser vara oriktigt. Jag förstår mycket väl, att en lagstiftning för försöksbrott måste vara något oändligt svårt och för många synas nästan omöjlig att genomföra. Vi ha dock redan en sådan lagstiftning beträffande några fall. Det borde då vara möjligt att, om man kunde få en sådan undersökning till stånd, som utskottet här begärt, komma fram till ett resultat även på denna punkt.

Professor Lundstedt anförde, att man borde låta hela saken vila, till dess man finge på bordet den fullständiga strafflagsrevision, som man väntar på. Då framställer sig den frågan: När kommer den? Blir det under detta århundrade — höll jag på att säga — eller när? Så långt som jag minns tillbaka har man i första lagutskottet ständigt, då det varit fråga om sådana här ting, pekat på den väntade strafflagsreformen. Man har avböjt partiella reformer i många fall just med denna motivering. Jag tror, att det vore önskvärt, om denna strafflagsrevision kunde komma, så att man finge taga alla dessa detaljer i ett sammanhang.

Det synes mig emellertid, som om vederbörande sakkunniga på detta område, åtminstone delvis, hade en annan uppfattning. På sid. 2 i utlåtandet återfinnes

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

ett uttalande av 1923 års strafflagskommission, som bl. a. säger: »Från samhällsskyddets synpunkt måste det även framstå som en orimlighet, att en person skall kunna med användande av alla möjliga förförelsemedel försöka förmå en annan att begå brott och dock bli straffri.» Om jag går till sid. 3 i samma utlåtande, finns där intaget ett uttalande av statsrådet Schlyter, där han, efter samråd med professor Thyrén, säger bl. a. följande: »Klart vore, att en allmännare kriminalisering av försökshandlingarna borde ifrågasättas allenast i samband med en mera omfattande strafflagsrevision. Emellertid torde i ytterligare vissa speciella fall försök till brott kunna redan nu göras till föremål för separat lagstiftning» o. s. v. Den tanken är uppenbarligen icke främmande för de sakkunniga, att man måste söka hjälpa sig fram med tillfälliga lagar på olika punkter.

Då jag således, herr talman, vid övervägande av själva saken, kommit till den bestämda uppfattningen, att försök att förleda människor till att begå mened måste vara av den art, att en sådan handling icke bör vara straffri, finner jag det riktigast att ansluta mig till utskottsmajoritetens uppfattning, och min mening i denna punkt har icke jävats av vad jag hört under debatten här i dag.

Sedan är det en sak, som jag kanske knappast borde vidröra, men som jag i alla fall vill taga upp. Det har påtalats, i synnerhet i första kammaren av professor Reuterskiöld, att lagutskottet gått utöver sin befogenhet, då utskottet utvidgat motionärens yrkande i motionen i utlåtandets kläm med orden »eller falsk utsaga vid förhör inför myndighet». Det kanske ligger något i detta. Ehuru jag, då vi diskuterade detta utlåtande, icke var fullt på det klara med huruvida det kunde sägas vara en sådan utvidgning, som icke hade samband med motionen och dess syfte, kom jag till det resultatet, att det dock kanske kunde inrymmas under vad motionären begärt. Jag har också hört en framstående jurist i första kammaren hävda samma uppfattning i denna fråga, nämligen att utskottet icke gått utöver sin befogenhet. Emellertid har jag, herr talman, i sak icke kommit till någon annan uppfattning än den, jag hade förut, och har ingen anledning att frångå den ställning, jag intagit i utskottet, utan vidhåller densamma och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lundstedt: Jag hade verkligen icke räknat med att behöva replikera herr Hassler i en debatt av denna art. Men tyvärr har den karakteristik av herr Hassler, som jag lämnade i slutet av mitt första anförande, blivit bekräftad. Oförväget går han på, fullkomligt oberörd av de skäl och argument, som framföras. Jag och säkerligen många med mig hade hoppats, att herr Hassler skulle vara tacksam och glad över att offentligen få taga tillbaka sina oerhörda beskyllningar emot en ledamot av kammaren och bedja denne om ursäkt. I stället framhärdar herr Hassler, uppenbarligen anseende sitt tilltag vara fullt i sin ordning. Herr Hassler menar, att han i denna sak har kommit med lika fullgoda bevis, som i allmänhet i diverse frågor bruka framläggas i denna kammare. Men *det* hör dock icke till ordningen för dagen utan är något extraordinärt, att man beskyller sina kammarkolleger för sådana oerhörda gärningar. Jag har aldrig hört talas om något sådant förut, och under min tid har det icke skett. Jag förmodar, att därest någon annan än herr Hassler skulle vilja framföra en sådan beskyllning här i kammaren, så skulle han också ha verkligt fullgoda skäl därför, skäl sålunda av helt annan art än herr Hassler här har nöjt sig med.

Herr Hassler förebrår mig, att jag icke skulle ha observerat, att det handlingssätt, för vilket han bekyllt herr Frankenberg, icke ännu vore något brott. Detta är dock den rena sofistiken. Det finns väl andra kriminella handlingar

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
 gar i vanlig mening än sådana, som äro straffbara. Det finns väl moraliskt upprörande handlingar, som icke äro straffbara. Vad det här är fråga om är det moraliska handlingssättet både från herr Hasslers och herr Frankenbergers sida. Jag har i mitt första anförande karakteriserat situationen så, att jag sagt, att det icke råder något tvivel om, att icke herr Hasslers avsikt just varit att framställa herr Frankenbergs handlingssätt såsom prototypen för sådana tilltag, som genom den föreslagna lagen skulle bli kriminaliserade. Är det verkligen någon mera än herr Hassler i denna kammare, som moraliskt bedömer arten av en handling olika, allt eftersom den är straffbar eller icke, när man i varje fall anser, att den *borde* bestraffas. Herr Hasslers ståndpunkt är ju den, att det herr Frankenberg tillvitade handlingssättet är av sådan art, att om lagarna varit tillräckligt dugliga, så skulle den, som begått en dylik handling, sitta på Långholmen.

Herr Hassler förebrår mig vidare, att jag skulle ha gått till överdrift, när jag sade, att det av honom framlagda bevismaterialet har söndersmulats till intet. Herr Hassler förmådde dock icke ens med ett ord av sin flytande tunga bemöta vad jag anført till nedgörande av bevisgrunderna, såvitt de skulle härstamma från Einar Claesson. Vad jag i sådant avseende anförde, gick herr Hassler helt förbi. Icke heller förmådde han bemöta mina skäl för betydelselösheten i Svante Eks vittnesmål i vad det gäller den förevarande frågan. Herr Hassler passade till och med på att insinuera, att jag i min framställning skulle ha förlupit mig, i det att jag skulle ha uttalat sådana saker, som icke lagligen vore tillåtna att nämna, därest man befunde sig utanför kammaren. Har herr Hassler som processualist aldrig hört talas om att ett vittne kan vara jävigt? Jag har visat, att vittnet Ek måste anses jävigt på grund av intresseläget. Jag har visat, att hans ekonomiska intressen sedermera befunnits stå i strid med det första intyget. Om detta kan konstateras, om det vidare kan konstateras, att han sedermera blev part i en rättegång av fullt samma slag som den partens rättegång, som anmodade honom att komma med nytt vittnesmål, om det ytterligare kan visas, att han i den rättegången tillerkändes 1,000-tals kronor från fackföreningen, är det då för mycket sagt, att Ek beträffande det uttalande, varom här är fråga, har varit jävigt, och att han yttrat sig som en part yttrar sig i egen sak? Är icke med dessa grunder, som icke ha kunnat gendrivas från herr Hasslers sida, bevismaterialet även i denna punkt fullkomligt söndersmulat? Det är i allt fall min uppfattning, att det så förhåller sig. Jag talade mycket lugnt och ville icke särskilt understryka mina kraftiga argument, ty jag var som sagt fullt övertygad om — så uppskattade jag då herr Hassler — att han omedelbart, när han fått ordet, skulle ta tillbaka sina beskyllningar och bedja den förföljde om ursäkt.

Herr Hassler tillåter sig slutligen att såsom ytterligare grund för sin ståndpunkt åberopa utgången av åtalet i Malmö. Det måtte väl ändå herr Hassler känna till, att utgången i ett sådant mål beror på hur jurymännen rösta. Situationen låg där så till, att den för herr Frankenberg negativa utgången logiskt *intet* kan utsäga till stöd för förtalskampanjen emot honom. Hur själva domstolen sett på denna sak, förstår också var och en därav, att den oaktat Frankenberg förlorade målet, beslöt att rättegångskostnaderna skulle kvittas. Där ligger från domstolens sida ett visst mått av upprättelse åt den förföljde.

Jag uttalade, herr talman, i slutet av mitt förra anförande några försonande ord till min ämbetskollega. Hade jag fullständigare känt hans ståndpunkt, skulle jag ha avstått från dessa ord.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är ju alltid farligt att begära ordet, när det pågår dueller mellan jurister, men då jag i alla fall dristat mig

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

att göra det beror detta därpå, att jag under några år hade tillfälle att åhöra och ibland deltaga i debatterna om saker, som just ligga på detta område. Där fick jag lära mig, att ju ömtåligare en sak var, desto bättre var det att få den ordentligt utredd, och framför allt borde man få se den i hela sitt sammanhang. Jag har här velat konstatera liksom en del andra, som ha talat för reservationen, att utskottet i detta fall helt och hållet tappat bort den grundsatsen.

Jag skall icke ge mig in på någon vidlyftigare argumentation. Eftersom jag emellertid formulerat ett par frågor, innan ännu något anförande hållits i ämnet i kammaren, skall jag be att få vända mig direkt till herr Hassler och fråga följande:

Var det nödvändigt för det sakliga innehållet i motionen att bifoga bilagor, som mer eller mindre utpeka en ledamot av kammaren? Tillmäter herr Hassler i egenskap av jurist dessa bilagor fullt bevisvärde? Anser icke herr Hassler, att bilagorna hade saklöst kunnat uteslutas?

Kommer herr Hassler att svara ja på frågan, om icke bilagorna kunnat uteslutas, så är ju det mesta vunnet i denna sak för den åskådning, som jag för min del i dessa ting ansluter mig till.

När jag nu i alla fall har begärt ordet och frågat efter bevisvärdet, så kan jag, herr talman, icke underlåta att fråga, vilket bevisvärde skall tillmätas ett intyg, där det talas om att man icke kan på en tillverkning av 25 bakelser avlöna en konditoriarbetare med 70 kronor i veckan. Jag har fått lära mig, att ju mer man bevisar, desto mindre effekt har det. Om man bevisar för mycket, bevisar man ingenting. Vad har det vidare för bevisvärde att bifoga referat ur två tidningar här i huvudstaden? I det förra fallet, det intyg som har förebragts inför domstolen, kan herr Hassler med viss rätt göra gällande, att han endast tagit med vad som verkligen förekommit, och han kan måhända också säga, att därvidlag är bevisvärdet i någon mån prövat, men det blir kanske en smula värre att göra gällande, att ett par, låt vara vana journalisters referat av vad som förekommit i ett annat mål kan ha något bevisvärde för den sak, som man här vill komma till rätta med.

Jag har här talat såsom enskild riksdagsman och jag får kanske tillägga, såsom gammal riksdagsman. Jag tror jag vågar sluta med att säga, att hela kammaren säkert skulle känna en betydande lättnad, om motionären ville, såsom den siste ärade talaren framhöll, formligen be om ursäkt för att han blandat in en person i denna sak, som icke har med det sakliga innehållet i motiveringen det allra bittersta att göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Olovson* i Västerås, *Andersson* i Surahammar, *Gustavson* i Västerås, *Persson* i Undersvik, *Johansson* i Sollefteå, *Björk* i Tryde, *Lovén*, *Vougt*, *Landgren*, *Fast*, *Johnsson* i Norrahammar, *Gustafson* i Dädesjö, *Lindberg* i Stockholm, *Andersson* i Tungelsta, *Lundstedt*, *Ericson* i Boxholm, *Ward*, *Hallén*, *Sundström*, *Weijne*, *Olsson* i Mellerud, *Henrikson*, *Karlsson* i Munkedal, *Mårtensson*, *Lind* och *Nilsson* i Göteborg, fru *Nordgren* samt herrar *Andersson* i Höör, *Björklund*, *Andersson* i Munkaljungby, *Persson* i Tidaholm, *Uddenberg*, *Månsson*, *Ericsson* i Sörsjön, *Englund*, *Molander*, *Wiklund* och *Hage*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Först vill jag tillkännage, att jag delar den syn på detta lagstiftningsområde, som framförts av herr Hedlund i Östersund, men jag har dristat mig begära ordet, därför att jag anser, att det kan vara av ett visst värde, att två ganska anmärkningsvärda för-

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
hållanden bli alldeles särskilt understrukna i denna kammare. Jag fäster uppmärksamheten på det något egendomliga förhållandet, att man anstränger sig att här försöka skilja motionären och hans motivering från målet. Det är ungefär, som om man i ett mål inför domstol skulle anstränga sig att eskamotera bort käranden och den anklagelseskrift, som han eventuellt inlämnar. Jag föreställer mig, att detta är en advokatyr, som man icke lyckas med i denna kammare.

Det är emellertid en annan sak, som jag skulle vilja här framhålla. Den berördes även av herr Hedlund i Östersund, men jag tycker, att den måste på ett alldeles särskilt sätt understrykas, innan kammaren går att eventuellt bifalla lagutskottets utlåtande. Jag har fått lära mig under mina riksdagsår, att man vid behandlingen av ett ärende inom ett utskott skall noga akta sig för att gå utanför ramen av det yrkande, som är framställt i propositionen eller motionen. Det anses vara en regel, att man skall undvika detta, och jag anser det t. o. m. vara en grundlagsfästad regel att undvika ett sådant förfarande. Här har emellertid första lagutskottet — märk väl också ett lagutskott — tagit sig friheten att häkta på sitt utlåtande en fråga, varom aldrig förut förts någon diskussion vare sig bland allmänheten, eller, såvitt jag vet, inom riksdagen, och att rekommendera riksdagen att göra ett uttalande till Kungl. Maj:t om en utvidgning av detta lagstiftningsområde till ett fält, där förut ingen, såvitt jag vet, vandrat och varom ingen diskuterat. Denna rekommendation förekommer i de sista raderna av motiveringen, och jag behöver därför icke läsa upp den. Jag vill emellertid till den kraft och verkan, det hava kan, varna kammaren för att biträda ett yrkande, där man ger sig in på, jag vill säga, våldliga vägar och i ett så vidlyftigt resonemang, som det här är fråga om. Så brukar det icke ske i riksdagen. Såvitt jag vet, har det icke heller skett under min riksdagstid. Detta är anledning nog, synes det mig, förutom alla de skäl, som förut åberopats gentemot utskottet, för kammaren att akta sig för att biträda lagutskottets uppfattning.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Hassler: Herr talman! Jag skall be att få rikta ett par repliker till några av de sista talarna, och jag skall börja med herr Lundstedt, som talade om de oerhörda beskyllningar, som jag riktat mot en kammarledamot. Jag har icke riktat någon beskyllning mot en kammarledamot, herr Lundstedt! Jag har bara avtryckt ett protokoll från en svensk domstol. Är det någon, som har framställt några beskyllningar, så är det detta protokolls innehåll.

Jag skulle särskilt vilja understryka, att jag icke kan följa herr Lundstedts resonemang, när han för sin del påstår, att jag gjort mig skyldig till sofism. Det förfaringssätt, som här är påtalat, vill icke herr Lundstedt göra straffbart, men då kan väl icke herr Lundstedt rimligen säga, att en person, som gjort sig skyldig till detta förfaringssätt, uppträder som förbrytare. Om detta förfaringssätt icke är straffbart, och herr Lundstedt icke vill göra det straffbart, är det orimligt att komma med ett dylikt resonemang.

Jag skulle sedan vilja fråga herr Lundstedt, huruvida de vittnen i detta mål, som han talade om, av rätten, av underrätten eller av hovrätten förklarats jäviga och huruvida deras vittnesmål kvarstå såsom processmaterial i det mål, som nu ligger i högsta domstolen. Är det senare fallet, om alltså dessa vittnesmål ännu gälla som bevismateriel vid frågans rättsliga prövning, då kan jag för min del icke finna annat än att man har full rätt att åberopa dem. Det är alltså icke här fråga om vad man utanför rätten vid diskussioner i den ena eller andra församlingen finner vara styrkt, utan frågan gäller, om dessa vittnesmål fortfarande äro bevis i målet eller ej. Ha vittnena förklarats jäviga

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

i målet, ligger saken däremot på annat sätt. Mig veterligen har detta emellertid icke skett.

Jag vill tillägga, att om jag vore övertygad om att dessa vittnesmål vore felaktiga, så skulle jag beklaga, att de tagits med som bilagor till motionen, men så länge jag icke är övertygad om den saken, så kan jag icke finna, att jag har förfarit på något olämpligt sätt, när jag har använt ett domstolsprotokoll för att styrka behovet av denna lagstiftningsreform. Jag har här endast använt en offentlig handling, som varje svensk medborgare har rätt att avtrycka för det ändamål, som han kan finna lämpligt.

Jag skall gärna hålla med herr Anderson i Råstock därom, att det icke varit absolut nödvändigt för motionen att taga med detta domstolsprotokoll, men jag vill å andra sidan framhålla, att jag från åtskilliga föregående tillfällen har den erfarenheten, att en sak är starkare, när man kan visa med offentliga handlingar och med klara exempel, hur det går till. Jag hade därför anledning att taga med detta protokoll. Intill dess vittnesmålen underkänts av svensk domstol och detta har stått sig, intill dess måste jag tillägga dessa vittnesmål bevisvärde. Det kan jag icke komma ifrån. Man kan icke rimligen efteråt komma med allehanda underhandsupplysningar, som ställa saken på annat sätt. Kan man däremot bevisa, att vittnesmålen äro felaktiga, beklagar jag, att jag tagit in dem i motionen, men jag kan icke göra det, så länge saken icke är klar. När jag tog in dessa vittnesmål, hade jag ingen som helst anledning att antaga annat än att det var fullt lagliga bevis, införda inför en svensk domstol. Att åberopa sådana vittnesmål i en riksdagsmotion eller i en offentlig framställning ligger icke utanför ramen av ett behörigt handlingssätt.

Herr Jonsson i Eskilstuna framhöll, att utskottet skulle ha gått utanför motionens yrkande. Samma anmärkning framställdes också i första kammaren, men det hindrade icke, att proposition i alla fall ställdes på bifall till utskottets utlåtande. Det är ju en mycket omtvistad sak hur långt ett lagutskott får gå i anledning av en motion. Somliga, som stå på den restriktiva ståndpunkten, anse, att man icke alls får gå utanför motionens yrkande och framställning, under det att andra anse, att allt som ingår under rubriken »i anledning av» motionen, får ingå under utskottets förslagsrätt. Den senare ståndpunkten anser jag vara den förnuftiga och rimliga. Med den mera restriktiva ståndpunkten skulle ett utskott bara ha att välja mellan att antingen förorda ett visst bestämt förslag eller att yrka avslag på detsamma, men det skulle icke kunna komma med ett förslag, som det ansåg vara tungt vägande, bara för att det behövdes en liten justering för att få det hela att passa ihop. Ett sådant förslag skulle man då vara tvungen att avslå av detta rent formella skäl. Jag kan icke finna, att det skulle vara en riktig praxis.

Jag tror för min del icke, att det finns något konstitutionellt hinder för bifall till utskottets här framställda yrkande.

Herr **Johansson** i Tväråselet: Herr talman! Den i förevarande utskottsutlåtande behandlade motionens yrkande går ut på en anhållan till Kungl. Maj:t om förslag till innevarande eller nästa års riksdag om straff för den, som söker förnä vittne att i vittnesmål avgiva medvetet oriktiga uppgifter. Jag har begärt ordet för att säga, att i vår domareed, som är en grund för vad domaren skall betrakta såsom sitt ansvar, heter det, att domarne skola döma efter Guds och Sveriges lag och laga stadgar. Skola vi kunna göra det, måste vi ha litet kännedom om dessa lagar och laga stadgar. Det ha både domare och nämndemän i fråga om Sveriges lag. Guds lag dömer efter uppsåtet på ett rättfärdigt och effektivt sätt. Skola vi kunna följa vad som inbegripes i domareeden, måste vi även ha sådana laga stadgar, att vi kunna döma efter

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)
dem, men det ha vi icke. Genom att bifalla utskottets förslag skulle vi er-
hålla det. Jag skall icke uppehålla kammaren längre utan ber endast att få
tillkännagiva för kammaren, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Lundstedt: Jag är ledsen över att behöva besvara kammaren med yt-
terligare en replik.

Vad herr Hassler sade om vittnesmålen visar, att han icke känner till saken,
icke vet vad han talar om. Det finns bara *ett* vittnesmål, nämligen Eks. I
övrigt är det fråga om ett vittnesintyg av ett så kallat vittne, som aldrig inför
rätta beedigat intyget.

Vidare bör man väl icke vara så formalistisk, att man icke kan skilja på
tvenne helt olika begrepp, *jävad* och *jävig*. Att en person är jävig betyder ju,
att det förefinnes vissa faktiska grunder, som enligt sakens natur göra vittnet
mindre trovärdigt i saken. Om ett faktiskt jävigt vittne också verkligen blir
jävat eller icke, beror på hur parterna sköta rättegången. Jag kan icke svara
för, varför vittnet i detta fall icke blivit jävat. Det vet jag icke, och jag kan
icke hjälpa det. Advokaten har kanske förbisett saken. Möjligen har jävs-
grunden för sent upptäckts. I varje fall är det emellertid fullkomligt me-
ningslöst och endast ägnat att förvirra diskussionen att blanda in den frågan,
huruvida saken ligger i högre rätt eller icke. Åtminstone har jag mig icke
bekant, att frågan om vittnet Eks jävighet eller ojävighet kommer att prövas i
högre instans.

Jag är som sagt ledsen, herr talman, över att ha nödgats på detta sätt ännu
en gång besvara kammaren. Jag kommer icke att yttra mig vidare i saken.
Jag tillåter mig till sist att yrka bifall till reservationen.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag tillåter mig strax före vote-
ringen påpeka, att huvudfrågan knappast är den skadestandsprocess, som förts
i Göteborg. Frågan här gäller, huruvida man skall lagstifta om försök att
tubba någon till mened. Jag har anledning tillika påpeka, att för den händelse
man bifaller reservationen, man icke har bundit sig för några principer. Man
har i princip varken gått för eller emot försöksbrottets bestraffning.

Vidare vill jag säga, att om jag icke hade haft samma uppfattning som herr
Jonsson i Eskilstuna beträffande ett utskotts rätt att gå längre än en motionärs
yrkande, skulle jag möjligen inom utskottet ha arbetat för en skrivelse, där
man tog upp till utredning frågan om bestraffning av alla försöksbrott.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde
propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till
den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice tal-
mannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den senare pro-
positionen. Herr Hassler begärde emellertid votering, i anledning varav efter
given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid första lagutskottets föreva-
rande utlåtande nr 18 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlå-
tande.

Ang. lagstiftning om straff för försök att anstifta mened. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 19.

Sedan herr förste vice talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, föredrogs vidare första lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 20.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående lämpligheten av att riksdagens ledamöter innehava avlönade uppdrag inom nuvarande eller blivande hel- eller halvstatliga monopol. *Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 509, hade herr *Lithander* föreslagit, att riksdagen ville besluta hos regeringen hemställa om utredning, huruvida riksdagens ledamöter lämpligen borde innehava avlönade uppdrag inom nuvarande eller blivande hel- eller halvstatliga monopol, samt att regeringen under innevarande riksdag ville inkomma med de förslag, vartill denna utredning gäve anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation utan angivet yrkande av herr *von Seth*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr von Seth: Herr talman! Herr *Lithander* har vid föregående tillfällen motionerat angående lämpligheten av att riksdagens ledamöter innehade avlönade uppdrag inom nuvarande eller blivande hel- eller halvstatliga monopol. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott hade denna fråga under behandling föregående år, och utskottet hemställde då, att motionen icke skulle föranleda någon kammarens åtgärd. Jag hade emellertid då en avvikande mening beträffande utskottets utlåtande. Jag anser fortfarande, att syftet med motionen är värt erkännande, därför att den berör en fråga av stor betydelse för vårt demokratiska styrelseskick. Jag har även i år vid utskottets utlåtande fogat en reservation, som emellertid ej innebär ett tillstyrkande av motionen i dess nuvarande form, men jag anser, som jag tidigare sagt, att syftet med motionen är värt erkännande. Vad jag framför allt velat fastslå med mitt anförande är, att frågan om politik och förvaltning och om det parlamentariska inflytandet på statens affärsdrivande verksamhet är mycket betydelsefull, och därför bör upptagas i ett större sammanhang, varvid de av motionären framförda synpunkterna självfallet böra bli föremål för ingående prövning.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Lithander: Herr talman! Av det föreliggande utskottsbetänkandet framgår, att riksdagen icke vill gå med på några reformer på detta område. I så fall har jag endast den förhoppningen, att man ute i bygderna har en annan syn på denna sak, och att vid detta års val till riksdagens andra kam-

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)
 mare valmännen skola göra sig underkunniga om huru deras kandidater ställa sig till denna fråga. Man skall måhända icke förvåna sig, om man ute i landet ser litet annorlunda på denna fråga, än vad som här skett.

Det hänger över svenskt näringsliv ett Damoklessvärd därigenom, att den sittande regeringen under olika former utreder monopoliseringsförslag, och man befarar att om den får makt att genomföra dessa förslag, kommer svenskt näringsliv på olika områden att få övergå till statsdrift.

I går hölls här i Stockholm ett möte, där ett utmärkt anförande framfördes av en ledamot av denna kammare, major Holmström, i vilket han bl. a. yttrade, på tal om monopol, följande: »På vilket sätt skall staten genom monopolisering ytterligare förstora sina inkomster? Jo, genom att beröva dem, som nu ägna sig åt dessa näringar, deras näringsfång och tillskansa sig deras inkomster, både företagares och anställdas.» Är det då, herr talman, att undra på om man ute i bygderna, i städerna som på landet, har den känslan, att sker det så, böra i alla fall icke riksdagens egna ledamöter träda in och uppehålla poster i dessa monopol. Det är mycket förklarligt, och jag hoppas, att Sveriges köpmän skola tala rent ut och ge besked om huru de vilja ha det på denna punkt. Det har för övrigt redan börjat.

Här är en tidskrift, mycket spridd över hela landet, som företräder en näringsgren, som skulle bliva hotad, därest monopoliseringsplanerna toge den form, som i varje fall regeringen planerar. Det är Svensk specierihandelstidning, som refererar kampen mot monopolen i riksdagen. Tidskriften refererar den motion, som är inlämnad av professor Bagge i första kammaren och som syftar till, att innan nya monopol inrättas, skall förslaget härom vara föremål för två riksdagars beslut. Samma motion är inlämnad även här i denna kammare. Efter att hava berört den frågan, kommer man in på den motion vi nu debattera. Där säges det bland annat, att motiveringen är stark, och att det kan hända, att denna motion skall vid sin behandling i riksdagen — märk väl dessa ord — även om den icke länder till avsett resultat, dock göra ett starkt intryck på valmanskårerna, Det är säkerligen icke den enda organisation i riket, som kommer att taga upp denna sak och rikta frågor till ledningen för de olika politiska partierna. Den kommer att följas av andra, och de komma att fordra att få veta, hur riksdagskandidaterna och partierna ställa sig till denna fråga.

Jag vill upprepa, herr talman, vad jag tidigare sagt. Det är icke från min sida riktat mot någon personligen. Jag bryter icke staven över någon. Men jag bryter staven över det system, som tillämpats allt sedan monopolens tillkomst. Jag bryter staven över ett tillstånd, där ett sådant system även i fortsättningen skulle tillämpas. Det är mot det jag riktar mig. Jag har den bestående känslan — och den delas av många utanför dessa murar — att det skulle både höja och stärka den svenska riksdagen och vara nyttigt för densamma, om den delade den mening, som här har framförts och som delas av många där ute i landet.

Det är vissa detaljer, herr talman, som äro berörda i motionen men som icke äro upptagna i yrkandet. Jag vill i alla fall begagna detta tillfälle att peka på en av dem, nämligen önskvärdheten att riksdagens egna revisorer skola komma till den rätt, som nu är dem förvägrad, att se in i monopolen. Det borde ändå vara ett önskemål, som i varje fall den svenska riksdagen skulle kunna enas om.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till motionen.

Herr von Seth: Herr talman! Motionären har talat om att i motionen pekats på, att riksdagens revisorer borde syna tobaksmonopolet och andra mono-

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

pols räkenskaper. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att detta yrkande icke har återkommit i slutklämman på motionen. Ett tillfälligt utskott kan icke gå utanför ramen för motionens slutkläm. Utskottet har därför icke kunnat taga ställning till och ännu mindre kunnat behandla just denna sak angående statsrevisorernas ställning till monopolen. För min del är jag övertygad om, att inom utskottet har funnits vissa sympatier för att i ett sådant fall biträda motionens syfte i den saken. För min del vill jag ärligt deklarerera, att hade denna passus återfunnits i slutklämman, skulle jag varit beredd att tillstyrka den.

Sedermera har herr Lithander i sitt anförande velat göra gällande, att den omständigheten, hur man ställer sig till denna motion, skulle innebära ett ställningstagande mot monopol eller för monopol. Jag har ingalunda uppfattat motionen på det sättet. Jag har varit med om att skriva under en motion, som avlämnats i denna kammare av herr Skoglund med flere, just angående en grundlagsändring, som skall förhindra bildandet av monopol under en enda riksdagsperiod, och vill på det kraftigaste understryka, att jag säkerligen är lika stark motståndare som herr Lithander mot införande av monopol här i landet i fråga om den ena eller andra varan eller nyttigheten. Men när det gäller att taga ställning till denna motion, har jag — som jag i ett anförande föregående år och i den reservation, som jag fogat till utskottsutlåtandet 1935, framhållit — för min del ansett, att man icke utan vidare kan giva sitt bifall till en sådan motion, i synnerhet som motionären ger en sådan vag ram för vad som avses med hel- eller halvstatliga, nuvarande eller blivande monopol.

Jag har med dessa ord velat fastslå, att jag ingalunda funnit motionens syfte vara, att man skall taga ställning för eller mot monopol, utan endast, att man skall taga ställning till vad som sagts i motionens kläm. När det område, motionen avser, är så vagt angivet, har jag icke kunnat taga ställning till densamma, ehuru jag principiellt är motståndare till införande av statsmonopol.

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att få nämna för den siste ärade talaren, att jag första gången, jag hade ordet, framhöll, att mitt uttalande om statsrevisorernas ställning till monopolen icke förekom i motionens kläm men väl i motiveringen för densamma. Det var därför jag ville stryka under det. Nu vill jag säga, att om utskottet hade velat gå in för den linjen, hade det kunnat säga det i motiveringen, även om det varit förhindrat att taga med det i yrkandet. Det hade icke ökat tryckningskostnaderna så värst mycket.

Vidare vill jag säga, att här är icke fråga om att taga ställning för eller mot monopol, utan här är fråga om att, då det gäller befintliga eller eventuellt blivande monopol, riksdagen, som sitter inne med makten att på regeringens förslag skapa monopol, skulle säga, som jag anser riktigt, att riksdagens egna ledamöter icke skola träda in och taga platser, när vi kasta näringslivets män ur sadeln, därför att riksdagen av fiskaliska eller andra skäl vill ha monopol. Det är innebörden i motionen. Att den är vagt skriven beror, herr talman, därpå, att jag icke velat gå in i detaljerade uppräknningar. Av hänsyn till kammaren har jag endast angivit linjerna men icke talat om att det varit så och så eller uppdelat det så och så på de olika partierna, utan jag har sett det rent principiellt, och det har jag gjort vid varje tillfälle, då jag lämnat fram dessa motioner. Men, herr talman, det kan hända, att det lyckas för någon annan eller för några andra eller för många utanför riksdagen att få rättelse i en sak, där mina svaga krafter icke förmått att få det dithän, jag har velat.

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

Herr **Frankenberg**: Herr talman! Denna fråga var också föremål för kammarens behandling föregående år, och utskottet lämnade då en fullständig redogörelse för vilka riksdagsmän som sutto i de olika monopolföretagens styrelser. Det är ingen anledning för mig att upptaga någon principiell debatt med herr Lithander i denna fråga, alldenstund motionären i år icke framlagt några som helst nya synpunkter mot föregående år. Jag vill sålunda med hänvisning till vad utskottet säger om motionen, nämligen att motionären i år icke förebragt några nya synpunkter i frågan, helt kort och gott be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lithander, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 21.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 10 dennes ämnade besvara herr Lithanders interpellationer:

angående åtgärder till effektivt förebyggande av grovt djurplågeri; och huruvida förslag till slaktlag kan förväntas bliva framlagt för innevarande riksdag.

§ 22.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 70, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kaptenen i Karlsborgs artilleriregemente, löjtnanten vid regementet B. E. G. Rudling att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i löneklass m. m.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 8 § lagen om vägdistrikt;

nr 21, i anledning av väckta motioner angående rösträtt vid val av vägstäm-moombud;

nr 22, i anledning av väckta motioner angående beredande av ökade möjligheter för arrendatorer att erhålla rösträtt vid val av vägstämmbud;

nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring i 59 § lagen om vägdistrikt; och

nr 24, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 9 § andra stycket lagen om vägdistrikt;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre vice korpralen N. E. Knapasjö från viss betalningsskyldighet;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för chauffören A. W. F. Pettersson från viss betalningsskyldighet;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Jönköpings läns landsting för anskaffande av materiell för yrkesundervisningen vid Höreda skyddshem; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tullar eller tilläggstullar.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under 2 dagar fr. o. m. den	9 mars,
herr <i>Olsson</i> i Rödningsberg	» 2	» 9
» <i>Johansson</i> i Tväråselet	» 3	» 8 »
» <i>Nordström</i> i Karlstad	» 5	» 8 »
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	» 5	» 10 »
» <i>Pettersson</i> i Rosta	» 2	» 9 »
» <i>Lundell</i>	» 2	» 9 »
» <i>Hansson</i> i Vännäsby	» 4	» 8 »
» <i>Frankenberg</i>	» 5	» 9 »
» <i>Lundbom</i>	» 4	» 9 »
» <i>Andersson</i> i Södergård	» 4	» 11 »
» förste vice talmannen <i>Magnusson</i>	» 5	» 10 »
» <i>Bengtsson</i> i Norup	» 3	» 11 »
» <i>Norén</i>	» 4	» 11 »
» <i>Johansson</i> i Djursnäs	» 3	» 8 »
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 6	» 8 »
» <i>Petersson</i> i Broaryd	» 8	» 17 »
» <i>Westerdahl</i>	» 4	» 8 »
» <i>Gustavson</i> i Västerås	» 3	» 8 »

herr *Ward* under 2 dagar fr. o. m. den 8 mars,
> andre vice talmannen *Jeppsson* > den 9 mars,
> *Hedlund* i Östersund > 3 dagar fr. o. m. den 8 mars och
> *Stark* > 2 > > 9 > .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.